VW GOLF model 1984. Prezentat la salonul de la Frankfurt 1983, noul VW GOLF se deosebește în primul rînd printr-o caroserie ce a suferit multe retușuri în vederea obținerii unei aerodinamicități mai bune Cx=0,34 față de Cx=0,42 al modelului anterior. Motoarele ce echipează acest autoturism au capacități de 1300 cm³; 1600 cm³; 1800 cm³ cu carburator; 1800 cu injecție și 1600 diesel. Puterile acestor motoare sînt: 55 CP; 75 CP; 90 CP; 112 CP și 54 CP. Versiunea cu motor de 1800 m³ cu injecție cunoscută sub numele de G.T.I. rămîne în continuare foarte sportivă: viteză maximă 191 km/h, accelerație maximă de la 0 la 100 km/h în 9 secunde. Consumul de combustibil este în sensibilă scădere.

PEUGEOT 205 GRD. Noul model al firmei Peugeot este denumit 205 și în varianta diesel este echipat cu un motor de 1768 cm³ ce livrează 60 CP DIN la 4600 cm³ și un cuplu maxim de 11 kgfm DIN 2000 rot/min. Caroseria cu cinci uși este foarte bine concepută putînd să primească cu ușurință 5 persoane și bagajele respective, pentru o lățime totală de 1,572 m și o lungime totală de 3,705 m. Autonomie medie 850 km, datorită capacității de 50 l a rezervorului de motorină și datorită sobrietății motorului în ceea ce privește consumul.

Noutăți auto — 1983

Anul 1983 a marcat un progres deosebit în activitatea de concepție și producție a autoturismelor, pentru majoritatea constructorilor consacrați din întreaga lume. Se poate spune că tendințele actuale de dezvoltare a automobilului sînt comune marilor firme constructoare, existînd desigur și unele deosebiri impuse de condițiile de circulație ale țărilor respective (limitare de viteză, calitatea și prețul carburantului, gradul de poluare, dezvoltarea rețelelor de șosele și autostrăzi etc.). Astfel, principalele mărci de prestigiu din R.F.G. produc frecvent modele de autoturisme echipate cu motoare puternice (200—250 CP și care depășesc cu ușurință viteza de 200 km/h în condiții de deplină siguranță și confort: Mercedes, BMW, Porsche, Audi. Desigur că respectivii constructori au fost stimulați în obținerea acestor performanțe și de faptul că viteza maximă pe autostrăzile din R.F.G. nu este limitată de lege.

Dar trecînd peste toate acestea, trebuie să arătăm că eforturile tuturor proiectanților și constructorilor de autoturisme se îndreaptă către obținerea de motoare cu puteri litrice cît mai mari, cu consumuri cît mai reduse și capabile să furnizeze autoturismului performanțe dinamice cît mai bune, precum și către obținerea de caroserii cu coeficienți de aerodinamicitate scăzuți, ușoare, confortabile și rezistente la solicitări mecanice și la coroziune. În acest context, cele mai noi modele de autoturisme de mare serie, destinate uzajului cotidian, sînt în cele mai multe cazuri echipate cu motoare de 1100—1300 cm³, pe benzină, sau 1500—2000 cm³ diesel. Caroseriile respective sînt cu 3 sau 5 uși (inclusiv hayonul) și pot transporta 4—5 persoane. Greutatea totală a acestei categorii de autoturisme nu depășește 800 kg. Cu această soluție constructivă: motor puternic — caroserie ușoară, consumurile de combustibil au scăzut în mod spectaculos, ajungînd la valori uimitoare — de 4—5 litri la suta de kilometri parcursă cu viteza constantă de 90 km/h, și chiar sub 4 litri pentru motoarele diesel. Trebuie menționat aici gradul de perfecționare atins de motoarele cu aprindere prin comprimare (diesel), care prin folosirea unor materiale și tehnologii de fabricație moderne au devenit aproape tot atît de „rapide" ca și motoarele cu benzină, atingînd frecvent puteri litrice de peste 30 CP la turații de peste 4000 rot/min pentru consumuri de motorină foarte scăzute. A scăzut de asemenea foarte mult nivelul de zgomot, călătoriile cu autoturisme echipate cu motor diesel devenind foarte comode și din acest punct de vedere. Pentru a ilustra mai bine cele de mai sus, să ne oprim puțin asupra noului motor diesel ce echipează autoturismul Peugeot 205 G.R.D. Este un motor de patru cilindri în linie, cu o capacitate

cilindrică de 1768 cm^3. Puterea maximă livrată este de 60 CP DIN la 4600 rot/min, iar cuplul maxim este de 11 kgfm DIN la 2000 rot/min. Raport de compresie de 23:1 are o valoare obişnuită pentru un motor diesel. Acestor motor propulsează autoturismul Peugeot 205 GRD cu o viteză maximă de 152 km/h, cu un consum de 3,7 l/100 km pentru viteza constantă de 70 km/h, 4 l/100 km pentru viteza de 80 km/h şi 5,85 l/100 km pentru viteza de 120 km/h. În acelaşi timp, viteza de 100 km/h este atinsă în 14 s de la plecarea de pe loc. Toate aceste performanţe sînt demne de cel mai modern motor cu aprindere prin scînteie.

Tot în aceeaşi categorie de autoturisme se încadrează şi noul autoturism românesc Oltcit-Club, al cărui motor pentru o capacitate cilindrică de 1129 cm^3 furnizează o putere de 57 CP DIN la 5750 rot/min imprimînd maşinii o viteză maximă de 150 km/h. Viteza de 100 km/h este atinsă în mai puţin de 16 s, şi toate aceste performanţe sînt obţinute pentru un consum de 6,3 l/100 km la viteza constantă de 90 km/h.

La obţinerea tuturor acestor performanţe dinamice şi de consum pe lîngă construcţia modernă şi bine studiată a motoarelor, contribuie şi modul de realizare a caroseriilor. Acestea sînt din ce în ce mai bine profilate în urma studiilor amănunţite din punct de vedere aerodinamic, astăzi fiind foarte frecvente caroseriile de serie, cu un coeficient de aerodinamicitate ce nu depăşeşte valoarea de: Cx = 0,35 (Audi 100 CD model 1982 are un coeficient Cx = 0,30). De asemenea, tehnologii moderne au permis să se utilizeze pe scară tot mai largă materiale plastice în fabricarea diferitelor elemente de caroserie (capotă-motor, hayon, plafon, bare de protecţie, rezervor de benzină etc.) aceasta contribuind în mare măsură la uşurarea autoturismelor şi, deci, implicit la scăderea consumului şi creşterea performanţelor.

Tot în scopul reducerii consumului de carburant, majoritatea modelelor noi de autoturisme dotate cu motoare cu o capacitate cilindrică de peste 1 000 cm^3 sînt prevăzute cu cutii de viteze cu cinci trepte de mers înainte. În acelaşi timp, echiparea caroseriilor uşoare (sub 800 kg) cu motoare relativ puternice (peste 50 CP DIN) a permis mărirea raportului transmisiei principale, soluţie tehnică prin care, împreună cu dotarea cutiei de viteze cu cea de a cincea treaptă, s-a obţinut scăderea importantă a consumului de benzină mai ales în cazul rulării pe autostrăzi şi cu viteze ridicate. În majoritatea cazurilor cel de al cincilea raport al cutiei de viteze este un raport de supramultiplicare, ceea ce permite rularea cu viteze constante ridicate, pentru regimuri de turaţie scăzute ale motorului, ceea ce duce în ultimă instanţă la scăderea consumului.

Referindu-ne puţin în continuare la autoturismele de clasă mijlocie, concepute în special pentru parcurgerea de distanţe interurbane mari, se poate spune că acestea sînt în general echipate cu motoare de 2 litri. Familia autoturismelor de 2 litri a devenit foarte numeroasă şi aceasta în primul rînd deoarece motoarele cu capacităţi cilindrice apropiate de această valoare conferă posibilitatea creării unui echilibru avantajos între o caroserie spaţioasă şi comodă, performanţe ridicate şi consumuri scăzute. Un etalon în acest sens îl constituie noul model de Mercedes, botezat 190. Acesta este echipat cu un motor de patru cilindri în linie răcit cu apă şi amplasat longitudinal în faţă. Capacitatea cilindrică este de 1997 cm^3. Motorul este prevăzut cu un sistem de alimentare prin injecţie mecanică tip K Jetronic. Puterea maximă: 122 CP DIN la 6 000 rot/min, iar cuplul maxim este de 18,1 kgfm la 3500 rot/min. Raport de comprimare 9:1. Viteza maximă pe care o atinge acest autoturism este de 195 km/h, pentru un consum de combustibil de 6,7 l/100 km la viteza de 90 km/h.

În ceea ce priveşte echipamentul, atît la autoturismele mici cît şi la cele de clasă mijlocie s-au înregistrat progrese uimitoare atît în calitatea finisării şi a prezentării cît şi în ceea ce priveşte dotarea cu accesorii şi dispozitive care de care mai sofisticate dar în acelaşi timp utile şi menite să uşureze la maximum conducerea şi exploatarea de ansamblu a autoturismelor: instalaţii de aer condiţionat, ştergător şi spălător pentru faruri, dispozitive de ridicare şi coborîre automată a geamurilor portierelor, oglinda retrovizoare din dreapta comandată electric, trapă în plafon manevrată electric, volan cu poziţie reglabilă, scaunul conducătorului reglabil cu acţionare automată, zăvorîrea automată a uşilor, portbagajului şi trapei buşonului de benzină, prin acţionarea sistemului de zăvorîre a portierei şoferului şi multe, multe altele.

Un loc aparte în domeniul construcţiei de autoturisme a început să-l ocupe electronica. Din ce în ce tot mai mulţi constructori au început să apeleze la electronică în vederea îmbunătăţirii performanţelor autoturismelor lor, precum şi pentru creşterea gradului de confort şi siguranţă în exploatare. Astfel, sistemele de alimentare şi de aprindere electronice sînt o prezenţă obişnuită sub capota autoturismelor moderne. Mai nou, cu ajutorul electronicii a fost realizat un sistem de frînare ce evită blocarea roţilor (ABS), indiferent de gradul de aderenţă a drumului şi de forţa de apăsare asupra pedalei, de frînă. A fost pus la punct, de asemenea, un sistem de control al schimbării treptelor de viteză în cutiile de viteze automate, precum şi un sistem de depistare a detonaţiilor motorului în timpul funcţionării şi de înlăturare a acestora prin acţionarea automată asupra diferiţilor parametri (avans, presiune de supraalimentare etc.).

Ing. **POMPILIU TEODOR** ■

Veniţi la semănătorii de statui

Cădere nu-i şi moarte nu-i
Pădurea face veşnic pui
Rămîne viu printre ai lui
Semănătorul de statui

Nu-l ţine moartea la consemn
Surîde-n noii muguri demn
Şi ne mai face blînd un semn
Din universul lui de lemn

Şi meşteri tineri intră-n mit
Miroase-a verde infinit
Pădurea unde s-a oprit
Mai e pe lume de cioplit

Şi aşchiile lui dau semn
Că truda-i traiul cel mai demn
Şi că sîntem dacă avem
Civilizaţia de lemn

Cioplim în lemn nu facem plumb
Cu dalta îndreptăm ce-i strîmb
Purtăm o daltă la carîmb
Şi ieftin dăm ce facem scump

De lacrimi lemnul este ud
Şi-l creştem dacă este crud
Şi-n tot concertul lumii surd
Doar inimile ni se-aud

Ne mai retragem între munţi
Ca-nvingători şi nu ca-nfrînţi
Peste piraie facem punţi
Cioplim în lemn şi măşti şi nunţi

O mugure străpuns de flori
Tu eşti nepot de cioplitori
Şi lemnul creşte cînd tu mori
Şi-ajungem noi nemuritori

Boc, boc şi lemnul monoton
O dulce sunet necazon
Cînd moare Vida Gheza-n tron
Rămîne-un Krupiţer Anton.

ADRIAN PĂUNESCU

20 mai 1980 – Baia Mare

La „poarta" lui Anton Krupiţer, cunoscut sculptor din Baia Mare, am bătut într-o noapte de mai, cu un cer plin de stele, ca la un bun prieten. Dar acolo sus, în Valea Castanilor, la numai cîteva minute de mers din centrul oraşului, unde lucrează şi modelează lemnul Anton Krupiţer, nu există poartă. Veghează intrarea zeci şi zeci de statui găsite parcă prin pădurile munţilor noştri şi dăruite nouă. Ele sînt cele care dau bineţe trecătorilor. Feţele lor sînt spălate de un rîu ce curge discret precum o taină şi este cunoscut sub numele de Usturoi. Ciudată această denumire tocmai aici, în Valea Castanilor. Dar aceasta nu este singura ciudăţenie. La fel de ciudat este şi ceea ce a îndrăznit Krupiţer să realizeze cu ani şi ani în urmă în mijlocul rezervaţiei castanilor. Sculptorul, fost ucenic al marelui Vida Gheza, a încercat să se transforme într-un singur dirijor, să facă din pomi instrumente muzicale care pot să ne cînte la orice oră din zi şi din noapte. Şi dirijorul acesta, care este Anton Krupiţer, pare a fi căpătat bagheta lui Vida Gheza ca să continue lungul drum prin lemn...

Un lucru mai puţin cunoscut este faptul că, în urmă cu doi ani, Anton Krupiţer, în numai cîteva luni, tot lîngă Baia Mare, pe marginea lacului Firiza, a reuşit să decoreze cu statui un mare han turistic. Douăzeci de lucrări, grupate în ciclul denumit „Hora", ne aduce chipurile eroilor din legende, din timp şi din păduri. Acoperişul este realizat în aşa fel încît apa ori zăpada nu pot să rămînă, aici, nici o clipă. Este confecţionat din pante înalte şi aproape de verticală care pornesc din măreţele statui şi ai impresia că, peste veacuri, perso-

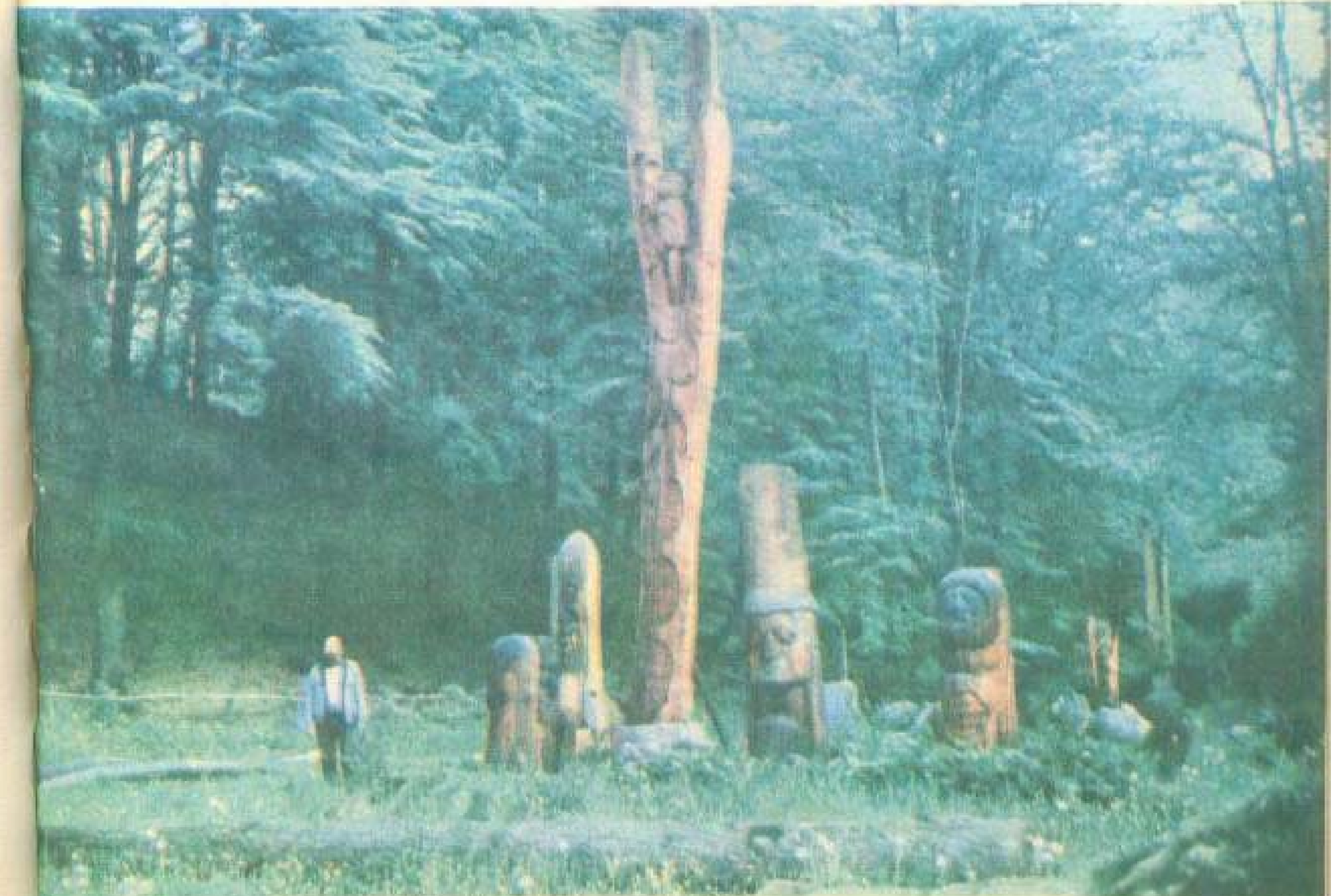

Veniți la semănătorii de statui

najele își dau binețe și își string mîinile. De aceea a fost denumit așa: Hora. Apoi, a fost decorat cu elemente din folclorul maramureșean, multe dintre ele uitate și pierdute. Ele au fost găsite, acolo, unde se păstrează exact ca-ntr-o imensă ladă de zestre, ca-ntr-un testament: la muzeul din Sighet. Și tot Krupițer precum într-o carte poștală ne-a dăruit prin ceea ce a făcut la Firiza. Înconjurat și de alte statui, aparținînd și altor artiști din țară care au participat, aici, la o tabără de sculptură, locul de la lacul Firiza este, fără nici un fel de exagerare, o bijuterie pe care noi avem datoria s-o transmitem urmașilor noștri. Este păcat că un asemenea punct turistic, care te face să te simți pe planeta numită Maramureș, nu este inclus în circuitul turistic și în ghidurile acestuia. Și se află la numai cîteva minute de oraș... Dar munca lui Anton Krupițer nu se oprește aici. La Baia Sprie, împreună cu cîțiva tineri inimoși, în cadrul cooperativei în care lucrează, face dulapuri. Dulapuri pictate, din lemn masiv, care au cucerit multe țări și se vînd ca pîinea caldă și pe foarte mulți bani. Arta Maramureșului a devenit și prin asta o artă universală căutată și apreciată...

Acum, cînd viața lui bate la patruzeci de ani, Krupițer se gîndește ca unul din cele mai frumoase parcuri ale orașului, Cîmpul Tinereții, să-l umple cu statui. Din lemn de Maramureș. Să fie acel loc un fel de clopot al locului care să fie auzit pînă departe. La acest proiect lucrează de foarte mult timp. Visează ca să fie un fel de sinteză a tot ce este mai simbolic în Maramureș. Și dorește ca, acolo, dintr-un copac uriaș (cel mai mare pe care o să-l găsească prin Maramureș), să-i facă o statuie lui Vida Gheza. Să-l facă așa, ca pe un prinț și domnitor al lemnului — iar pe cap să-i pună o coroană care să reprezinte sfatul cel de taină al eroilor de la Moisei...

L-am găsit, cum spuneam, pe Anton Krupițer într-o noapte de mai, cu un cer plin de stele, în atelierul său din pădurea castanilor, ascultînd mersul apei din rîu și plămădind chipuri din lemn. Pe un perete, în ramă și sub sticlă, la loc de mare cinste, era așezată poezia scrisă de Adrian Păunescu, la numai cîteva zile după ce Vida Gheza devenise el însuși statuie. Și cum, în acea noapte, se împlineau exact trei ani de cînd marele vrăjitor al lemnului ne-a strîns mîna și ne-a zîmbit pentru ultima oară, cînd acum, în primăvară, ar fi împlinit șapte decenii de închinare în fața lemnului, în iarba înaltă de cîteva palme, la poalele statuilor, am lăsat cîteva lacrimi. Ele s-au pierdut în roua care căzuse din ceruri mîngîind tot lemnul pădurii și parcă, în tăcere, unea toate planetele transformînd copacii în statui, iar statuile în oameni. Și dirijorul, prin soliștii săi, își continuă concertul către univers...

SORIN POSTOLACHE ■

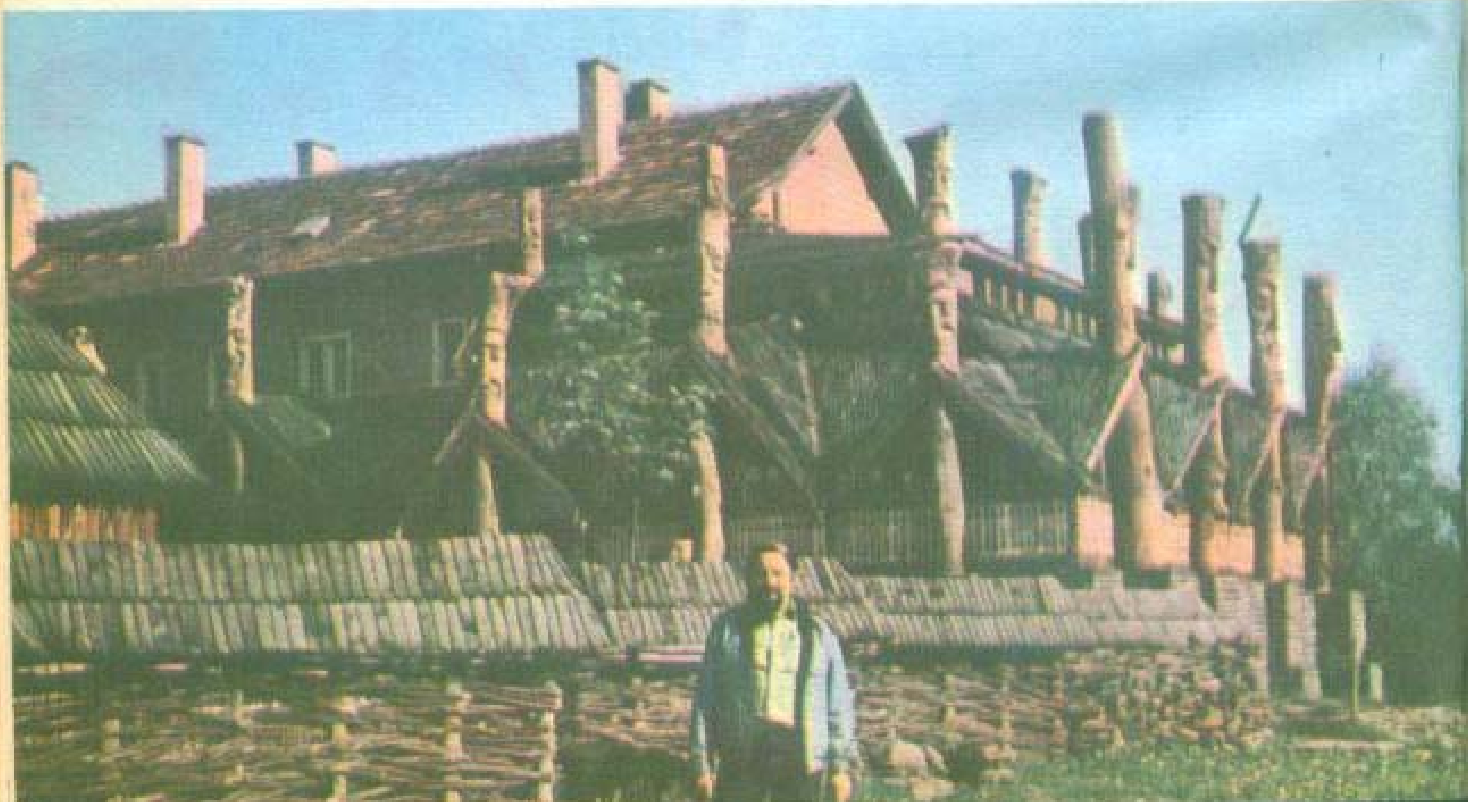

MODA

vă aparține

Creația vestimentară, mai mult decît oricare formă de creație, poate constitui unul din domeniile majore de manifestare și implicare a frumosului în viața noastră. Unii teoreticieni susțin că aproape în nici un alt sector al vieții umane, mișcările de valori nu sînt atît de rapide și evidente ca în domeniul modei, pentru că „moda ne interesează pe toți și nu există femeie care să nu fi avut de rezolvat problema chipului său și problema participării sale la perspectivele modei!..."

La „reînnoirea" anotimpurilor se meditează îndelung, se gîndesc modele, se desenează schițe, se creează colecții, au loc prezentări de modă, consfătuiri, apar reviste și cataloage de specialitate, se fac comentarii, pronosticuri etc., iar moda își spune cuvîntul peste toate. Femeia redescoperă plăcerea vestimentației, reinterpretează moda și modelele propuse; ideile devin tentații, tentații cărora e greu să le reziști!...

Dacă în anii trecuți, specialiștii ne propuneau o linie sau două, în acest an liniile se multiplică, se combină între ele, uneori se suprapun sau... contrapun, iar multiplele lor variante oferă fiecăreia posibilitatea de a alege din modă ceea ce-i convine, ceea ce o avantajează, ceea ce „dă" viață anilor. Și nu adaugă ani vieții!... Deci nu există o modă sau două, ci mai multe mode din care să tot alegem, dar fiecare trebuie să fie „arbitrul

...i mult decît ori-
...te constitui unui
...anifestare și im-
...ața noastră. Unii
...pe în nici un alt
...ișcările de valori
...iente ca în dome-
...ia ne interesează
...care să nu fi avut
...i său și problema
...ivele modei!..."
...purilor se medi-
...odele, se desenează
...u loc prezentări de
...viste și cataloage
...omentarii, prono-
...ne cuvîntul peste
...plăcerea vestimen-
...a și modelele pro-
..., tentații cărora e

...ecialiștii ne propu-
... acest an liniile se
...ntre ele, uneori se
..., iar multiplele lor
...posibilitatea de a
...convinge, ceea ce o
..." viață anilor. Și
...i nu există o modă
...ode din care să tot
...ie să fie „arbitrul

gusturilor sale, să știe ce-i avantajează și să nu se limiteze doar la imitație" (Jean Marais). Pentru acest an, moda este bine gîndită, cu modele și forme cît mai confortabile, practice, care nu exclud feminitatea și cochetăria. Idei bine echilibrate, modele de bun-gust, tăieturi impecabile. Lungimile nu mai sînt un element determinant în modă, ei vor fi fixate în raport cu proporția ansamblului vestimentar, cu silueta și vîrsta, dar să nu uităm că fiecare oră, fiecare destinație își are exigențele sale. Țesăturile se joacă cu formele, liniile depind de culori ș.a. Printre imprimeuri, desenele geometrice cîștigă teren iar uniurile dețin supremația. Dar care vor fi culorile? Pentru 84, specialiștii ne propun 4 grupe de culori: naturale (galben, ocru, roz, gri); culori reci (verde, brun): grupa culorilor medii (mov, albastru) și culorile intense (roșu, violet). Paleta de culori propusă se remarcă prin noile posibilități de combinare a tonurilor coloristice, acordînd mare importanță roșului, albului și negrului, neîntrecut în eleganță. Siluetele oscilează între amplu și suplu, între drept și mulat — două extreme care au prea puține elemente comune.

Sortimentele de bază rămîn rochia, fusta și pantalonul, fie ca piese independente, fie incluse în ansambluri ca piese coordonate.

În afară de rochiile clasice, care reactualizează stilul „cămașă", vom întîlni rochii tip tunică sau romantice cu talia bine subliniată și cu fusta în cute, pe bie, petrecută sau cu crețuri, falduri, volane ș.a., pantalonii se înscriu în colecții cu cele mai diferite forme, cu linii drepte sau ușor îngustate. Pentru o ținută lejeră, confortabilă, se recomandă ansamblurile ușoare, obținute prin asamblarea diferită a micilor piese vestimentare: veste, fuste, șorturi, pantaloni, rochii peste pantaloni sau peste jupoane, jachete de toate dimensiunile.

Dintre numeroasele detalii care impun modelele în colecțiile lui '84 se reliefează: asimetriile la butonaj, la amplasarea buzunarelor și garniturilor, la decolteuri și chiar la ... tiv; amanșurile obișnuite sau foarte largi; mînecile voluminoase, scurte și lungi, chiar bufante; revere late; o accentuată tendință spre ornamentații; drapaje ample, garnituri din piele, tricot sau blană; căptușeli din materiale în contrast; plătci și buzunare detașabile, libere; talia la locul ei sau ușor coborîtă — toate întregite de accesorii, de machiaj și de coafură! Dar, așa cum spunea La Bruyère „nici această modă nu va fi cea din urmă și va fi spulberată de alta mai nouă care, la rîndul ei, cedează locul celei care o urmează".

MARIANA TURBĂCEANU
Fotografii de IOAN PETRIȘOR

ARTA UNUI ATELIER DE STICLAR

Un paradox în meșteșugul de artă al sticlăriei e că, pentru a fi interesant, artistul nu pare obligat să fie și un inovator. În pictură, bunăoară, imitația e sancționabilă. În artele decorative — și-n sticlărie în mod deosebit — imitatorul o duce bine, adeseori mai bine decît creatorul ce luptă pentru calitate și noutate. În pictură, lipsa unui dram de originalitate, a sforțării de a produce altceva și altfel aproape că-l descalifică pe cel ce pictează. În judecata lucrului de sticlar, inovația nu-i neapărat și criteriu. Se-ntîmplă cîteodată ca o idee excepțională să fie atît de repede preluată și distribuită încît creatorul ce-a avut-o să pară copistul copiștilor săi. Materialul, mai apoi, cu gingașele sale amăgiri, cu sugestia a ceva prețios, sideral, nelumesc îl timorează nițel pe acela ce caută a discuta forma și calitatea ei. Un bol de sticlă cu pigment bun, spre exemplu, pare, oricum ai privi chestiunea, ceva ce trebuie socotit artă. Să nu uităm că geometricul impresionează întotdeauna și că sticlăria beneficiază în chip fatal de fascinantul sferei, al cubului, al poliedrelor. Cine a ținut în mînă o sferă de cristal ori un cub de cristal perfect șlefuit va fi avut sentimentul tăieturii de artă. Astfel stînd treburile, se înțelege că o carieră de mare meșter sticlar stă sub o infinitate de imponderabile.

Dan Băncilă are statutul de mare meșter sticlar, cu o prestigioasă participare la expoziții naționale și internaționale, cu mulțime de invitații la simpozioanele de rang mare ale sticlarilor, cu mulțime de premii, fapt care nu-l scutește de plictiseala de a părea îndatorat cîteodată imitatorilor săi. Sigur, nu tot ce iese din atelierul lui Dan Băncilă e obiect marcat de valoare înaltă. Sticlăria este, totuși, o artă populară. O fac populară tradiția, faptul că materialul e casabil și că din mult rămîne puțin, funcțiile curente ale lucrului din sticlă și cererea pe piață. Un artist decorator, voind să aibă un nume de creator în sticlă, se găsește mereu în situația complicată de a aspira la unicitate, în vreme ce din cuptor trage, totuși, serii de obiecte. Există și sticlari care își trăiesc meșteșugul întocmai pictorilor, să zicem, mizînd pe refuzul seriei, obsedați de calitatea în unicitate a tot ce le pleacă din atelier. Cazul lor e pilduitor, dar fiecare om trebuie prețuit pentru felul lui de a fi. Faptul că un artist voiește una, nu înseamnă că el devine măsura tuturor lucrurilor și că alta nu e tot artă. Să nu pierdem din vedere că serialitatea e un conținut al materialului, e ceva născînd din practica de milenii a sticlăriei și că o regulă, care e bună mai bine de două mii de ani, trebuie să aibă încă mult credit.

Cunoscînd privilegiile, dar și comoditățile creației de serii, Dan Băncilă a purces la o continuă primenire a gîndului, însă o primenire într-un teritoriu al unei sensibilități atent probate. Cine știe cît anume știe e un înțelept. Evaluîndu-și cu luciditate plăcerea de a căuta în toate natura și legile ei, Dan Băncilă se străduiește să facă sticla vie, vibrînd de viu ca planta. Ideea de a concilia două stări de neconciliat ale firii — cum sînt iarba, care înseamnă trecere, efemer, schimbare, și sticla, care e organizare sub semnul veșniciei și a neschimbării — e încărcată de dificultăți, adesea descurajante. Dan Băncilă are chemarea dificilului, lui îi place să sape acolo unde pare să se fi dat de fundul fîntînii, și norocul, întemeiat pe o trudă de toată cinstea, de a merge numai înainte. Dacă numele lui Dan Băncilă înseamnă ceva în arta noastră, e întrucît el și-a socotit talentul exact la prețul ce-l poate avea el într-o lume doldora de talentați, și numai tenacitatea drept lege a fiecărei zile.

TUDOR OCTAVIAN

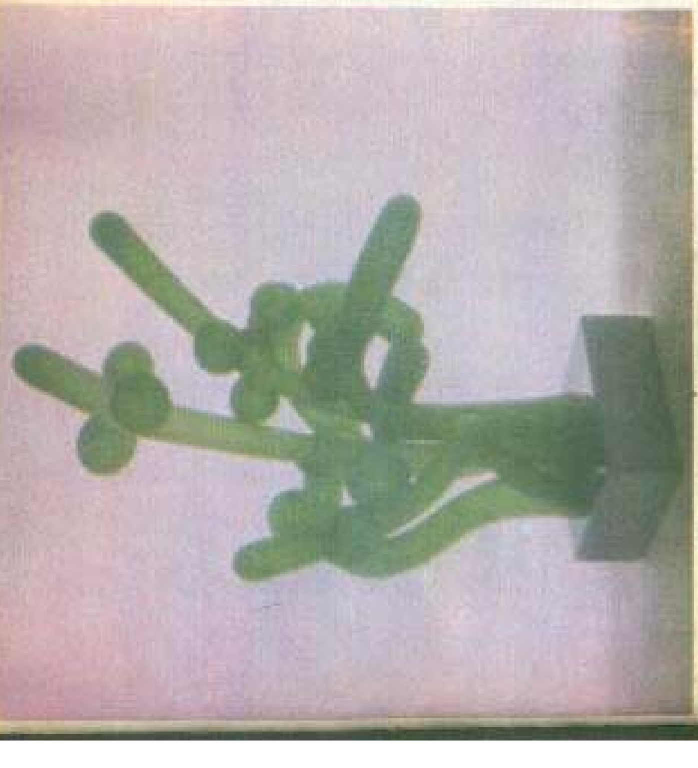
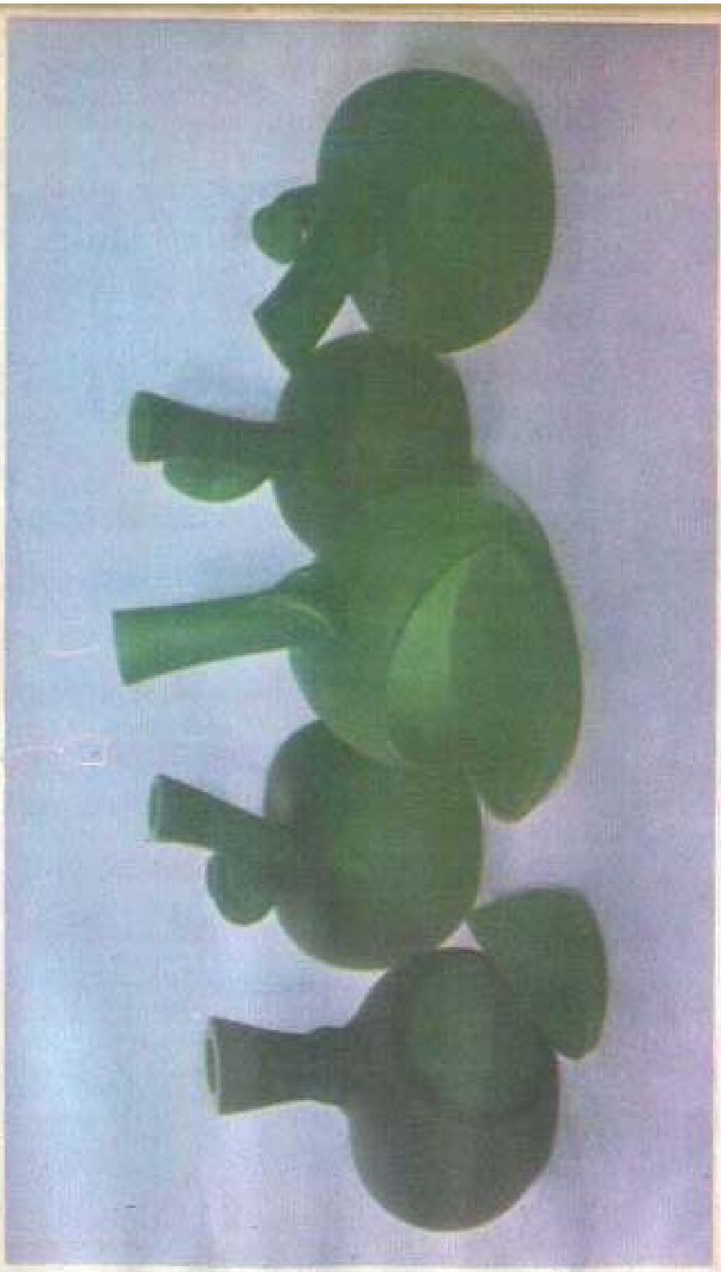

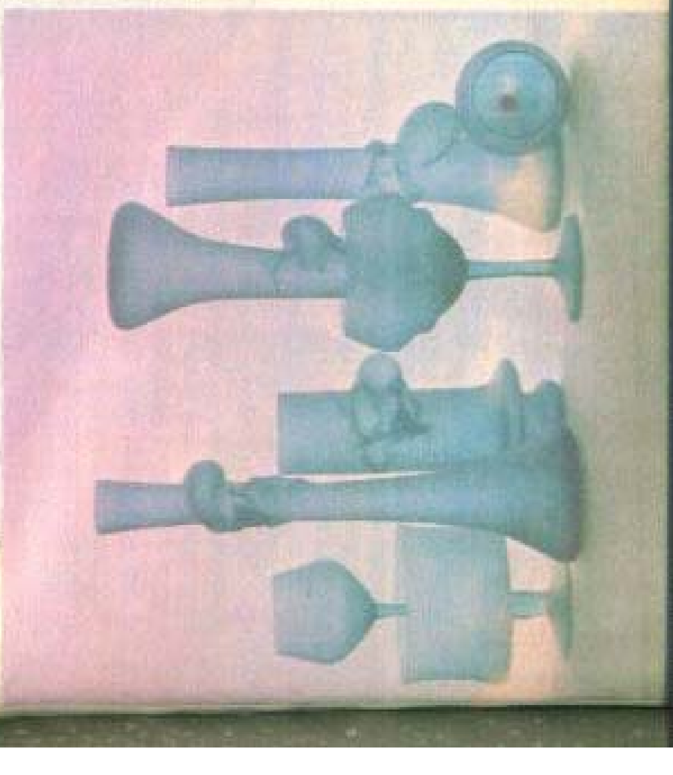

Diamante pentru totdeauna

Acesta este sloganul publicitar al firmei „De Beers", care poate fi întîlnit în majoritatea publicațiilor occidentale și care recomandă diamantul drept cea mai sigură investiție pentru zile negre, o valoare sentimental-financiară de care nimeni, dar absolut nimeni, nu trebuie să se despartă. Mitul diamantelor face obiectul unei ample prezentări în revista italiană „Panorama", inspirate din cartea americanului Edward Jay Epstein, „Diamantele: o afacere colosală, o iluzie colosală", la datele căreia facem apel pentru articolul nostru.

Diamante pentru totdeauna

De ce diamantele sînt atît de scumpe? Oare ele constituie cea mai sigură investiție financiară?

Să începem cu începutul, unul de dată mai recentă, dar singurul care ne interesează acum. Majoritatea acționarilor la minele de diamante au înțeles, cu 90 de ani în urmă, că n-au altă alternativă pentru prosperitate decît unirea intereselor lor într-un organism unic, suficient de puternic pentru a controla producția și a menține, cu orice preț, raritatea și, în consecință prețul diamantelor. Așa s-a născut în Africa de Sud, principala țară producătoare, „De Beers Consolidated Mines", care azi are forma unei gigantice și complicate rețele și al cărei magnat s-a deconspirat abia în 1982 — Harry Frederick Oppenheimer. Firma, al cărei sediu este la Londra, controlează 90 la sută din producția de diamante în stare brută. Pentru a fi edificați asupra uriașei sale puteri financiare este de ajuns să se știe că firma a investit în S.U.A.; doar pentru campania sa publicitară din 1982, suma de 28 milioane dolari!

În sloganul publicitar al firmei „De Beers" — „Un diamant pentru totdeauna" se exprimă conceptul esențial al afacerilor cu diamante — „diamantul nu-și diminuează niciodată valoarea și deci este contraindicată vînzarea sau schimbarea sa". Această maximă prin însăși natura ei se autoconfirmă: atîta vreme cît nimeni nu încearcă să-și vîndă bijuteriile pe care le posedă, acestea își mențin valoarea. Mai ales că concernul controlează rigid oferta de noi diamante, așa că... Oricum, cînd cineva constrîns să ignore acest precept încearcă să vîndă diamante, rezultatele sînt surprinzătoare și, de cele mai multe ori, ruinătoare. Sloganul a devenit lege. Și cine calcă legea plătește.

În toamna anului 1978, un mag al calculatoarelor electronice, californianul Stanley Mark Rifkin, a descoperit un mod ingenios de a deveni, dintr-o lovitură, milionar. Lucrînd pe post de consilier pentru „Pacific National Bank" din Los Angeles, el a reușit să afle codul secret folosit la calculatorul băncii pentru transferurile operative ale unor fonduri către beneficiari. Dispunînd de această informație și de controlul asupra calculatorului băncii el putea transfera zeci de milioane de dolari în conturi fictive. Sub pseudonimul Mike Hanson, Rifkin deschide un cont pe lîngă „Irving Trust Company" din New York, își procură un pașaport și alte documente false și însărcinează un cunoscut agent comercial în domeniul diamantelor, Lou Stein, să achiziționeze, pe numele său de împrumut, un set de diamante. Agentul tranzacționează 115 000 diamante și briliante rotunde, perfect tăiate, pentru suma de 8 145 000 dolari. Așa cum conveniseră, agentul primea 2 la sută din valoarea afacerii, adică 162 000 dolari. Pe 25 octombrie Rifkin intră nonșalant în sala transferurilor computerizate sub pretextul verificării calculatorului, ridică receptorul unui telefon special și formează o lungă serie de numere. Ascultător, calculatorul transferă imediat 10 200 000 dolari pe numele Mike Hanson. Proaspătul milionar ordonanțează apoi transferul contravalorii diamantelor spre o bancă din Zürich. Cîteva zile mai tîrziu, folosind pașaportul fals, el zboară în Elveția și expediază clandestin în S.U.A. diamantele care nu cîntăreau nici cinci livre. Reușește să eludeze severa vamă americană dar de aici drumurile sale se încurcă. Nici un comerciant din Los Angeles nu este dispus să cumpere nici măcar un diamant! Pe 2 noiembrie serviciul de securitate al băncii Pacific descoperă paguba de peste 10 milioane dolari, probabil cea mai mare fraudă bancară de acest fel, și anunță FBI-ul. În cîteva zile se descoperă autorul care este arestat pe 8 noiembrie la Carlsbad, California. Au fost recuperate toate diamantele, precum și banii aflați asupra sa. În primul moment banca este satisfăcută că banii săi au fost investiți în diamante de hoțul care în loc de gură de lup folosise claviatura computerului. Numai cu cîteva săptămîni înainte revista „Newsweek" publicase, sub titlul „The Diamond Boom", un articol în care diamantul era considerat „bunul ideal" al cărui preț este în continuă creștere. Pentru a spune adevărul trebuie precizat că pietrele în cauză nu erau piese excepționale dar totuși întruneau condițiile de calitate cerute de bijutieri. „Economist Intelligence Unit" din Londra preciza că aceste pietre mici erau în creștere valorică în 1978 cu 50 la sută față de anul precedent și că în 1979 era de așteptat un substanțial spor de preț. Experții angajați de bancă au calculat că diamantele Rifkin aveau o valoare în detaliu de 13 milioane dolari și banca prelimina, în urma creșterii valorice, un cîștig net de circa 5 milioane. În așteptarea vînzării banca a acceptat să plătească spezele vamale — 10 la sută din valoarea diamantelor — și cheltuielile cu an-

cheta FBI-ului. În sfîrșit, în septembrie 1979 banca anunță vînzarea diamantelor. 12 comercianți renumiți au fost invitați în tezaurul băncii să examineze cele 115 000 diamante. Pentru a încuraja ofertele înalte a fost fixat un preț-bază de 7,5 milioane dolari, chiar dacă experții asigurau că valoarea pietrelor este cu mult mai mare. În ziua respectivă conducătorii băncii așteptau cu nerăbdare să vadă cît vor cîștiga din vînzarea diamantelor. Sfîrșitul zilei a adus dezamăgirea. Nu se prezentase decît o singură ofertă și aceasta cu mult sub prețul de bază. Deși pietrele fuseseră cumpărate prin intermediul unui agent serios, deși erau neimpozabile, nici un comerciant nu era dispus să plătească un preț cît de cît aproape de cel stabilit ca punct de plecare. Banca a propus returnarea pietrelor vînzătorului, dar s-a lovit de un refuz sec. În sfîrșit, pietrele au fost vîndute, dar cu o pierdere serioasă. În timpul acțiunii, Walter Fisher, vicepreședinte al băncii, însărcinat cu operațiunea de vînzare a diamantelor, a făcut cîteva descoperiri revelatoare. În primul rînd și-a dat seama că diamantele nu erau o marfă cu preț standard precum aurul, argintul sau platina. S-au făcut diferite estimări ale acelorași pietre și a rezultat că prețul varia de la circa 13 la 6,5 milioane dolari. Valoarea lor părea să depindă total nu de un preț stabilit ci de cît putea cumpărătorul să cîștige revînzîndu-le. Toate canalele de distribuire erau controlate de „De Beers" și nici un cumpărător american nu era dispus să achiziționeze un lot de diamante atît de mare dintr-o sursă întîmplătoare, supărînd cartelul. În consecință, banca a trebuit să apeleze pentru vînzare la oficiile principalului agent londonez al firmei „De Beers", Henning. În sfîrșit Fischer a descoperit că pentru a putea vinde diamantele trebuia să accepte condițiile cumpărătorului. El a predat cele 115 000 de pietre unei societăți necunoscute din Liechtenstein, „Gsg Investiments" fără a primi în schimb nici măcar un dolar în următoarele 18 luni. Erau condiții pe care orice bancă le-ar fi considerat inacceptabile. Dar cînd n-ai de ales....

Fără îndoială problema băncii din Los Angeles a fost agravată de faptul că trebuia să scape rapid de pietre. Dar chiar și atunci cînd doar cîteva diamante sînt ținute în seif pentru lungi perioade de timp așteptîndu-se creșterea prețului, a le vinde avantajos este extrem de dificil. Iată ce a pățit, în 1970, revista londoneză a cumpărătorului „Money Which" care a decis să experimenteze diamantul drept investiție rentabilă. Ea cumpără două geme de o jumătate de carat, fiecare de la unul dintre cei mai stimați negustori din Londra, contra a patru sute lire sterline. Pe o perioadă de nouă ani diamantele au fost păstrate în seif. În acest interval Marea Britanie a intrat sub incidența unui proces de inflație galopantă, care a atins un indice de 25% pe an. Pentru a ține pasul cu spirala inflaționistă valoarea diamantelor trebuia să crească cu cel puțin 300%. Dacă lucrul acesta s-ar fi întîmplat în realitate, cele două diamante ar fi avut o valoare efectivă de 1400 lire sterline. Cînd directorul revistei, David Watt, a hotărît să vîndă cele două pietre a descoperit cu surprindere că nici în magazinele de bijuterii și nici în cele „en gros" din Hatton Garden nimeni nu era dispus să plătească o asemenea sumă. Un singur bijutier a oferit 500 de lire, ceea ce însemna o creștere de doar 3% pe an.

Chiar și pentru un particular a vinde un diamant este o experiență frustrantă. În 1978 o bogată doamnă din New York s-a decis să-și vîndă inelul cu diamante cumpărat de la „Tiffany" în urmă cu doi ani pentru 100 000 de dolari și să cumpere, cu banii primiți, un colier de perle. Citise articolul din Newsweek despre „boomul" diamantelor și spera să obțină un preț bun. Directorul de resort al firmei i-a explicat, jenat, că „Tiffany" duce o rigidă politică împotriva reachiziționării de bijuterii, a asigurat-o că diamantul are o valoare excepțională, sfătuind-o să încerce într-o bijuterie de pe Five Avenue. Aici, un negustor i-a oferit posibilitatea de a schimba inelul cu o altă bijuterie, alți doi s-au oferit să-l păstreze în consignație pînă la o viitoare vînzare, dar nici unul din cei șase bijutieri vizitați n-a încercat să cumpere diamantul. Vînzătorii în detaliu, prestigioși comercianți de pe Five Avenue din New York preferă, de regulă, să nu reachiziționeze diamante de la proprii clienți pentru că oferta lor ar fi considerată ridicolă. Prețul pentru o piatră montată este cu 100 sau 200 la sută mai mare decît valoarea acesteia! Decît să ofere clienților o fracțiune din prețul plătit inițial de aceștia, ei le recomandă să consulte firmele specializate în achiziționarea de diamante în detaliu. Cea mai cunoscută și frecventată este „Empire Diamonds", aflată la etajul 66 în Empire State Building din inima Manhatanului. Sala de așteptare a acestei instituții este, de obicei, plină de femei în vîrstă așteptînd neliniștite să-și audă numele. Una cîte una sînt introduse în camera de evaluare unde prețuitorul rostește o cifră. De regulă nu putem plăti mai mult de 60 la sută din prețul curent „en gros", explica Jack Brand,

președintele firmei. În cea mai mare parte a cazurilor dăm și mai puțin pentru că montura ne poate oferi surprize și trebuie luată o marjă de siguranță pentru eventualele erori de evaluare, mai ales cînd piatra este încastrată. „Empire" scoate diamantele din montură, care este valorificată ca deșeu și vinde pietrele angrosiștilor. Brand a calculat că cine are un inel de jumătate de carat care a costat într-o bijuterie 2000 de dolari nu va primi la „Empire" mai mult de 600. Și, în timp ce cei ce încearcă să-și vîndă o bijuterie din necesitate sînt consternați de dimensiunile ridicole ale prețurilor oferite, articolele pe care agenția de publicitate „Ayer" (care se adresează lumii exclusiviste a celebrităților) le publică, continuă să acrediteze ideea că diamantele pot fi vîndute cu profit. Bineînțeles, acum nu mai este vorba de modestul inel pe care o femeie disperată încearcă să-l facă bani, ci de piese cu adevărat excepționale, pe care le vînd sau cumpără divele filmului într-o atmosferă saturată de reclamă. În acest sens este semnificativă legenda creată în jurul diamantului Elisabeth Taylor. Această piatră în formă de lacrimă cîntărea, după șlefuire, 69,42 carate și era prin mărime, al 56-lea diamant din lume și unul din puținele lucrate de mînă. Nimic comun deci cu milioanele de pietricele încastrate în gingașe inele de logodnă care se vînd anual cu milioanele. Cînd, la început, Harry Winston l-a cumpărat de la De Beers, diamantul avea 100 de carate. El a fost tăiat într-o gemă cu 58 de fațete pe care Winston a vîndut-o în 1967 lui Harriet Annenberg Ames, fiica editorului Moses Annenberg, pentru 500 000 de dolari. Doamna îl consideră însă extrem de costisitor pentru a-l putea păstra — numai taxa de asigurare era de 30 000 de dolari anual. După ce l-a ținut doi ani ea a decis să-l vîndă și l-a consultat pe Winston care a informat-o că nu-l poate cumpăra la prețul la care îl vînduse, dar că ideal ar fi să-l expună la licitația de la Park Bernet. Directorul bijuteriei de aici îi arată actriței Elisabeth Taylor diamantul care și-l dorește instantaneu și oferă pînă la un milion de dolari. În acest moment intervine Robert Kenmore al cărui grup financiar cumpărase celebra firmă „Cartier" din New York. Mirosind posibilitatea de a face o publicitate grasă noii sale firme, el participă la licitație și, la 23 octombrie 1969, după o strigare palpitantă, își adjudecă diamantul pentru 1 050 000 dolari. Harriet Ames a primit 868 000, restul fiind reținut pentru speze de depozitare, asigurare și vînzare. Patru zile mai tîrziu Elisabeth Taylor și soțul ei de atunci, Richard Burton, cumpără diamantul, de data aceasta de la „Cartier" care-și adăuga în palmares încă o afacere răsunătoare, pentru 1 100 000 de dolari. 10 ani mai tîrziu, divorțată de Burton și căsătorită cu John Warner, senator de Virginia, actrița s-a decis să vîndă diamantul. Anunță că prețul minim este de 4 milioane de dolari și pentru a acoperi cheltuielile cu asigurarea pe durata expunerii acestuia la vînzare, cere 2 000 de dolari pentru fiecare vizită a cumpărătorilor. Bineînțeles că la acest preț nu apar nici cumpărători și nici vizitatori. În 1980 diva acceptă să vîndă diamantul pentru 2 milioane de dolari unui comerciant american, care, la rîndul său, intenționa să-l plaseze unui magnat al petrolului. Cîștigul realizat abia i-a ajuns actriței să acopere, în afara taxelor de vînzare, cheltuielile făcute cu asigurarea pietrei pe 11 ani.

Cam acestea ar fi cele cîteva povești cu diamante relatate de revista italiană. Concluzia este cea pe care dorește să o acrediteze „De Beers": dacă aveți diamante, nu încercați să le vindeți. De curînd Agenția „France Presse" anunța că „Uniunea Diamantierilor", una dintre cele mai mari firme din Franța de plasare a investițiilor în diamante a dat faliment. Comentînd acest fapt, agenția evidențiază riscurile la care se expun cetățenii care, dornici să facă economii, se lasă seduși de reclame îmbietoare, cumpărînd diamante. Voga plasării banilor în diamante a debutat în anii '70, reamintește AFP, menționînd că în 1980 prețul diamantelor bătea toate recordurile, ajungînd la 63 000 de dolari o carată extra pură.

IOAN ROȘCA

Diamante pentru totdeauna

„Totdeauna am simțit nevoia s-o fac pe grozavul!"

În filmul *Pe aripile vîntului* erau aproape la fel de multe momente frumoase ca și în romanul Margaretei Mitchell. Olivia de Haviland a jucat perfect rolul Melaniei. Într-o scenă de un intens dramatism, soldații unioniști pătrund în casă cînd nu era locuită decît de femei și de guvernanta lor negresă, pe cale de a îmbătrîni. Cotropitorii erau în căutarea bărbaților pe care-i bănuiau — așa cum se și întîmplase de fapt — că au participat la un raid al Ku Klux Klan-ului. Cucoanele din casă, dirijate de Melanie, își păstrau pe cît puteau calmul în împrejurările acelea înspăimîntătoare. Melanie luă în grabă o carte și începu să citească din ea cu glas tare, crezînd cu splendidă vitejie impresia că familia se bucură de a petrece o seară liniștită, cu nimic ieșită din comun.

Cartea pe care o apucase era David Copperfield, și ea începe chiar cu primul paragraf, așa că-i auzim glasul frumos citind ceea ce e probabil unul din pasajele cele mai bine cunoscute din literatură, în agreabilul ei ritm legănat specific sudului Statelor Unite. „Dacă mă voi dovedi eroul propriei mele vieți, sau dacă acest rol va fi jucat de altcineva, asta se va vedea din paginile de față. Ca să-mi încep Viața chiar cu începutul vieții, trebuie să înregistrez faptul că m-am născut (după cum sînt informat și după cum cred) într-o vineri, la miezul nopții. Lumea a remarcat că pendula a început să bată 12, iar eu am început să plîng, exact în același moment."

Aș putea păstra aproape toate amănuntele în descrierea propriei mele nașteri. Dar dacă vor fi bătut orologiile din casa cu nr. 26 de pe Wathen Road, orășelul Dorking, comitatul Surrey, în dimineața zilei de 22 mai 1907, cu siguranță că ar fi trebuit să indice ora cinci.

Taică-meu povestea adeseori cum prăjea cîrnați pentru doctorul Rawlings și pentru el cînd a apărut mamoșul în pragul bucătăriei, aducîndu-i un prunc mititel dar cu o înfățișare destul de sănătoasă, deși deocamdată era nespălat și plin de sînge. Felul cum descria tata scena trăda un oarecare dezgust pe care-l simțise cînd mă pusese doctorul Rawlings în brațele lui. Se pare că după o pauză suficientă pentru a căpăta un aer de decență, mă redase din nou doctorului și-și îndreptase din nou atenția către cîrnați. Probabil că doctorul îi sugerase într-o șoaptă delicată că poate ar dori eventual să facă o scurtă vizită sus în dormitor, pentru că, după o mică ezitare, lăsase de o parte cîrnații și cu o undă de împotrivire ușor vinovată îl urmase pe doctor. O găsise pe mama întoarsă cu fața la perete; o doborîseră chinurile istovitoare, și acum nici nu mai mișca. Tata mîngîiase ușor și tandru fruntea broboniță de sudoare, iar apoi îl condusese pe doctor înapoi la cîrnații ce-i așteptau.

Uşorul dezgust pe care l-a simţit cînd m-a văzut intrînd, mi s-a părut — şi sînt sigur că tot aşa i s-a părut şi mamei — să dureze în tot cursul copilăriei mele, pînă cînd cerul meu, speranţa mea, întreaga mea lume — mămica pe care o adoram — a murit cînd împlineam eu 12 ani. Atunci am învăţat că o mare suferinţă poate într-un chip destul de misterios să-ţi împlînte în suflet o vigoare neaşteptată. În tot cursul vieţii am izbutit să mă agăţ de această credinţă şi în orice împrejurări cu adevărat înfiorătoare am găsit în ea un mic, foarte mic, punct de sprijin pe care mă puteam odihni o clipă, un moment de putere împrumutată, ca suplimentul de oxigen pe care-l căpătăm cînd tragem aer mult în piept. În vremea aceea, singura mea soră, Sybille (nu uitaţi, toată numele noastre trebuie să aibă ortografia franceză) mi-a spus că a fost de faţă cînd mamei i se apropia ultimul ceas de viaţă şi că a auzit-o rugîndu-l pe tata să-i promită că se va purta cît mai blînd cu mine, copilaşul ei. Soră-mea l-a auzit făgăduindu-i că va face tot ce-i va sta în putinţă ca să-i asculte rugămintea rostită cu limbă de moarte; pe măsură ce timpul se scurgea, am început să-mi dau seama de unele semne ale acestui efort. (...)

De la vîrsta de cinci ani, pînă cînd am împlinit nouă ani, mămica a fost silită — mult mai des decît îmi face plăcere să-mi amintesc — să-şi înăbuşe sila firească şi suferinţa pe care o resimţea cînd se apropia momentul temut al necesităţii de a-mi trage o bătaie pentru păcatul înrădăcinat în mine şi fără leac — minciuna. După cît se părea, acesta reprezenta pentru mine o ispită irezistibilă. Chipurile era în mine ceva care mă obliga să născocesc o poveste şi s-o spun într-un chip atît de convingător, încît la început toată lumea mă credea fără urmă de îndoială ori suspiciune.

După vreo 3 sau 4 ani de schimburi monotone „pedeapsă contra păcat", într-un tîrziu creierul meu greoi de copilandru a început să priceapă că de fapt această operaţie era mai dureroasă pentru ea decît pentru mine. În cele din urmă am observat în timp ce-mi dădeam jos pantalonii ca să-mi primesc bătaia că e tulburată la culme. Surprinzîndu-mă că mă holbez la ea, mi-a spus:

— Ce n-aş da să încetezi să mai dai prilejul supărător al acestor pedepse necesare. Nici nu-ţi închipui ce silă mi-e de ele.

De data aceea m-am hotărît să strîng din dinţi şi să nu ţip atîta vreme cît voi putea să-mi înăbuş plînsul. După a patra lovitură s-a oprit; am rămas uimit, pentru că mă aşteptam să-mi tragă şase lovituri. Mi-a spus:

— Da, de fapt ar fi trebuit să-ţi aplic şase lovituri, dar te-ai arătat atît de viteaz încît n-am mai putut continua.

Asta m-a uluit pur şi simplu: întotdeauna presupusesem că dacă cineva nu plînge şi nu ţipă, cel ce aplică pedeapsa îi va da înainte, nefiind mulţumit decît atunci cînd obţine reacţia aşteptată.

Drept care am luat hotărîrea să nu-i mai prilejuiesc niciodată acest chin, şi să îndepărtez pentru totdeauna cauza lui. Şi aşa am pus capăt obiceiului de a minţi... ei, măcar pentru un timp.

Mă întrebam pe vremuri de ce taică-meu nu-şi lua el răspunderea, aşa cum se întîmpla în majoritatea cazurilor cînd era vorba de băieţi, lăsînd lucrurile pe seama mamei, căreia îi producea o suferinţă atît de cumplită. În adîncul inimii mele eram sigur, şi mai sînt încă şi acum, că ea nu vroia să-l lase pe el să mă pedepsească, temîndu-se că nu va şti să-şi mai stăpînească mînia. Înainte de a îmbrăca haina preoţească fusese învăţător şi avusese vreme îndelungată o reputaţie bine stabilită de om foarte sever. Iată deci cu cît mai nobilă apare atitudinea mamei care se autopedepsea de bunăvoie.

Dacă minunata mea mămică ar fi trăit de ajuns ca să mă poată vedea muncind, uneori bucurîndu-mă şi de strălucirea unui succes mult mai mare decît aş fi îndrăznit vreodată să-mi imaginez, mă întreb uneori dacă n-ar fi ajuns cumva la concluzia că anii aceia de obişnuinţă a minciunii se datorau poate unui instinct pentru un fel de ucenicie iniţială în domeniul care avea să devină meseria mea. N-aş vrea ca cititorii să creadă că încerc să-mi găsesc scuze de vreun fel sau altul pentru năravurile rele din prima parte a vieţii, dar, aşa cum se zice de partea cealaltă a Atlanticului, „poate că se potriveşte".

Aveam 5 ani şi tocmai intram în faza mincinoasă a vieţii mele, cînd am tras în camera copiilor de la ultimul etaj al imobilului situat la nr. 22 pe str. Lupus

„Totdeauna am simțit nevoia s-o fac pe grozavul!"

din cartierul londonez Pimlico, un cufăr de lemn de proporții uriașe (cel puțin pentru mine.) De fapt nu cred să fi avut mai mult de un metru douăzeci sau un metru treizeci. L-am așezat într-un loc convenabil, la una din ferestre, ale cărei perdele puteau fi aranjate tocmai cum îmi trebuia, în jurul și în fața lui. Dumnezeu știe în ce constau spectacolele mele. Nu-mi aduc aminte dacă scriam sau dacă memoram ceva; reprezentațiile pe care le dădeam erau probabil imitații ale unor piese pe care le văzusem la școala de coriști a fratelui meu: sceneta pentru copii *Box și Cox*, în care mi se alătura și fratele meu, și, încă și mai importantă, scena dintre Hubert și Arthur din *Regele Ioan* (de Shakespeare). Publicul era alcătuit din mama, căreia i se adăuga uneori soră-mea sau vreo mătușă ori prietenă sosită în vizită. Drept lumini îmi aranjam ca la rampă, pe vremuri, luminări înfipte în cutii de tinichea în care fuseseră țigări, și pe care mi le tăia frumos tata — întotdeauna gata să facă orice treabă ce-i punea în valoare miinile minunat de abile. Mi-aduc aminte că odată și-a băgat o clipă nasul să vadă un spectacol de-al meu, dar atita vreme cit era mama acasă, ea îmi alcătuia fără doar și poate publicul.

Astăzi oamenii o întreabă adeseori pe soția mea Joan (Plowright): „De unde știi tu cînd Larry joacă teatru și cînd nu?" Iar nevastă-mea răspunde invariabil: „Cine, Larry? Păi el joacă teatru tot timpul!"

În adîncul inimii mele, atita știu: că niciodată nu sînt absolut sigur cînd joc teatru și cînd nu; sau — ca să fiu încă și mai sincer — cînd mint și cînd nu mint. Căci la urma urmei ce altceva este actoria decît minciună, și ce altceva este buna artă dramatică decît o minciună convingătoare? Dar ce anume înalță această condiție a vieții către asumarea unei vocații? Mă tem că nu putem să ne apropiem de un răspuns mai mult decît prin unul dintre cele mai copilărești distracții — jocul de-a „ziceam că tu erai tata și eu eram mama".

Cei mai inteligenți dintre tinerii mei colegi de meserie, — în interviuri și declarații care caută în mod patetic o rațiune a vieților noastre — spun cu toții că și-au ales această meserie pentru a-și satisface o nevoie imperioasă de „a se exprima pe ei înșiși". Cînd îmi vine mie rîndul, nu sînt în stare să mă laud cu un grad atit de înalt de intelectualitate; ca să fiu cinstit, trebuie să recunosc — destul de jenat — că n-am fost niciodată conștient de vreo altă nevoie decît de aceea să fac pe grozavul.

De ce am fost trimis la atitea școli pregătitoare, n-am descoperit încă; știam doar că numărul lor le dădea apă la moară învățătorilor și profesorilor care căutîndu-mi pricină puteau întotdeauna să adauge acest amănunt biografic la sumedenia de defecte ce mi le descopereau:

— Prin cite școli zici că ai trecut pînă ai ajuns aici?

Mi-era groază să răspund din pricina poverii suplimentare care se adăuga inevitabil reproșului următor:

— Cu toate școlile astea n-ai habar nici măcar că...?

Realitatea este că în taină mama a avut ambiția să calc pe urmele fratelui meu și să intru cu tot atit de mult succes în corul bisericii londoneze All Saints, din Margaret Street, lîngă Oxford Circus. Această biserică anglicană tradițional sacerdotală avea un cor celebru și de foarte bună calitate, după cite cred cel mai bun din Londra. Era mic — alcătuit din numai 14 soprani, doi altiști, doi tenori și doi bași — dar realiza un echilibru perfect. Tocmai faptul că în repetate rînduri n-am izbutit să-mi cîștig un loc în această minunată mașină de cîntat m-a trimis iarăși și iarăși la vreo altă școală pregătitoare, pe care, plină de răbdare, biata maică-mea o socotea doar ca o măsură provizorie pînă la sosirea momentului glorios cînd răbdarea ei avea să fie răsplătită și cînd eu voi fi acceptat în cor. Între timp mă pregătea cu multă seriozitate acompaniindu-mă la pian cînd făceam repetiții.

Traducere de ANDREI BANTAȘ

Transcriere după o bandă de magnetofon

Cu TEODOR MAZILU, în 1979, despre fotbal și fotbaliști, mai ales despre portari și antrenori, despre sport ca mod de organizare

Era la Mogoșoaia. Vara, cred. Eram cu Mazilu de dimineață pînă seara. În sufragerie, pe terasă sau în camera lui.

Într-o seară, la masă, mi-a propus să-l ajut. Era în plan la Editura Sport-Turism cu un dicționar sportiv sentimental și tot nu apuca să-l facă. Eu aveam casetofon. Și-ntr-o seară am început. De două ori, cel mult de trei ori, am înregistrat. Pe urmă ne-am luat cu altele.

Poate ar trebui să profit și să vorbesc despre Mazilu, măcar să-l descriu. Am să profit prea puțin. Am să-mi amintesc o dimineață, era circa ora opt. Mazilu coborîse, privea, din sufragerie, splendoarea de-afară. „O dimineață frumoasă e ca un geniu", spuse Mazilu. Și se-ntoarse spre noi să constate efectul vorbelor. Eram impresionați de dimineață și de vorbe. De completarea frumoasă dintre natură și gîndul despre ea. Lui Mazilu îi plăcea să se-mbrace în gri, purta de multe ori cămăși bleu, nu-i de mirare, părul îi era alb și ochii albaștri. Fuma cu plăcere țigări chinezești și bea vin de trei sferturi. Mînca puțin. Discutam la un moment dat despre o femeie, care-și petrecea toată ziua fumînd și bînd cafea. Mazilu conchise: „E foarte ocupată, de dimineața pînă seara se cunoaște pe sine".

Teatrele-l căutau. Regizorii și actorii îi dădeau tîrcoale. Mazilu scria „Mobilă și durere".

În prima seară cînd am venit la Mogoșoaia, la sfîrșitul lui martie 1979, la o masă, Mazilu îi povestea lui Lucian Raicu subiectul piesei și mai ales insista asupra unui contrast din final între o mașină de scris și o pădure.

În tot timpul acelei primăveri și veri Marin Preda, în altă cameră, termina de scris „Cel mai iubit dintre pămînteni". Într-o seară chiar l-am deranjat, pe terasă pusesem muzica tare, într-o zi ne ruga, eram mai mulți la o masă, dacă nu știm o-ntîmplare din care se vede că un bărbat iubește-ntr-adevăr o femeie, dar să nu fie vorba de boală. Marin Preda căuta să rezolve episodul final din „Cel mai iubit dintre pămînteni".

Preda și Mazilu nu prea se iubeau. Se suferau însă cu umor. Mazilu pe unii chiar nu-i plăcea sau chiar îi detesta. În toamnă s-a-mprietenit însă tare cu Mazilescu și cu Petre Stoica. Pe ei eram chiar oarecum gelos. O gelozie benefică, bineînțeles. E mult de povestit de Mogoșoaia, de Mazilu, de vara aceea a anului 1979, dar să lăsăm mai bine să vorbească banda de casetofon, mărturie a două sau trei seri în care-am

Cu Mazilu despre fotbal

stat de vorbă cu Mazilu despre fotbal. Şi despre fotbalişti. Pe care el îi vedea într-un mod cu totul special şi mai ales cu totul uman. Pentru el fotbalul era filozofie şi era viaţă. Un mod de fapt prin care omul se-ntoarce spre sine, spre a se contempla mirat.

(Transcrierea migăloasă, a acestor benzi, adesea greu inteligibile au făcut-o cu mare rîvnă Dorin Marinescu şi Ioana Mazilu, fiica scriitorului).

1. Răducanu — sentimentul bovarismului şi dirijorul

T. Mazilu: Experienţa vieţii arată că oamenii sînt chiar mai buni decît ceea ce ei cred că sînt. Modestia lor profundă şi simplă nu va atinge niciodată orgoliul obiectiv. Oamenii nu sînt numai obligaţi să fie... să nu fie orgolioşi sau să nu... să nu fie modeşti. Sînt oameni care devin, prin ciudate întîmplări, un sentiment. Răducanu este un sentiment.

Cînd vorbim de Răducanu nu ne gîndim numai la portarul care este foarte atent, care se antrenează cu echipa, care aruncă o mare energie, ci ne gîndim la faptul că el a devenit un sentiment. Acest lucru este foarte ciudat şi e datoria mea să-l explic. Flaubert, de pildă, a descoperit bovarismul.

Şi geniul lui Flaubert nu e atît în forţa prozei lui, ci în faptul că a descoperit un sentiment, un sentiment foarte important şi foarte ciudat...

Adică Flaubert a descoperit obiectiv, ştiinţific, nevoia omului de a aspira profund spre lucruri de care nu are nevoie. Asta înseamnă Flaubert: bovarismul.

Asta înseamnă. Nevoia omului de a aspira profund, cu toată patima, cu toată energia, cu toată suflarea lui, spre ceea ce nu are de fapt nevoie.

— Iar Prosper Mérimée l-a descoperit pe Tamango; el a scris o nuvelă intitulată „Tamango" şi de aici a venit şi porecla lui Răducanu. Apropo de aceasta, circulă foarte multe anecdote despre Tamango sau despre Răducanu, a devenit ca un fel de Till Buhoglindă sau ca un fel de Păcală al fotbalului.

— Exact. Sigur că da. Asta în clipa în care orice operă fundamentală rămîne în conştiinţa noastră, prin sentimentul pe care-l degajă...

Adică, puţini oameni poate au citit „Madame de Bovary", dar foarte mulţi oameni cunosc sentimentul degajat de „Madame de Bovary" a lui Flaubert...

Puţini oameni au citit „Don Quijote", dar sentimentul de.... nu? Adică au creat un sentiment. În mod paradoxal, Răducanu la rîndul lui, în condiţiile lui modeste, de fotbalist, a creat un sentiment.

Ori acest lucru este foarte important şi psihologic şi moral. El a creat un sentiment.

— Care este al totalităţii, într-un fel. Pentru că în dorinţa lui de totalitate şi în expansiunea lui e un adevărat şi măreţ personaj...

— Da. El a riscat condiţia lui modestă, care putea să fie mai avantajoasă şi şi-a luat riscul de a fi personaj. Adică este primul sau poate printre puţinii portari ai lumii, care nu se mulţumeşte cu condiţia lui dată de portar, şi vrea să iasă înainte. Or, în acest înainte...

— Este un paradox!

— Nu numai că e un paradox, dar e o înţelegere. Adică, din punctul meu de vedere, sînt de acord cu el. Adică el s-a plictisit de condiţia lui modestă.... Faptul că vrea să iasă, să fie inter sau half şi aşa mai departe, vine din nevoia lui de iniţiativă!

— Dar ar accepta oare să joace pe alt post?

— Da! Vai de mine, sigur că da! Visul lui e să fie inter-stînga! Dar interesant este sufleteşte acest lucru. Eu nu discut valabilitatea ei tehnică. Adică el este terorizat de inactivitate. Adică fantezia la care este el obligat ca portar i se pare totuşi insuficientă pentru orgoliul şi vitalitatea lui. L-am cunoscut pe Răducanu în împrejurări foarte complicate, şi ceea ce m-a tulburat pe mine la el este iniţiativa lui: el vroia să împingă lumea. A apăra lui nu i se pare un lucru important. Geniul lui stă în această stranie modestie.

El de apărat, apără, totul e să marce alţii goluri, el rezolvă asta. Adică el nu e un portar. Pentru el a fi portar i se pare o chestie foarte mediocră. El înţelege prin a fi portar a fi dirijor. Adică destinul de a apăra golul care vine, îl rezolvă el. Adică el înţelege prin portar nu a apăra goluri, ci a băga echipa în atac. Pentru el nu este o problemă. Iar faptul că el îşi sfîşie destinul şi iese în atac şi marcă goluri, e sentimentul că el rezolvă oricum cu apărarea. Pentru el însă totul e să dea viaţă altora. E un om de o extraordinară vitalitate, care de fapt e întristat că alţii n-au cît are el.

2. Disperarea lui Coman şi diferenţa dintre el şi Răducanu

— Să trecem acum la Narcis Coman...

— Da. Am avut o discuţie îndelungată cu el, după ce România a pierdut cu 3—0 în partida cu Portugalia. Era un meci

Virgil Economu

Mircea David

Ştefan Dobay

Ion Voinescu

Titus Ozon

Narcis Coman

Angelo Niculescu

Răducanu

Nicolae Dobrin

Cu Mazilu despre fotbal

important, de care era legată calificarea noastră în Mexic.

— Deci un lucru care se întîmpla acum zece ani...

— Da. Dacă respect adevărul științific, acum 10 ani. Eu am însoțit multe echipe de fotbal la întîlniri decisive și sesizam întotdeauna îngrijorarea. Unii erau foarte încîntați și de înfrîngeri și de succese. Adică pentru ei nu însemna asta foarte mult. Îmi amintesc de la hotelul din Lisabona, de la Lisboa... Coman, care deja își dădea seama de responsabilitatea lui și de participarea lui la acest dezastru, m-a întrebat pe mine, foarte simplu, dacă nu cumva existența lui de sportiv a luat sfîrșit. Cînd Coman îmi punea această întrebare avea 21 de ani. Deși România fusese învinsă atunci cu 3—0, într-un mod foarte ciudat, Coman nu avea nici un fel de vină. Nu i se putea reproșa nimic, în afară de încrederea lui în apărătorii imediați. El mi-a explicat atuncea ce complexă, ce ciudată e condiția de portar; că talentul lui, sau extraordinara lui vitalitate nu sînt suficiente, dacă n-au cei din apropiere...

— Trebuie să fie un organism perfect toată apărarea.

— Sigur că da. Adică nu e adevărat că există un portar — poarta o apără toți, începînd cu fundașii și cu mijlocașii.

— Portarul face și el parte din apărare, din sistemul apărării, care acționează ca un organism, sigur...

— Dar eu vreau să-ți spun o întîmplare mai ciudată. Toți au fost consolați după ce Portugalia ne-a bătut cu 3—0, într-o partidă în care noi am fost cel puțin egali cu ei. Niște goluri copilărești, infantile. Toți au plecat să se plimbe, să simtă adierea Atlanticului. Singurul care era îngrijorat de tot ce s-a întîmplat, întristat și responsabil, a fost Coman. Toți s-au consolat cu înfrîngerea. Și pot să zic că s-au consolat chiar cu voie-bună. Atunci Coman a venit și a bătut la ușa camerei mele și m-a întrebat: „Credeți că viața mea e sfîrșită? Credeți că destinul meu de portar a luat sfîrșit?" La care eu i-am răspuns foarte loial că destinul lui de portar nu este sfîrșit, dar greșelile pe care le-a făcut el sînt ireparabile. M-a impresionat la Coman sentimentul vinovăției. M-a impresionat faptul că el vorbea de aceste goluri, despre care și el știa că erau parabile. Adică el, cu geniul lui de portar, mi-a explicat mie încă o dată că toate erau parabile și că singura lui greșeală a fost o greșeală de calcul, avînd încredere în apărători. Adică ei i-au dezmințit încrederea.

— El, totuși, de 10 ani a fost într-o eclipsă, nu știu dacă într-o eclipsă de formă, dar într-o eclipsă de încredere. Și totuși, în 1978, deci anul trecut, a fost declarat cel mai bun fotbalist român.

— Da. Asta e adevărat.

— O revenire cu totul spectaculoasă...

— Sigur că da. După această întîmplare nefericită, el a intrat într-o criză de încredere. Pe vremea aia, fiind cronicar la „Contemporanul", tatăl lui mi-a scris, e un document uman, mi-a scris nu ca o obiecție la faptul că el nu mai este în echipa reprezentativă, mi-a spus ceea ce mi se pare foarte miraculos: că el, tatăl, are o părere foarte bună despre fiul lui și că trebuie să înțelegem împrejurările prin care a trecut. Deci el m-a întrebat la Lisabona dacă este viața lui sfîrșită și i-am răspuns că nu este sfîrșită, el avînd 21 de ani. Și a demonstrat după 10 ani că nu este sfîrșită. Adică o extraordinară vitalitate și inteligență, l-au ajutat să refacă handicapul.

— Și o ambiție construită zi cu zi, pentru că atîția ani de zile, ca să lupte cu această eclipsă de încredere față de el înseamnă o tenacitate extraordinară.

— E mai mult decît ambiție, este un fel de iubire față de talentul lui, un fel de respect față de dotarea lui.

Adică el n-a vrut neapărat să distrugă o imagine în legătură cu el, deși și acest lucru exista. Ca să facem acuma și proză, de asemenea ceea ce m-a tulburat pe mine la el, era sentimentul că oamenii au o părere neadevărată despre el: că e superficial, că nu-i atent... Ori el, dimpotrivă...

Adică el, prin acest efort pe care l-a făcut ca să ajungă cel mai bun fotbalist român, n-a venit decît din dorința ca oamenii să-l admit așa cum este el. Acesta a fost efortul lui.

— Deci ce vi se pare esențial în caracterul lui Coman?

— Da, la această întrebare pot să răspund foarte simplu. Două lucruri mi se par foarte clare, poate mai sînt și altele clare, dar vorbesc de cele mai importante: extraordinara lui copilărie, dînd copilăriei un sens adînc și responsabil. Adică eu, care am jucat și eu fotbal, cunosc miracolul acestui sport. Am jucat și în divizia A.

— La ce echipă?

— Am jucat la „Sportul studențesc", din divizia A și știu că fotbalul, în mod miraculos, ca și șahul, înseamnă o nevoie de ordine a lumii.

— De copilărie spuneați și la Răducanu, acum spuneți și la Coman de copilărie. Care ar fi deosebirea de nuanță?

— Care ar fi? Toți fotbaliștii mari sînt niște copii. Adică ar însemna să fiu superficial, să mă forțez să aduc mari nuanțe. Și Răducanu este un copil. Și Coman este

un copil. Coman este un copil mai tragic și mai îngîndurat. Răducanu are impresia că are toate darurile naturii la îndemîna lui. Răducanu e convins că totul e la îndemîna lui, pe cînd Coman trebuie să obțină toate aceste victorii, pe care Răducanu le crede, le socoate implicate.

3. Sportul este o organizare a lumii

— Dar eu vreau să spun încă un lucru și mai ciudat. Că toate aceste lucruri care par foarte simple sînt simple, dar toate aceste lucruri sînt și complicate, fiindcă sînt complicate. De unde vine plăcerea acestor lucruri complicate? Din faptul că sportul este o organizare a lumii. Eu cînd jucam fotbal în echipă cu Voinescu, despre el o să vorbim după aceea, mi-am dat seama că sportul este o formă de organizare a spațiului, la un anumit nivel. Și-ți spun de ce, te rog să fii foarte atent, e foarte important.

În mod foarte ciudat, lucrurile pot fi și foarte minunate și foarte simple. În loc să iei o carte, nu?

Da' de ce aia nu e capodoperă, și de ce alta e o capodoperă? Nu? Păi e o taină! De ce o operă rămîne și alta nu rămîne? Nu!? De ce timpul l-a păstrat pe Sofocle și nu l-a păstrat pe nu știu cine? Nu? În această conservare este o înțelepciune. Și la fotbal, în mod paradoxal, lucrurile se petrec, cu toate diferențele de rigoare, cam asemănător. Cine nu poate să lovească mingea? Toți oamenii pot să lovească cu piciorul o minge. Nu există om în lume care să nu poată s-o lovească, dar mai este și puterea de a intra într-o organizare, într-un sens.

— Într-o concepție de joc, într-o strategie.

— Strategia este miracolul! Eu ca fotbalist, cînd apăream pe teren, jucam în echipa „Sportul studențesc", la 17 ani, problema nu era de ordin fizic, să lovești mingea sau să n-o lovești, ci de organizare. Adică terenul îmi apărea mie ca o tablă de șah.

— Adică aveați sectorul respectiv, aveați sarcini ofensive, sarcini defensive, dar pe ce post jucați?

— Ei... mai mult! mai mult! Aicea vreau să te contrazic, fiindcă tot semnăm împreună, stimate tovarășe Dumitru Dinulescu, fiindcă tot semnăm împreună această carte, vreau să te contrazic fundamental! Este o formă de creație!

— Dar pe ce post jucați totuși?

— Inter-stînga!

— De-aia spuneați de Răducanu, că dorința lui este să fie inter-stînga... Vă era frică de...

— Nu... important este în fotbal organizarea spațiului, stăpînirea spațiului. Asta înseamnă să ai talent de fotbalist... Este puterea de a organiza spațiul, care ți s-a dat. Eu știu, cînd eram fotbalist la „Sportul studențesc" și spun cu mîndrie, mai mare mîndrie decît de romancier, prozator, eseist... Cînd apăream eu în tricou alb... vai de mine! Cum alergam! Cînd apăream eu, acolo era înțelegerea spațiului, e o chestiune foarte importantă. Un fotbalist care nu-nțelege că are un spațiu înaintea lui, nu este fotbalist. Eu, care am jucat în Divizia A, în clipa în care intram pe teren, mă uitam și vedeam spațiul. Vedeam cîmpul... Asta era important, că vedeam spațiul, acolo lucram eu! Mă uitam, apăream ca un taur, acolo e... acolo nu e...

— Și zecile de mii de piepturi, care veneau de sus, ce vă făceau să gîndiți? Ce senzație vă dădeau, cînd urlă, să zicem, strigă, atîtea mii...

— În clipa în care intri în acest spațiu, dacă dumnezeu ți-a dat harul ăsta și puterea asta, grija ta e să organizezi spațiul și să ignorezi ironiile celor din afară. Că eu, de pildă, de cîte ori băteam corner, asta îmi amintesc, ca un copil, îmi spuneau: „Boul de Mazilu vrea și el să dea corner!" Îi auzeam pe ăia, dar nu-i luam în considerare. Adică eram într-o țară a nimănui. Nu luam în considerare. Fotbalistul prost are sentimente. Ce zice, nu mă interesează! Adică aveam o construcție...

Fotbalul este, pînă la urmă, o construcție. La nivelul foarte înalt, fără construcție nu poți să rezolvi nimic. La nivel înalt — în campionatul mondial de fotbal, păi fără construcție poți să rezolvi ceva? Nu? Păi datele...

Că dotare fizică, ca să dea tare cu mingea, are aproape orice om, nu? Sau aproximativ unul dă mai tare, unul dă mai încet. Nu asta-i problema! Că dă unu mai tare sau mai încet! Nu?

E arhitectura, construcția, regia, surpriza, inedictul, schimbarea de ritm, înșelătoria.

Nu, nu violența are vreo importanță.

— Nu înșelătoria... să nu-i spunem înșelătoria...

— Înșelătoria... înțeleg „construcție". Și dau exemplu de „înșelătorii" care sînt opere de artă. Ca să vezi, că și în fotbal sînt opere de artă. De pildă, fotbalul maghiar care la un moment dat ajunsese să cucerească lumea, era cît pe-aci să cucerească campionatul.

— În 1954, la Berna, cînd au fost în finală cu Republica Federală Germania.

— Așa... așa... a avut o idee foarte subtilă. Pe idee! Că-n mod ciudat și-n fotbal, fără idei, fără idei nu merge! Cu bătăioșii și cu ăia vînjoșii nu rezolvăm nimic...

Cu Mazilu despre fotbal

4. Ideea lui Don Helenio

— Începuseți să vorbiți despre ideea cu care era echipa Ungariei în 1954, cu atacul care pasa înapoi și... apropo de idee, în fotbal.

— Da, apropo de idei în legătură cu fotbalul aș vrea să vorbesc despre Herrera.

— Helenio...

— Helenio Herrera care a fost...

— Da, a fost antrenorul echipei Internazionale care a cîștigat atîtea ediții ale Cupei campionilor europeni.

— Da, și vreau să spun, aș vrea să spun despre binefacerile și lipsurile de-a avea prea multe inițiative tactice. Ce s-a întîmplat de fapt? Tristețea și dramatismul lui Herrera au venit tocmai din abuzul de idei. Dar în această împrejurare trebuie să vedem și alte lucruri. Herrera a avut curajul, pentru prima oară în lume, de a face din apărare partea cea mai spectaculoasă a fotbalului.

— A pus „lacătul"!

— A pus „lacătul", ceea ce este o construcție! Pînă la Herrera, frumusețea fotbalului era asociată cu atacul. Herrera, pentru prima oară în istoria zbuciumată a existenței noastre, a făcut din atac un lucru la fel de important ca și apărarea. Pînă la Herrera și ăsta este meritul și hazul lui personal, numai înaintarea, atacul, meritau toate elogiile. Ori Herrera a încercat să demonstreze cu adevărată strălucire, că și apărarea, „lacătul", este un lucru la fel de miraculos, ca și atacul...

— Că și apărarea e esențială...

— Nu numai atîta, el a reușit să construiască din apărare adevărate peisagii, adică adevărate construcții fotbalistice. Pînă la Herrera apărarea părea un lucru foarte mediocru, părea un lucru de rutină, de hodorogi. Dimpotrivă, Herrera a fost primul care a acceptat apărarea ca un punct de vedere și a făcut din ea o construcție. Adică fazele de apărare, pe care le-a intuit Herrera erau la fel de vii ca și acele de atac. Apărarea lui Herrera era o construcție, o ordine, nu era o respingere, adică în apărarea lui Herrera era o energie egală cu cea aruncată în atac. Pentru Herrera apărarea, respingerea, nu însemna pur și simplu respingere, ci o altfel de construcție. El și-a propus și a reușit, să spargă, să anuleze inițiativa celuilalt. Sigur că el a avut greșelile lui și cînd vorbim de calitățile oamenilor trebuie să ne ocupăm și de greșelile lor.

5. Angelo Niculescu și Fabius Maximus

— La un moment dat și antrenorul nostru Angelo Niculescu a aplicat într-un fel metoda lui Herrera. Sub numele de „temporizare". Nu?

— Da. Temporizarea, care pare un lucru mediocru, or, nu este de fapt mediocru...

— S-au cîștigat bătălii uneori cu „temporizarea". A fost un mare general roman care se numea Fabius Maximus... nu? Și a fost supranumit „Cunctator", adică Temporizatorul, pentru că a reușit tocmai într-un fel de „lacăt" să îi atragă pe cartaginezi, dacă nu mă înșel... da, da, chiar pe Hanibal!

— Ce înseamnă „temporizare"? Eu cu Angelo Niculescu am discutat foarte mult pe această temă. Am fost cu el și la Guadalajara și la campionatul mondial de la München, am dormit în aceeași cameră cu el și cînd i-am mărturisit nedumerirea mea, el a făcut o observație foarte subtilă: „temporizarea este o dovadă de bun simț și de realism", mi-a spus el. „Dacă eu", mi-a spus Angelo Niculescu, în cămăruța noastră de la München, „dacă aș avea atacant pe Pele pe... pe golgeterul Germaniei... cum se numea?

— Uwe Seeler!

— Da... Uwe Seeler... „eu n-aș folosi temporizarea", spunea Angelo. „Eu am fost obligat la temporizare cunoscînd forțele...". Observația lui mi s-a părut frumoasă prin modestia ei. Temporizarea nu este un vis, ci o condiție pe care o admit. Nici un antrenor nu visează să aibă o echipă cu care să temporizeze.

— Dar atunci cînd joci cu un adversar mai puternic trebuie să găsești mijloace sau idei!

— Sigur că da!

— Nu?

— Ba mai mult!

— O idee poate cîștiga uneori un meci, chiar dacă, să zicem, echipa respectivă este mai slabă decît adversara ei. Nu?

— Sigur. Deci temporizarea este o meditație și o analiză obiectivă a situației. Și ce mi-a plăcut la Angelo Niculescu, c-am discutat pînă dimineața în cămăruța noastră de hotel: „ce-i domnule cu temporizarea asta? Ca să ne lămurim! Iar el mi-a răspuns foarte franc: „Dar crezi că eu vreau să „temporizez"? Păi dă-mi mie jucători de geniu și nu mai temporizez!"

— Sigur că Angelo Niculescu nu înseamnă numai temporizare. Nu trebuie să uităm că el este antrenorul care a dus echipa națională la momentul ei cel mai glorios de pînă acum și lucrul acesta se și recunoaște de cele mai multe ori, deși s-a găsit, mă rog, soluția ca el să nu mai fie antrenorul echipei naționale, dar să continuăm discuția despre Angelo Niculescu, da?

— Da.

— La Guadalajara, de exemplu.

Cu Mazilu despre fotbal

— Da, mai ales că eu cu Angelo Niculescu am petrecut, în orice caz am stat de multe ori de vorbă. Sînt cîteva lucruri care m-au impresionat. Cînd spun „impresionat" spun în sensul că le-am înregistrat ca atare. Niciodată nu se culca înainte de-a citi o carte, și niciodată nu hotăra în afară de o confruntare cu literatura, cu spiritul, ceea ce ar putea să pară foarte ciudat la un fotbalist.

6. Iar despre Guadalajara...

Iar viața m-a obligat sau m-a fericit să fiu alături, împreună cu el. Cu acest Angelo Niculescu.

Am fost cu el la campionatul mondial de fotbal din Mexic, unde fotbalul românesc a atins cea mai înaltă treaptă. Noi eram în grupa de la Guadalajara, numită „grupa leilor", în care ne confruntam cu două campioane mondiale: Brazilia și Anglia și cu Cehoslovacia, adică era grupa cea mai grea. Toate aceste echipe erau în plină forță. Adică Brazilia era cu Pele, cu Jairzinho, în cea mai deplină și lucidă organizare. Anglia era cu Bobby Charlton... era o grupă excepțională.

— Dacă mi-aduc eu aminte, vă rog să mă iertați, parcă chiar Angelo declarase înainte de campionatul mondial că este pentru noi o șansă, că luptînd cu cele mai bune formații din lume avem prilejul să ne afirmăm — ceea ce a părut oarecum paradoxal.

— Da, nu numai că Angelo a făcut această declarație, dar nu asta mi se pare important, mi se pare că el și-a luat răspunderea morală a acestei situații foarte dificile și observația lui a fost cea mai simplă și mai binecuvîntată că, tocmai avînd situația cea mai grea, avem situația cea mai bună. Adică el a fost flatat de faptul că noi avem situația cea mai grea. Nu exista situație mai grea. Nu exista serie mai dificilă. Nu exista adversar mai puternic. Adică toți erau pe undeva cu noi.

Deci echipa României să joace cu echipa Braziliei, virtuală campioană mondială, ținînd seama de condiții (ea juca de fapt la ea acasă, jucînd în Mexic), Anglia campioana mondială și în cea mai bună formă și Cehoslovacia, fosta vicecampioană. Angelo mi-a spus că tocmai aceste condiții grele îi fac viața mai ușoară.

Aceste condiții foarte dificile îl ajută într-un fel. Dar ce este important aici: „să înțelegem că o condiție foarte ingrată naște energie", cum mi-a spus el. Faptul că noi eram în grupa cea mai grea, în „grupa leilor", cum i se spunea, nu ne dezavantajează, spunea el, ci dimpotrivă, ne obligă la o mare energie și la o mare atenție".

— Știu c-au fost atunci mari discuții în ce privește alcătuirea echipei, știu că Angelo Niculescu a fost uneori criticat de faptul că nu l-a folosit, mă rog, pe Răducanu dar mai ales apropo de Dobrin, care venise din țară ca o stea de primă mărime și care acolo de fapt nu a jucat sau a jucat foarte puțin.

— Ca martor ocular pentru mine totul a fost foarte clar.

Hotărîrea lui Angelo Niculescu de a nu-i folosi pe Răducanu și pe Dobrin a fost foarte înțeleaptă. Să-ți spun de ce. Aceste partide începeau la 10 dimineața, pe o căldură neomenească și trebuia o mare energie, adică o mare rezistență fizică. Ori, Răducanu se ocupa de romanțe și de amoruri mexicane și Dobrin bea whisky la bar. Ori, în asemenea condiții, nu puteau să facă nimic, adică nu puteau să rezolve problemele. Angelo a făcut echipa cu mare înțelepciune și cu mare risc. Nu numai într-un raport cu talentul lor, ci și cu puterea lor fizică...

Dobrin care bea whisky la 8 seara, nu putea să apară cu energia necesară la 10 dimineața.

Din punctul meu de vedere, Angelo Niculescu n-a făcut nici o greșeală.

7. Colegi de echipă: Mazilu, Ozon, Voinescu

— De Voinescu mă leagă copilăria mea, amîndoi urmam cursurile aceluiași liceu, liceul comercial „Regele Carol I". Era un liceu oarecum ciudat, fiindcă elevii acestui liceu erau oameni intrați oarecum în viață.

Nu veneau la acest liceu neapărat ca să capete cunoștințe, ci ca să-și omologheze cunoștințele pe care le căpătaseră.

— Erau oameni care și lucrau în comerț, probabil.

— Sigur că da. Lucrau în comerț, lucrau fără șovăire și lucrau, ca să zic așa, cu competență, și-mi amintesc cu plăcere că la un moment dat echipa liceului era totuna aproape cu echipa națională a României.

Adică, printre elevi se numărau Nicușor, Ozon, Voinescu și fratele lui, Voinescu II, care a jucat și el în Divizia A. Adică echipa liceului nostru era nefiresc de puternică pentru echipa unui liceu. Îmi amintesc că în toate confruntările pe care le-am avut noi la acest nivel obțineam victorii atît de mari că nu ne mai făceau nici o plăcere. Obțineam victoria cu 17—1, cu 23—0...

— În ce an se întîmpla treaba asta?

— Asta se întîmpla prin 44—45—46, cît a fost, ca să zic așa, perioada ei de aur.

Directorul liceului era criticul muzical J.V. Pandelescu, care era în același timp

un mare iubitor de fotbal, ne punea toate condițiile...

Fotbalul... talentul de fotbalist se naște ca o stare de conștiință a copilăriei. Fotbaliștii brazilieni, socotiți drept cei mai buni, au apărut tocmai fiindcă fotbalul e o formă de comunicare a copiilor între ei. Ei apăreau pe plajele Braziliei. Noi veneam din maidanele Bucureștilor, din spațiile pe care trebuia să le batem și să le controlăm. Nu văd cum ar apărea un fotbalist de mare talent de la etajul 7 al unui bloc, oricite condiții ar avea. Dar acuma fiindcă ne ocupăm de apărători, aș vrea să insist asupra lui Voinescu. S-a spus adeseori, de către specialiști, că cea mai bună apărare este atacul. Ori, nu este chiar așa. Adică apărarea, am subliniat noi, își are frumusețile ei...

Ce m-a tulburat pe mine la Voinescu, pe care l-am cunoscut. Era, după părerea mea, deși sînt profesii, îndeletniciri care nu pot să capete măsura lor adevărată, decît dacă individul se confundă cu ele. Așa cum nu se poate vorbi de profesia de poet.

A fi poet este un destin, o convingere în anumite adevăruri esențiale.

Așa se explică și vocația marilor sportivi. Voinescu, după cîte l-am cunoscut eu, mi se părea uneori că pentru a-și face bine meseria, era dispus la orice sacrificii. El înțelegea, își iubea acest destin și nu găsea o altă răsplată decît în propriul lui devotament.

Dar de ce Voinescu a fost un portar deosebit? O dată, într-o discuție pe care am avut-o la Roma cu Herrera, el mi-a spus că n-are nevoie de portari excepționali.

Convingerea lui era că portarul trebuie să apere ceea ce este de apărat și să nu apere ce nu este de apărat.

8. Portar, libero sau Răducanu ?

D. Dinulescu — Să nu uităm că Herrera a descoperit postul de „libero", care este apărătorul pe care el își bazează toată strategia apărării. Ceea ce era înainte portarul, a devenit în strategia lui Herrera un „libero".

T. Mazilu — Adică Herrera a avut intuiția: a înțeles că sarcina apărării nu trebuie să revină numai portarului sau chiar numai fundașilor. E o întreagă construcție.

— A făcut un fel de super-fundaș din acest fost stoper.

— Trebuie făcută o întreagă zonă de baraj.

— Spuneați următorul lucru: că Angelo Niculescu, la un moment dat, a făcut „temporizarea" pentru că nu avea jucătorii care să-i opună altora mai buni, din echipele străine. Probabil că Herrera a inventat postul de „libero" pentru că a avut un geniu „libero": mi se pare Faccheti, din cauza aceasta. N-a avut un portar formidabil, dar a avut un teribil „libero". Și atunci a creat acest sistem.

— Da! Facchetti! Iar Angelo Niculescu mi-a spus într-o discuție, pe care am avut-o la Guadalajara: „dă-mi un Beckenbauer și fac altă echipă". Dar să ne întoarcem la...

— La discuția cu Herrera, de la Roma, care susținea că n-are nevoie de un portar excepțional.

— El spunea că portarul excepțional îi inspiră teamă. Un portar excepțional poate să apere un 11 metri, să facă minuni și să facă greșeli elementare.

Ori la Voinescu se împletea...

— Cum e cazul la noi la Răducanu, cu aceste sărituri...

— Da, Răducanu poate să-ți facă minuni, poate să ajungă să fie și extremă în același timp!

9. E vorba, totuși... de Steaua lui Voinescu

T. Mazilu — Dar ce vreau să spun... adică ce era ciudat în temperamentul lui Voinescu, el împletea inițiativa, temperamentul lui Răducanu, căci nu se poate spune că Voinescu era un portar birocratic... cu un fel de seriozitate. Era în același timp și poet și funcționar foarte conștiincios, adică reușise această stare de echilibru. Și altceva e ciudat, el avea un secund: Toma...

D. Dinulescu — Care era chiar la aceeași echipă, tot la Steaua a fost...

— Care avea toate păcatele în afară de acela de a nu fi fost un mare portar. Despre...

— Deci avea toate calitățile...

— Toate calitățile! Cît despre Toma, Voinescu vorbea și cu un foarte mare respect și îi admira în primul rînd sobrietatea. Toma părea aproape că nu există și nu făcea decît să apere tot ce era de apărat și atîta tot. Și rezistența lui Toma, ei au fost la un moment dat rivali, în sensul cel mai nobil al cuvîntului, l-a ajutat foarte mult pe Voinescu.

— Îi simțea tot timpul răsuflarea în spate, răsuflarea lui Toma.

— Da. La Voinescu puterea lui venea din faptul că își iubea condiția. Odată mi-a mărturisit că ceea ce nu înțelege el la fotbaliștii tineri e faptul că nu iubesc ceea ce fac. El îmi explica mie starea de beatitudine pe care o avea de cîte ori intra pe teren. Despărțirea ne ajută întotdeauna să înțe-

legem cît de apropiați sîntem unul de celălalt. Voinescu s-a dus mai departe în destinul lui de fotbalist, iar eu am renunțat la plăcerea de-a fi inter-stînga pentru alte îndeletniciri și de-abia după ce ne-am întîlnit după atîta vreme, am reușit să-i înțeleg mai bine sufletul. Despărțirea, adică scurgerea inevitabilă a timpului, m-a ajutat să fac ordine în senzațiile mele în legătură cu el. E știut că oamenii au orgolii și principii foarte ferme tocmai în domeniile în care nu se pricep. Cu cît incompetența este mai implacabilă, cu atît convingerea în dreptatea ta este mai mare.

Despre asta vorbea și Tolstoi cînd vorbea de Karenin, care spunea că nu are principii ferme decît în lucrurile în care nu se pricepe. Dar am dat odată un interviu, în care mărturiseam că am jucat fotbal alături de Voinescu și atunci ne-am revăzut și am putut să analizeze drumul. Atunci am înțeles că a fi un fotbalist mare implică neapărat o stare de creație, de atenție. La Voinescu se împletea această putere de a dirija, cu o extraordinară spontaneitate și bucurie, dar „bucuria", îmi spunea Voinescu: „în bucuria cu care eu joc fiecare partidă stă energia; această bucurie, această copilărie m-ajută să găsesc soluțiile cele mai bune". Și se amesteca la el această putere de organizare și dăruire cu o extraordinară luciditate și loialitate. Odată, vestita „Steaua" unde juca el, C.C.A., cum se numea pe vremea aceea, a făcut un turneu la Viena și l-am întrebat cînd ne-am întîlnit după aceea: „De ce-ați pierdut?" și Voinescu mi-a răspuns: „Am pierdut pentru că ei erau mai buni".

E foarte interesant de observat că cei care iubesc cu adevărat fotbalul, îl iubesc pentru totdeauna. La sfîrșitul carierei, pe care o presimțea, visul lui Voinescu era de a deveni antrenor. Sfîrșitul condiției de fotbalist este un lucru foarte dureros. Viața fotbalistică este glorioasă, însă scurtă și necruțătoare. Orice fotbalist știe că la 30 de ani el trebuie să se resemneze și Voinescu nu avea decît grija de a antrena copiii. Aceasta era...

— ... la aceasta se gîndea.

10. Voinescu între Di Stefano și Toma

T. Mazilu — Ce mi-a spus Voinescu foarte limpede era că pentru un fotbalist cel mai greu este de a părăsi terenul. Cine a iubit fotbalul, cine a iubit această expansiune, iarba verde, gloria, e foarte greu să se retragă, să-l părăsească. Pentru că este un amurg, pe care de fapt îl hotărăști tu, dar care totuși nu depinde numai de tine. Voinescu mi-a povestit despre o întîlnire pe care a avut-o la Brașov cu Di Stefano, care venise în România într-un meci oficial, nu-mi amintesc exact, ba da, juca încă la Real Madrid și care....

D. Dinulescu — Nu atunci cînd a jucat Real Madrid cu Dinamo în Cupa Campionilor Europei?

— Da... și Di Stefano îi dădea sfaturi lui Voinescu, adică îl sfătuia cum anume să se obișnuiască cu sfîrșitul. Di Stefano avea pe atunci, dacă nu mă înșel și cred că nu mă înșel, 37 de ani.

— Voinescu era mai tînăr, cred.

— Voinescu era puțin mai tînăr și-a făcut mărturisiri, dar ce vreau eu să subliniez în această discuție, la care regret că nu am luat parte, că Di Stefano i-a spus lui Voinescu că tocmai în iubirea pentru fotbal stă puterea de a-l abandona și de a te ocupa de el în alte condiții. Și Di Stefano spunea că vrea să fie antrenor și Voinescu de asemeni. Deci tot în iubirea pentru fotbal au găsit ei puterea de a-l părăsi și Voinescu s-a ocupat foarte multă vreme de echipele de copii...

— De „pitici", cum se spune.

— De „pitici" ai Stelei. Adică în această veșnică iubire au găsit ei puterea de a renunța la gloria imediată. Și ceea ce era și mai miraculos în existența lui Voinescu era respectul foarte mare pe care-l avea față de Toma. Chiar un fel de complex față de austeritatea lui Toma, Voinescu, mi-amintesc, îmi spunea că Toma venea și juca cu aerul unui funcționar. Venea, dădea bună ziua, tuturora, nu făcea nici o greșeală și pleca. Nu avea o strălucire aparentă, dar nici nu făcea nici o greșeală.

11. Portarul romantic: De la Zamora la David

T. Mazilu — În legătură cu portarii: în jurul portarului legendele se nasc foarte ușor. În nevoia de a aureola portarii, de a-i înzestra cu forțe supranaturale, este o mare copilărie, dar și o nevoie de exactitate. Îmi amintesc, în copilărie, cu cît respect noi vorbeam despre Zamora — portarul Spaniei de pe acea vreme, despre care se spunea că niciodată nu a primit nici un gol. Se spunea despre Zamora că are un pistol asupra lui și că în clipa în care ar primi un gol, s-ar sinucide. Ori că...

— Devenise legendar.

— Devenise legendar încă în viață și ideea de portar se confunda în mitologia populară, dacă pot să spun asta, cu invulnerabilitatea, adică portarul era un om care n-are dreptul să greșească. Sigur că

Cu Mazilu despre fotbal

asemenea legende au mai apărut. Au apărut legende despre piciorul de aur al lui Dobai, despre gheata de argint a lui Baratki și așa mai departe, dar pe vremea aceea, asta e foarte interesant, portarii erau cei care concentrau întreaga simpatie. Cu timpul, autoritatea lor a dispărut. Acum portarii nu mai sînt figuri importante, acum portarii joacă un rol mult mai modest, dar pe vremea aceea un portar trebuia să aibă destinul unui tenor, să fie frumos, să fie brunet. Neapărat, era obligatoriu ca portarul să fie...

— Ca un toreador.

— Ca un toreador. Exact ca un toreador. Și această concentrare de simpatii și de visuri feminine a reușit să adune David.

— Dacă nu mă înșel el a fost portar la Dinamo, cam în perioada deceniului șase. Prin '50 și ceva...

— Iartă-mă, dragă Puși, că te contrazic, nu! Nu! David nu a fost la Dinamo, David a fost la Venus!

— Deci înainte de război, sau în timpul războiului?

— În timpul războiului. Și el era, adică rolul lui David era înțeles în starea fotbalului de atunci, a fotbalului vienez și galant. Pe vremea aceea fotbalul său se asocia cu...

— ... cu valsul.

— ... cu valsul. Dar fotbalul vienez avea toată strălucirea și toate limitele valsului vienez. Pe urmă, fotbalul a devenit mai dur, portarii de felul lui David nu mai erau atît de indispensabili. Trebuia înțeleasă frumusețea lui David în timpul său.

— Schimbul de locuri pe urmă a devenit...

— Odată cu schimbul de locuri s-a destrămat gloria...

— ... W.M.-ului. Era sistemul W.M.

— Sigur că da. În care totul era un protocol.

De fapt fotbalul atunci era un schimb de lucruri politicoase și de aceea portarii era obligatoriu să fie frumoși.

Pe vremea aceea portarul era figura de prim ordin. Odată ce fotbalul a devenit mai dur și apărările s-au organizat mai sistematic, portarul a pierdut din importanță, adică sarcina apărării nu mai revine exclusiv portarilor, de aceea nici o mare echipă n-are în primul rînd grija portarilor, se speră să nu se ajungă la nevoia de-a avea portar.

— Adică erau portarii în acea vreme ca niște cavaleri medievali ai Tristei Figuri, sau..., mă rog, sigur, într-adevăr romantici ca și acest David. Sigur că celor de astăzi le este mai puțin familiară figura lui David, au trecut foarte mulți ani de-atunci, astfel se explică de ce eu am și confundat puțin, am confundat cu vreo 10 ani și deci noile generații puțin mai greu își aduc aminte de David, de aceea v-aș ruga dacă se poate să ne spuneți de ce tot timpul spuneați ce frumos era David. Vreți puțin să-l descrieți?

— Da, doi oameni m-au impresionat prin frumusețea lor, doi oameni tineri la fel de importanți în destinul lor: Mihai Popescu și David. Erau de-o frumusețe neclintită și fragilă în același timp. Nici o... ceea ce mă impresiona în primul rînd la David era înșelătoarea lui inactivitate, un fel de resemnare a poziției lui. Ce vreau să spun, prin asta, pentru că trebuie să fiu mai limpede. Toți oamenii care sînt dotați de la sfînta natură într-un domeniu, aspiră la mai mult, sau sînt mai mult decît ceea ce sînt; adică, de pildă, David îmi explica mie că un fotbalist care nu este arhitect nu are valoare, adică îmi explica mie că a juca fotbal înseamnă a fi un arhitect strălucit. La început mi s-a părut o extravaganță, pe urmă el mi-a explicat că la un nivel înalt, jocul de fotbal este o arhitectură, o construcție, în care fiecare trebuie să-și ducă misiunea la capăt. Dar, referindu-mă la farmecul lui personal și, de ce să nu recunosc adevărul științific, la puterea lui de seducție asupra femeilor, avea o melancolie, obligatorie pe vremea aceea. Orice făceai în acel timp, dacă nu erai puțin melancolic și puțin tragic, nu, aveai succes.

— Se prelungea puțin moda Rudolf Valentino.

— Fără îndoială, fără îndoială! Îmi pare foarte bine că mi-ai spus asta, căci el era eroul: frumos, îndepărtat și nobil. Și încă un lucru, care iarăși mi se pare, e că totdeauna oamenii au asociat ideea de frumusețe fizică cu cea de frumusețe morală. Eu mă refer acuma la admiratori. Este vorba la David nu numai de legenda de invulnerabilitate a lui, că nu poate să primească gol nici de la un metru, ci de bunătatea lui. Despre generozitatea și spiritul lui cavaleresc. Dar, în mod ciudat, aceste legende aveau o bază de adevăr.

Adică eu, cunoscîndu-l foarte bine, mi-am dat seama că existau simultan legenda, exagerarea și cu adevărul. Tot ceea ce se spunea despre el era exagerat și în același timp foarte adevărat. Și atunci am observat prima oară, eram mai tînăr decît el, că pentru o ființă vie, cum era el, legenda poate să devină un adevăr. Iată însă că astfel intrăm într-o problemă mult mai complicată. Fiindcă uneori oamenii pot să devină victima propriilor idei, care se formează despre ei, indiferent dacă aceste idei sînt sublime sau mai puțin sublime.

DUMITRU DINULESCU

Ilustrații de CLENCIU

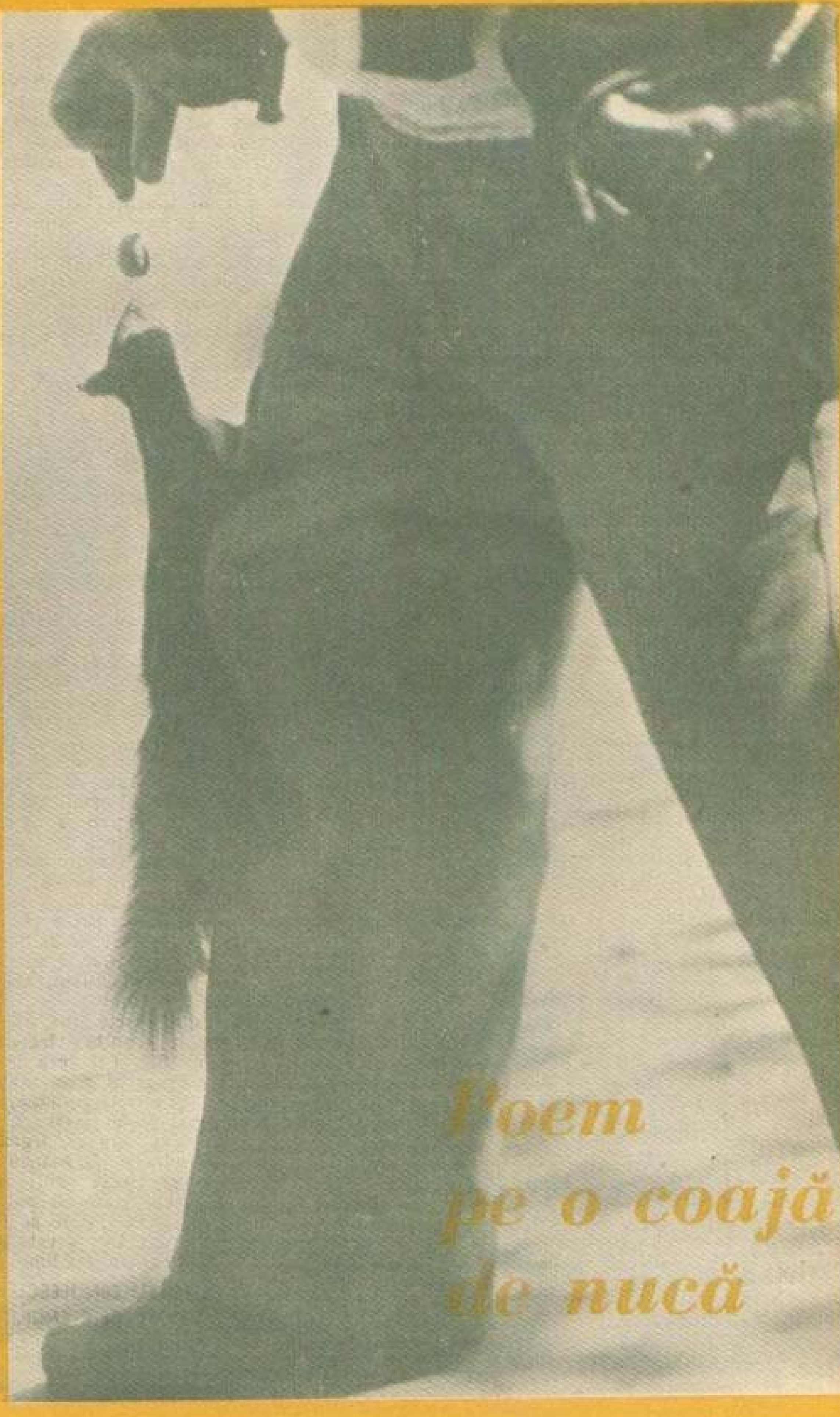
Poem
pe o coajă
de nucă

Bintuie printre noi ideea că lumea zăpăcită a acestui sfîrșit de mileniu își unge sufletul cu toate păcatele. Asta, zic eu, e o idee brumată de-o cireașă, puțin desfriu intelectual și un mugur de miere de salcîm. Adevărul, oameni buni, e altul și vă rog frumos să veniți cu nuci și cu alune ca să-l aflați: ne sînt dragi toate drumurile, și cele rele și cele bune. Pe fața acestui minunat și nefericit pămînt e loc pentru toate dar mai ales pentru pîlcuri de mesteceni și păduri de brazi în care trăiesc niște vietăți fantastice numite veverițe. Ele coboară și urcă o flacără roșie, sar din creangă-n creangă și din cetină-n codru, iar la Buziaș și la Vatra Dornei mănîncă din mîna oamenilor, de unde și credința și speranța că putem fi mereu prieteni, un bărbat și o femeie, un băiat și o fată, eu și dumneata și că ne putem întîlni cu marea uimire la orice pas.. Ce proști sîntem de obicei (mă gîndesc numai la mine), ce înfrînți de-ngîmfare, ce puternici în nimic, ce duioși în putere.

Domnișoară veveriță, sînt de-acum un om trecut de mijlocul vîrstei, totuși, rogu-te, dă-mi lăbuța s-o sărut. Eh, și dac-aș fi mai tînăr, ai putea să mă și zgîrii. Ce munți, ce brazi, ce lerui-ler și basmele iubirii. Mie, toate veverițele îmi aduc aminte de faptul că, măcar la sărbătorile de iarnă, un om trebuie să fie colindul lui, troianul ce-l pîndește lîngă bradul de la colțul casei și pînda iubirii sale peste veacuri.

FĂNUȘ NEAGU

Fotografii de PAUL AGARICI

De unde îi vine brăneanului ambiția de a-și dichisi pășunile în haine de duminică

CELE MAI FRUMOASE PĂȘUNI ALPINE DIN ȚARĂ

Toamnă de basm, cu un soare potolit și o tihnă ce vindecă neliniștea. De la Bran spre Muscel, între Bucegi și Piatra Craiului, casele cu acoperișuri de țiglă roșie ale brănenilor mărturisesc frumosul și statornicia. Pricepi lesne cine sînt brănenii și ce vor ei.

Moeciu, comună cu șase sate de oameni, cumpătați, vrednici și inteligenți, așezate aproape de fosta graniță, cu nume care dau culoare hărților ostășești: Moeciu de Jos, și de Sus, Drumul Carului, Cheia, Măgura și Peștera. Le înțelegi cu ușurință vocația observîndu-le rîvna și osteneala din zori și pînă în noapte pe lîngă animale, strădania ca pășunile să fie mereu în haină de sărbătoare. Pășunile brănenilor se numără printre cele mai frumoase pășuni alpine din țară. Vara, oamenii își urcă animalele la păscut pe aceeași urmă, într-un singur șir, să nu răvășească iarba cu copitele, fac țarcuri, le lasă acolo pînă nu mai rămîne nici o palmă de iarbă nerăscolită de suflarea lor, și apoi mută țarcul, aproape măsurat, economic, gestul izvorînd din prețuirea exactă a pășunilor, a pămîntului. Dealtfel, primarul Gheorghe Voinescu, născut în Moeciu de Sus, ca toți ai lui, gospodar harnic și iubit de obște, e convins că puțini dintre oamenii șesului ar fi în stare să-și dureze aici casa, rezistînd alături de brăneni la truda îndeletnicirilor moștenite de aceștia.

Despre Maria Buzdugan și maică-sa toată lumea spune că muncesc de dimineața pînă seara de se spetesc. La oi, la vaci, la pășune, acasă.

Maria Buzdugan este o femeie înaltă și zdravănă, de 29 de ani. Lucrul pe care îl prețuiește cel mai mult pe lume este sănătatea. Vin apoi, într-o ordine la care ține, familia, cu cei patru copii în frunte, și animalele. Rostuită pe anotimpuri, munca ei urmează astfel: „Vara, cosim, adunăm fînul în adăposturi, nu las un fir afară, că azi rămîne, mîine rămîne și iată că anul ăsta a fost secetos, s-a făcut mai puțin ca anul trecut și nu se știe cum va fi vremea la anul. Sînt zile, dar asta se petrece cam din șapte în șapte ani, cînd apa Moeciului se năpustește mare de sub Leaota și atunci mătură tot. Dar acum a fost secetă, nu vedeți cum arată Măgura? Toamna, pășunăm vitele, transportăm gunoiul. Gunoiul fertilizează cel mai bine pășunea. Bunicii erau din Moeciu de Jos. Își trimiteau animalele în tranzit vara în Bucegi și iarna în Balta Brăilei. Oile mîncau acolo salcie și iarbă de baltă. Se făceau și poduri de gheață, se spărgea gheața și se înecau animalele. Din acest du-te-vino se mai pierdeau destule, dar erau efective mari și asta era riscul. Din ianuarie începe perioada fătatului. Bătrînii stau cu mieii la odaie. Se nasc uneori și zece miei pe noapte. Pe cei ce suflă greu îi aduc jos, înveliți în cojoace. Dacă nu făceam asta, creșteau păduri peste tot. Cum se curăță o pășune? Se împrăștie mușuroaiele de cîrtițe, se adună pietroaiele, se nivelează, se împrăștie îngrășămîntul..."

La Moeciu, ca în Bucovina sau mai aproape, în părțile Argeșului, oamenii iubesc pășunea, „obiectul muncii noastre", cum spunea Gheorghe Voinescu. Meticuloși, string iarba cu mîna, să nu rămînă un fir, o bagă într-un țol și o aduc acasă, nelăsînd-o nici măcar o noapte afară. Grajdurile le fac lipite de casă, să audă mereu răsuflarea animalului aproape, să știe cînd îi este bine sau suferă. Se scoală cu noaptea în cap, să prindă autobuzul, dar contribuie și la îndeplinirea planului de autoaprovizionare a comunei. Copiii învață și apoi pleacă mai departe la școli. Unii rămîn la oraș și, învățați de mici cu altitudinea, se obișnuiesc temeinic cu civilizația blocului. Alții, dimpotrivă, se întorc acasă alegînd cele două navete, dimineața, la uzină, după-amiaza, la pășune. O cronică zilnică a acestei toamne la Moeciu ar trebui neapărat să înregistreze următoarele fapte. Din cei aproximativ 6000 de locuitori ai comunei, 1800 fac naveta la Zărnești, Rîșnov și Brașov. Brăneanul, harnic și răbdător, vine de la uzină, își ascultă nevasta care are a-i spune o mie de lucruri, își pune ceva în traistă și pleacă pe coastă cu animalele. Pentru cei din Peștera și Măgura naveta cea mai aprigă este pînă jos, la stația de autobuz, pe urmă totul e rai... Brăneanul face agricultură și la 1000 de metri înălțime, cultivă plante furajere, porumb, cartofi, orz, ovăz, pe suprafețe mici, cît le îngăduie locurile. Fac agricultură cu hîrlețul, constatare care te obligă să dai crezare spuselor primarului privind eventuala acomodare a omului de la cîmpie aici. Miroase peste tot a fîn, în fața primăriei, pe Drumul Carului, pe Măguricea, pe văile Moeciului și a Zbîrcioarei. Pe Măgura, soarele a ars iarba, îmbătrînind mai devreme fața dealului. În cătunul Măguricea locuiesc, ca și în toamna trecută, tot 20 de familii. De aici pornesc în fiecare dimineață tot 20 de muncitori și fac tot 20 de minute pînă la stația de autobuz. La ora 4, cînd se scoală, sînt muncitori, la ora 16, cînd se întorc, sînt crescători de animale. Ca destui locuitori ai Capitalei ce iau cotidian trenul spre Tîrgoviște sau Slobozia, brănenii numesc drumurile lor tot navetă. Satul Drumul Carului este deocamdată complet lipsit de apă. Cei 50 de locuitori ai săi o mai aduc de jos cu gălețile prinse în cobiliță, în vreme ce specialiștii lucrează la proiectul menit să transforme cobilițele în obiecte de muzeu. Există azi la Moeciu 6 școli, 5 grădinițe, 5 cămine culturale (care au exact această destinație), 1 dispensar uman, 1 dispensar veterinar, 1500 de copii în grădinițe și școli, 74 de profesori și învățători și 4 medici.

De sus, dintr-un cot al șoselei asfaltate ce duce spre Muscel, o parte a vechiului drum ce unea Transilvania cu Țara Românească în ciuda vămii de la Rucăr, se văd odăile. Peisajul este extraordinar și înțelegi adevărurile dr. Rey privind agroturismul montan. Deslușești în decorul de vis nedescoperit de pliantele turistice, deși ar rivaliza cu celebre imagini din Alpi sau Pirinei, de unde îi vine brăneanului gustul pentru frumos și ambiția de a-și găti ținutul numai în haine de duminică.

RĂZVAN BĂRBULESCU

rac-ul

SAŞA MEREŢ

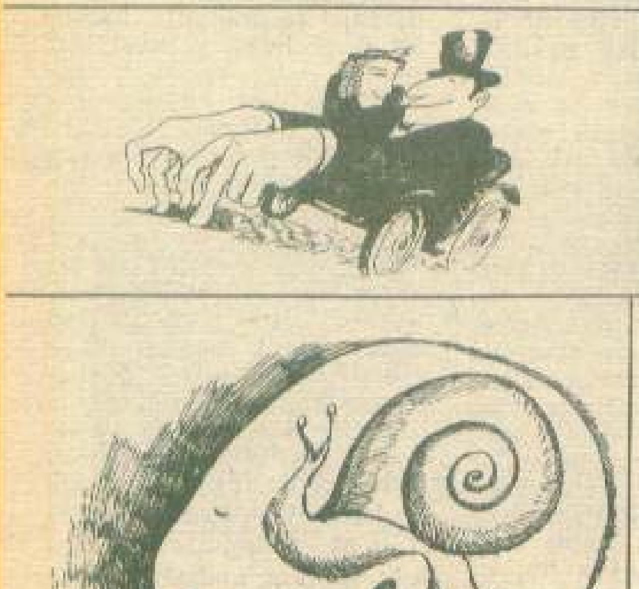

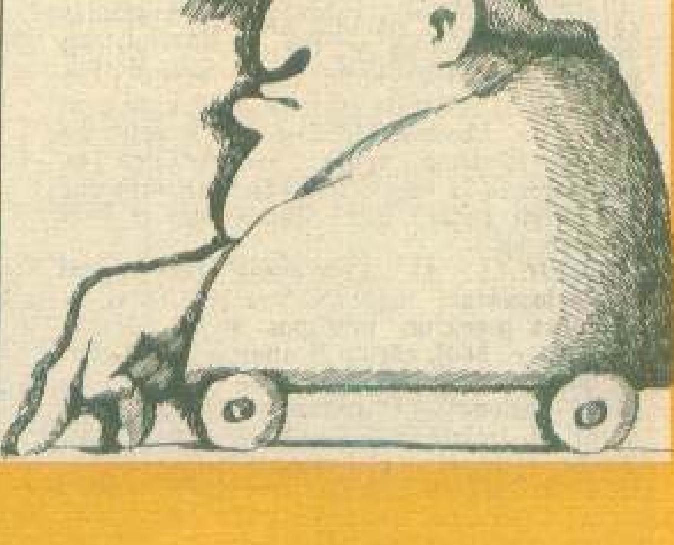

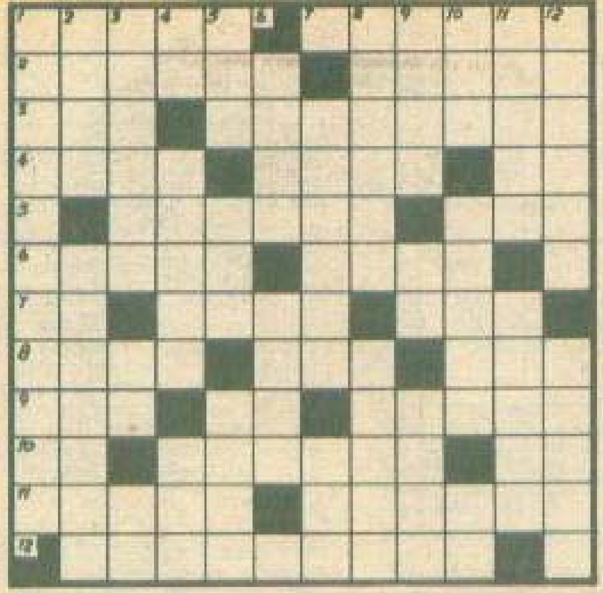

Drumeție

ORIZONTAL: 1) Romancier francez, părintele literaturii de anticipație (1828—1905), care a descris cu multă măiestrie și fantezie „O călătorie spre centrul Pămîntului" și „Ocolul Pămîntului în 80 de zile" — „Călătorie în...", film în regia lui R. Rossellini, avînd-o ca protagonistă pe regretata actriță Ingrid Bergman. 2) „Călătorie", și-a intitulat una din frumoasele sale poezii această apreciată poetă din țara noastră (1916—1944) — O călătorie de... nuntă (pl.). 3) Localitate în Iran — În repertoriul acestei soliste de muzică populară din țara noastră au figurat și cîntecele „Voinic călător" și „Pe drumul de la Cepari" (Maria). 4) Grandios (fig.) — A broda — Ion Rădan. 5) Loc de cantonare a elevilor și studenților în timpul vacanței (pl.) — Localitate în Nigeria. 6) Locuitori de la munte — Prefix pentru transportul rutier. 7) Exclamație la durere — Divinitate mitologică, mesagera zeilor, închipuită ca o tînără cu aripi de aur — Resort. 8) Se deplasează numai pe drumul de fier — Șagă (reg.) — Efect comic în teatru și film. 9) Siglă pentru „Uniunea Internațională a Studenților" — În duet! — Zgîrcită. 10) Radu Stan — Străbătute zilnic de trecători — Vas de pămînt ars. 11) Capitală europeană, inclusă în itinerarele turiștilor pentru impresionantele sale monumente de artă — Divinitate romană, care, spre deosebire de Abeona, protectoare a celor ce pornesc la drum, veghea asupra celor ce se întorceau la casele lor. 12) Plan întocmit de turiști pentru buna desfășurare a unei excursii (pl.).

VERTICAL: 1) Petrecerea concediului într-o localitate montană sau pe litoral. 2) Fabulist grec, un presupus sclav eliberat (c. 620—c. 560), căruia îi aparțin „Călătorul și adevărul" și „Călătorul și Hermes" — Marii pasionați ai drumeției. 3) Sacul de voiaj al turiștilor — Elena Staicu — Emil Tudor. 4) Bine! — Referitor la cîini — Localitate în Pakistan. 5) Zeul vînturilor la greci — Impozit, tribut — „Drumețule", și-a intitulat una dintre poeziile sale acest cunoscut liric român contemporan (Tiberiu). 6) ... de vacanță, loc de popas din ce în ce mai solicitat de turiști (pl.) — Pictor și grafician român, artist al poporului (1881—1958), a cărui maturizare artistică se produce după ce întreprinde mai multe călătorii în Orient și Spania. 7) „Pe ... la Sinaia", tablou semnat de marele maestru al penelului Theodor Aman — Ghețar și trecătoare în Alpii elvețieni. 8) Drumul străbătut de un vehicul — Asigură găzduire drumeților. 9) Insecte din Java — Sunet de trompetă — Podgorean. 10) Nume de alint pentru ciocîrlie — Istoric român, savant de renume mondial (1871—1940), din înțelepciunea căruia desprindem aforismul: „Drumețul pățit e acela care se teme pînă n-a văzut, și nu se bucură pînă n-a ajuns" — Oana Enescu. 11) Rîu siberian pe care a călătorit spătarul Nicolae Milescu în drumul spre China, menționat în jurnalul călătoriei sale — Cunoscută actriță americană de film, de origine franceză, partenera lui Gene Kelly din filmul „Un american la Paris" (Leslie). 12) În alt loc, în altă parte — Călătoria în China îi dă prilejul să cunoască viața și activitatea poporului chinez și să-și materializeze impresiile în cîteva povestiri (Valerian Em.; n. 1921). Dicționar: LON, ISE, IȚANI, ȘAG, SNI, EOL, AAR, AORE.

MARIAN FIRIMIȚĂ
București

SASA MEREȚ

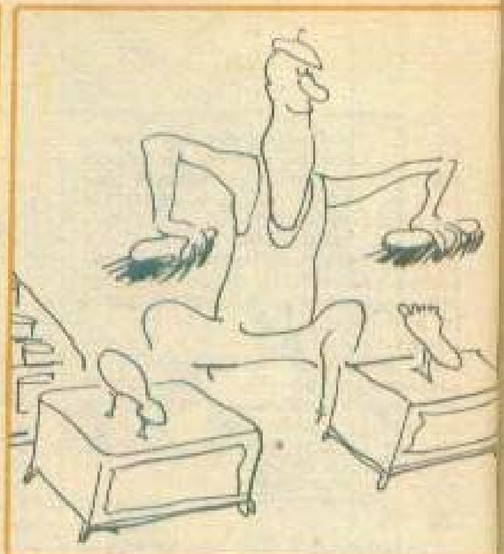

racul

NELL COBAR

— Nell Cobar, ce mai faceți ?

— Ce am mai făcut ; adică îmi pregătesc de foarte mult timp o expoziție personală. Cu lucrări actuale și inedite. Nu știu cînd are să se concretizeze acest proiect. Poate anul acesta, poate la anul... Este vorba despre timp și împrejurări. Recent mi s-a cerut să ilustrez o serie de nuvele polițiste. Fiind un mare consumator de o asemenea literatură mi-a făcut o mare plăcere să fac așa ceva. Ele au fost grupate într-un almanah care a apărut recent... Apoi Televiziunea mi-a cerut să refac genericul Mihaelei pentru emisiunile în culori. Va fi un filmuleț de 50 de secunde, așa îl gîndesc și, după părerea mea, va fi o întîlnire plăcută. Mai am pe masa de lucru un film de animație, destul de satiric, pe care l-am intitulat : „Omul față în față cu societatea". În rest, critic, cu ajutorul peniței, și-mi pare rău că îmbătrînesc. Cînd ați venit pe la mine ați văzut că pe poartă stă scris : „Cîine rău! Nu intrați !" Adevărul este că nu am nici un fel de cîine, iar dacă aș avea n-ar fi rău.

SORIN POSTOLACHE

DE PE TOATE MERIDIANELE

Depistarea unei mari cantităţi de oxizi de fier pe planeta Venus a dus la ipoteza, extrem de importantă, că în trecut pe această planetă a putut exista o cantitate foarte mare de apă, — cam o treime din cantitatea conţinută de Oceanul planetar terestru. Apropierea planetei de Soare a determinat probabil dispariţia apei în perioada primilor 500 de milioane de ani de existenţă a acesteia. Dispariţia s-a produs prin disocierea vaporilor de apă în hidrogen şi oxigen şi apoi prin „scurgerea" hidrogenului în spaţiu. În ceea ce priveşte oxigenul, el a intrat în componenţa oxizilor de fier descoperiţi.

■

În Franţa a fost pus la punct un nou tip de ţiglă. Ele au format standard al ţiglelor de acoperiş, dar sînt de fapt elemente constitutive ale unui panou solar, a cărei menire este de a furniza apă caldă pentru locuinţele respective. Ţiglele sînt fabricate dintr-o sticlă specială, caracterizată printr-o înaltă transmisie energetică. Un ansamblu de ţigle solare permite încălzirea în tot timpul zilei a unui rezervor de 200 de litri.

■

În insulele Hawaii a fost descoperită recent o colonie de canguri. S-a constatat că animalele sînt descendenţii unei familii de canguri australieni care a evadat din Parcul zoologic hawaian în anul 1916. Stîrneşte însă mirare anumite modificări genetice (între altele, ficatul lor conţine un acid care le dă posibilitatea să se hrănească şi cu plante otrăvitoare), ştiut fiind că în condiţii naturale asemenea schimbări se produc în perioade foarte lungi.

■

Doi buldozerişti au descoperit în Ciukotka, la o adîncime de 12 metri, un lingou uriaş, dar, din păcate, nu de aur, ci de... piatră. Pornind de la faptul că bolovanul era ars de flăcări, oamenii de ştiinţă au stabilit că era vorba de un meteorit. Analizele l-au determinat şi vîrsta: aproximativ 6 000 de ani.

■

Campionatul mondial de alergări al melcilor, desfăşurat în capitala Venezuelei şi transmis în direct de Radioteleviziunea din Caracas, a dat cîştig de cauză unui melc argentinian care a parcurs distanţa de 51 de centimetri în cinci minute şi 22 de secunde, stabilind astfel şi recordul mondial al probei. Melcul american a fost depăşit, pe ultima turnantă, cu două secunde.

■

Pentru a evita alterarea apei de băut — în cazul unor lungi călătorii pe mare —, s-a pus la punct o metodă care permite „conservarea" ei. După ce se fierbe de mai multe ori, apa este trecută prin filtre de lavsan, apoi este închisă în cutii în vid. Aceste cutii sînt apoi depozitate în porturi şi îmbrăcate la bordul navelor ca orice conserve.

■

O constatare îmbucurătoare: din analizele efectuate rezultă că în ultimii zece ani gradul de poluare a mărilor şi oceanelor a scăzut, în comparaţie cu deceniul anterior. Acţiunile ecologilor de pretutindeni par să dea roade.

■

E foarte greu de crezut, însă statisticienii aşa susţin: pînă în secolul al XVIII-lea durata medie a vieţii omului era de ...20 de ani. Putem deci să ne considerăm favorizaţi de soartă, avînd în vedere că pînă la sfîrşitul secolului 20 media de viaţă va atinge 80 de ani.

■

Numeroşi sociologi afirmă că omul de azi munceşte mai mult decît predecesorii săi. S-a calculat că din cele 8700 de ore ale unui an, munca reprezintă azi mai puţin de o pătrime, faţă de aproape jumătate la sfîrşitul secolului trecut. În schimb, munca omului de azi se desfăşoară într-un ritm infinit mai rapid. De unde şi flagelul stresului. Aşa că e greu de spus cine era mai cîştigat.

■

Nu puţini din cei 115 000 000 de locuitori ai celor 3500 de insule nipone au probleme cu apa de băut. De aceea, într-un număr de 20 de oraşe japoneze au fost introduse măsuri de raţionalizare a apei. Dealtfel, Japonia practică de mai multă vreme importul apei de băut.

■

În semn de omagiu faţă de revoluţia franceză, al cărei bicentenar va fi sărbătorit în anul 1989, Comitetul executiv al Biroului internaţional al expoziţiilor a hotărît ca Expoziţia universală din anul amintit să fie organizată la Paris. S-a hotărît, de asemenea, ca oraşele Sevilla (Spania) şi Chicago (Statele Unite) să găzduiască, în 1992, expoziţii universale paralele, pentru marcarea a 500 de ani de la descoperirea „Lumii noi" de către Cristofor Columb.

■

De curînd în Franţa a fost realizat un vizor ce permite observarea, dintr-o singură privire, a ansamblului unei încăperi, avînd deci o arie de cuprindere de 180 de grade. Acest „vizor total" prezintă interes îndeosebi pentru supravegherea aşa-numitelor spaţii cu risc ridicat, cum sînt camerele blindate, vehiculele pentru transportul unor mari sume de bani, sălile de calculatoare ş.a. De asemenea, el poate înlocui sau completa dispozitivele de alarmă din muzee ori din alte încăperi în care sînt depozitate obiecte de valoare.

■

Mai mulţi specialişti din Suedia, Statele Unite şi Japonia, care au făcut studii asupra unui număr de elevi care frecventează discoteci au ajuns la concluzia că multor tineri care ascultă muzică zgomotoasă în stil rock auzul li se poate strica pentru totdeauna. Dar zgomotele sînt dăunătoare nu numai pentru auz; ele pot produce o creştere a tensiunii arteriale, perturbări în funcţionarea sistemului cardio-vascular, provoacă ulcer şi măresc predispoziţia pentru bolile infecţioase.

■

Everestul şi Vezuviul, asaltate de alpinişti şi de turişti, riscă să se transforme în imense maidane de gunoi, pentru că vizitatorii procedează ca la orice picnic la iarbă verde: aruncă pretutindeni resturi alimentare şi ambalaje. Curăţirea Vezuviului de gunoaiele adunate ar necesita două decenii.

■

Japonezii cred că cine mănîncă din carnea de salamandră întinereşte. Din această cauză, salamandrele din insulele nipone duc viaţă foarte grea, sînt pe cale de dispariţie. Faţă cu această situaţie, guvernul japonez a fost nevoit să pună sub protecţia legii aceste animale.

■

Lui Augusto Antonioni, directorul celei mai importante firme de sisteme antifurt din Italia, în timp ce era plecat în concediu i-au prădat hoţii casa. Şi poate pentru a demonstra că nu concurenţa l-a pus să facă o asemenea ispravă, hoţii au luat cu ei tot ce era mai de preţ în casă.

■

Colecţia de ceasuri din oraşul Zittau (R.D. Germană) cuprinde, printre alte exponate, şi aşa-numitele ceasuri gotice. Realizate în secolul al XV-lea, cu două decenii înainte de descoperirea Americii, aceste ceasuri, montate în spătarul înalt al scaunelor, funcţionează şi astăzi cu o mare precizie.

■

Preotului unei biserici anglicane din cartierul londonez Walworth i-a venit ideea de a deschide o crîşmă lîngă biserică, pentru a strînge banii necesari efectuării reparaţiilor. Dar această iniţiativă a dat rezultate nu numai pe plan economic. După cum afirmă chiar reverendul, oamenii devin mai buni şi-şi mărturisesc cu sinceritate păcatele. Totodată, au dispărut şi orice manifestări rasiale: toţi enoriaşii, indiferent de culoarea pielii, se au, după vizita de rigoare la crîşmă, ca fraţii.

„PE PĂMÎNT (adică și pe șosea) AVEM DE TOATE“

O familie imensă, cea a șoferilor, care crește fără încetare, depășind 2 milioane de oameni. O familie conținînd cea mai diversă paletă de profesii, de caractere, de temperamente, componenții ei avînd grade de cultură și inteligență, extrem de diferite. Deosebită e și experiența pe care o posedă membrii familiei respective. De la „milionari", scara coboară pînă la cei pe a căror permise abia s-a uscat cerneala și care n-au la activ decît cîteva mii de kilometri rulați. Și totuși, această pestriță colectivitate trebuie, și ajunge, la un consens, cel al înțelegerii marii răspunderi ce o poartă omul de la volan. Aceasta se materializează prin comportamentul civilizat, preventiv, pe care îl dovedește pe șosele, pe drumuri, marea majoritate a șoferilor. Progresele imense pe care le-a făcut țara noastră în cele mai diferite domenii de activitate, dezvoltarea nebănuită a culturii, științei, tehnicii, nu au putut să nu-și pună amprenta și în domeniul circulației, al modului cum se comportă la volanul mașinii omul, indiferent că e profesor universitar sau muncitor necalificat.

COTELE RĂSPUNDERII ÎN CREȘTERE

Cercetările de specialitate efectuate în 1982—1983 au scos la iveală date mai puțin cunoscute de marele public și anume, 97% din șoferi rulează cu viteze rezonabile, în raport cu cerințele concrete ale traficului. Acest lucru are o importanță covîrșitoare, deoarece de adaptarea vitezei la condițiile de circulație depinde în primul și în primul rînd siguranța acesteia. Scăderea numărului accidentelor în ultimii 5 ani, ajungîndu-se de la peste 2 200 de morți în 1977 la sub 1 600 în 1982, a fost determinată, în principal, de acest factor.

Depășirile hazardate, periculoase, au devenit mult mai rare, statisticile evidențiind o scădere spectaculoasă a acestor încălcări care, nu odată, s-au soldat cu evenimente rutiere din cele mai grave.

Oamenii au început să se deprindă a purta centura de siguranță. Vara anului 1983, sezonul concediilor, a demonstrat un progres net în acest domeniu. Circa 40% din șoferi și ocupanții locurilor din față folosesc acest dispozitiv salvator în atîtea și atîtea situații. Ar fi cazul să se treacă de către fabrici la montarea centurilor de siguranță și pentru locurile din spate, deoarece în nu puține cazuri de coliziuni au fost proiectați din mașini, cu consecințe din cele mai grave, și ocupanții fotoliilor din spate, mai cu seamă atunci cînd loviturile au afectat partea laterală a autovehiculelor. Dealtfel, încă de acum cîțiva ani, uzinele de automobile din multe țări procedează la montarea centurilor și pentru fotoliile din spate. Acest lucru nu se face așa, pentru a da o nuanță cît mai sofisticată mașinilor, ci ca urmare a unor cercetări laborioase, care s-au efectuat timp de mai mulți ani și care au demonstrat eficiența acestor măsuri.

TOT MAI STĂPÎNI PE TEHNICA MODERNĂ

Stadiul cînd șoferul știa doar să-și monteze o roată de rezervă, în caz de pană de cauciuc, a fost de mult depășit. Generațiile noastre de automobiliști au devenit generații tehnice. Motorul nu mai reprezintă pentru ele un mister. Înțelegerea parametrilor lui de funcționare, cunoaștere, pînă la nuanțe de finețe, a sistemelor și instalațiilor lui, este azi o realitate. Setea de cultură tehnică, curiozitatea de a cunoaște cît mai în detaliu automobilul trebuie, desigur, înțelese în contextul ridicării nivelului tehnic al întregii populații. Acest fenomen, (nu greșim deloc, dacă îl numim așa), are nu numai o importanță teoretică, ci și una practică. Șoferul cunoscînd bine motorul, știe cum să-l exploateze cît mai eficient, cu un consum cît mai redus de carburanți, fără a-l suprasolicita, fără a-l „maltrata". Prelungirea vieții motoarelor, a mașinilor în general, constatată în ultimii ani, este determinată în mare măsură și de creșterea nivelului de pregătire tehnică al șoferilor. De aci avantaje

enorme: o conducere mai sigură a mașinilor, cu mai puține accidente, economie de carburanți, de piese de schimb, un trafic în general mai lipsit de tensiune pe arterele rutiere. Cu ani în urmă, problema cunoașterii și îngrijirii automobilelor (mă refer la șoferii amatori) era rar legată de siguranța în circulație și cu atît mai mult de bugetul șoferului. Acum lumea piloților de automobile a devenit mult mai circumspectă. Ei înțeleg mai bine că a rula cu 120 pe oră, a lua curbele pe două roți, a frîna lăsînd urme negre pe asfalt, reprezintă un atentat direct la buzunarul lor.

PAGINI DE AUTENTIC EROISM PE ȘOSELE

Tot mai multe, tot mai des întîlnite pe șosele sînt faptele de autentic eroism, dovedite de oamenii volanului și acestea reflectă desigur creșterea conștiinței, a responsabilității șoferilor pentru ce se întîmplă pe căile rutiere. Oamenii cărora nu le e indiferent că semenul, sau semenii lor, se află într-o situație dificilă ori chiar periculoasă. În una din zilele lui „cuptor", la volanul unui autobuz, un șofer, tată a 4 copii, bun profesionist și om cu multă experiență de viață, cobora o pantă accentuată. Constată deodată că a rămas fără frîne. Situație de-a dreptul disperată. Nu se pierde însă. Viteza mașinii crește vertiginos. Calm, reușește să se mențină pe asfalt, în ciuda curbelor destul de strînse și a vitezei amețitoare a autobuzului. În stînga prăpastie, în dreapta stînci și maluri înalte de pămînt. Găsește, la un moment dat, prilejul să se apropie de un mal argilos, situat chiar lîngă marginea șoselei. „Cei din dreapta, lăsați-vă capul în jos cît mai mult!" strigă el pasagerilor, în ideea ca la „lipirea" autobuzului de peretele argilos, geamurile ce se vor sparge și eventualele deformații ale autovehiculului să nu rănească călătorii aflați pe scaunele din imediata apropiere. Urmează un zgomot puternic. Parcă s-ar fi produs o explozie. A fost momentul frecării autobuzului de malul din dreapta. „Pînă am oprit mașina a durat parcă o veșnicie. Mă gîndeam prin ce momente de frică, de groază, trec pasagerii mei nevinovați. Erau multe femei cu copii în mașină. Veneau de la serbarea de sfîrșit de an școlar. Am reușit totuși să frînez și să imobilizez autobuzul prin frecare cu malul de pămînt. Bineînțeles că partea dreaptă a autovehiculului era făcut ferfeniță și toate geamurile sparte. Din cele 50 de persoane care erau în autobuz nici una nu a suferit răni grave. Vînătăi, zgîrieturi, asta da, au fost destule. Dar oameni cu fracturi n-am avut". Aceasta a fost relatarea lui Dumitru Z., care a salvat viața a 50 de oameni. Mai multe comisii au examinat acest caz, ajungîndu-se la concluzia că defecțiunea apărută era imprevizibilă. Omul își îngrijea mașina ca ochii din cap.

Tot în vara lui '83. Ca urmare a unei greșeli de pilotaj, un tînăr de 32 de ani reușește „performanța" de a penetra, cu o Dacie 1310, parapetul metalic, de protecție, al șoselei și aterizează, de la vreo 5 metri înălțime, în apa adîncă a unui lac de

„PE PĂMÎNT (adică şi pe şosea) AVEM DE TOATE"

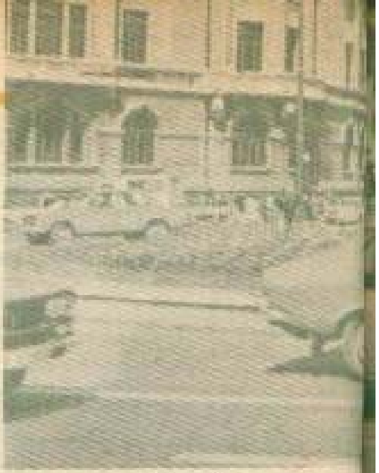

acumulare. Teoretic, ieşirea din orice maşină care se scufundă în apă este posibilă timp de 5 minute de la pătrunderea în apă. Acest lucru a fost demonstrat de specialişti. Practic, intervin însă mulţi factori. Una e să ştii că vei face un salt în apă şi să fii pregătit, alta e să te trezeşti pe neaşteptate că zbori prin văzduh şi apoi să cazi în apă. Cum se zice, să fii luat ca din oală în timp ce dormi sau porţi o discuţie în maşină. Apoi, experienţele de acest gen se fac cu oameni în putere, buni înotători, care ştiu cu precizie ce şi cum trebuie făcut pentru a părăsi autovehiculul în scurtul timp cît el mai pluteşte pe apă.

În apropierea locului unde s-a produs „saltul", lucrau la depanarea unei pene de cauciuc, şoferul unei autobasculante gigant, împreună cu colegul său, care oprise autovehiculul pentru a-i da ajutor. Amîndoi oameni între 25—30 de ani. Au rămas stupefiaţi. Nu le-a venit să creadă ochilor că o maşină poate face o asemenea poznă. Bineînţeles, au alergat spre parapetul metalic să vadă mai bine ce s-a întîmplat. „Autoturismul plutea încă înfundat în apă pînă la mijloc. Şoferul, cu capul plin de sînge, reuşise să iasă din maşină şi înota destul de sigur spre mal". „Ne aruncăm, Ilie? I-am întrebat pe colegul meu". Acesta n-a mai răspuns nimic şi a plonjat în apă odată cu mine. Ne-am introdus în maşină ca nişte scafandri şi am reuşit, nu uşor, să scoatem afară o femeie tînără şi o fetiţă în jur de 10 ani (care s-au dovedit a fi soţia şi fiica şoferului). Băuseră deja ceva apă, nu multă însă. Am reuşit, cu ajutorul unui medic, care tocmai trecea, la volanul maşinii, pe la locul cu pricina şi s-a oprit, din curiozitate, să vadă despre ce-i vorba, să le readucem la viaţă". Doi tineri care, riscîndu-şi viaţa, n-au stat deloc pe gînduri, cînd şi-au dat seama de pericolul prin care trec nişte oameni complet necunoscuţi lor.

Fapte de acest gen, de eroism, de adevărată omenie, sînt cotidiene. Păcat că unele rămîn necunoscute. Prezentarea, în totalitatea lor, marelui public ar avea o considerabilă valoare educativă. Ceea ce impresionează însă, în mod cu totul deosebit (am avut posibilitatea să discut cu cîţiva din aceşti eroi ai şoselelor), este modestia lor ieşită din comun. „Ce contează cum mă cheamă". „Orice om în locul meu ar proceda la fel". „Nu mi-am făcut decît datoria, de om, de cetăţean". „Vă rog să nu mă daţi la ziar ori la televiziune, nu e cazul". Cam astea sînt răspunsurile pe care le dau aceşti oameni simpli şi minunaţi.

INOCENŢA AGRESIVĂ

Un număr din ce în ce mai mare de oameni doresc să capete dreptul de a conduce autovehicule. Dorinţă firească în condiţiile creşterii nivelului de trai al populaţiei. Cu această mare masă de candidaţi la şoferie trebuie însă desfăşurată nu numai o activitate tehnică, să zic aşa, de învăţare a modului cum se conduce o maşină şi a regulilor de circulaţie, ci şi o importantă muncă cu caracter educativ, avînd drept obiectiv principal înţelegerea imensei responsabilităţi ce o poartă cel care se află la volanul unei maşini. Tocmai acest lucru important nu îl realizează decît în mică măsură multe şcoli de şoferi. Bineînţeles că numeroşi candidaţi cunosc bine această „lecţie", înainte de a începe cursurile de învăţare a conducerii maşinilor. Nu fiecare are nevoie la acest capitol de aceeaşi cantitate de cunoştinţe. Trebuie să li se explice însă mai pe larg răspunderea penală, civilă, administrativă pentru încălcarea normelor de drept care reglementează circulaţia pe drumurile publice. Bineînţeles sînt multe lucruri în circulaţie, care ţin de bunul simţ. A merge cu 100 km pe oră pe un drum îngust şi aglomerat, ori cu 60 km pe oră pe o şosea acoperită cu polei, sînt acte pe care un om normal nu le concepe, chiar dacă, să presupunem, nu cunoaşte că anumite reguli de circulaţie interzic asemenea lucruri.

O avalanşă de cereri de reprogramare a examenului de conducere auto apar, de regulă, înaintea sezonului concediilor. „Vreau să plec în vacanţă, la volanul maşinii pe care am cumpărat-o recent". La prima vedere o asemenea dorinţă pare firească, normală. E un drept al fiecăruia să ceară să fie examinat, apoi, dacă reuşeşte, să se urce la volanul maşinii şi să plece la munte ori la mare, pentru a-şi petrece concediul. Şi în aceste situaţii intervine, însă, raţiunea, „bunul simţ". La urma urmei ce cunoştinţe

speciale, deosebite, trebuie să posede proaspătul şofer pentru a înţelege că bruma lui de experienţă, rezistenţa precară la eforturile cerute de conducerea unei maşini sînt incompatibile cu pilotarea autoturismului pe distanţe mari şi în condiţii de aglomeraţie, deseori excesivă? Bineînţeles, că atît la cursurile de şoferi, cît şi, ulterior, prin mijloacele de informare în masă, presă, radio, televiziune, recent absolventul şcolii de conducători auto, a fost asaltat cu sfaturi, recomandări privind conduita în trafic a începătorului. „Nu plecaţi la drumuri lungi, faceţi pauze la 100 de km, nu pilotaţi noaptea, circulaţi cu viteze rezonabile, pe măsura experienţei dv. etc., etc.". De cele mai multe ori şoferul novice consideră însă aceste poveţe bune doar pentru alţii. Aşa se face că prima ieşire din Bucureşti, începătorul o face nu de la Bucureşti la Ploieşti, ci spre Sibiu, via „Transfăgărăşanul", ori pe traseul Urziceni, Hîrşova, Constanţa, Mangalia. Numai astfel se explică numărul mare de accidente în care sînt angajaţi începătorii, la recrudescenţa lor impresionantă o contribuţie deloc neglijabilă aducînd-o familiile, prietenii. La inconştienţa începătorului se adaugă lipsa de responsabilitate a celor din jur. Familia Z din Bucureşti, compusă din tatăl, inginer (50 de ani), mamă, medic (44 de ani), şi doi copii, unul băiat, student, de 20 de ani, şi o fată de 17 ani, elevă, a trăit (cu excepţia fetei) exact pînă ce fiul a intrat în posesia permisului de conducere, cînd, cu toţii, s-au urcat în maşină şi au plecat spre... Valea Gurghiului (Mureş). La nici 150 de kilometri de Bucureşti tînărul, vrînd să demonstreze părinţilor şi sorei sale, care urma cursurile şcolii de şoferi, cum se ia un viraj strîns, cu ajutorul derapajului controlat, fără reducerea vitezei, pierde controlul asupra volanului şi intră într-o plută. Ardeau de nerăbdare să-şi vadă fiul la volanul maşinii, cu care urmau să plece în concediu. Îşi pregătiseră 4 canistre cu benzină, pentru o călătorie de 1 500 de km prin ţară. „Va fi un antrenament bun pentru fiul meu, care e foarte talentat. Eu n-am permis, dar voi veghea în permanenţă cum conduce". Aceasta constituie relatarea unor vecini, prieteni cu familia Z.

Comportarea multor conducători auto bucureşteni în provincie, şoferi care conduc de regulă rar în afara localităţilor, este o problemă care îndeamnă la serioase reflecţii. Obişnuiţi să circule cu viteze relativ reduse din cauza aglomeraţiei, nesupuşi atît de frecvent la proba deloc simplă a depăşirilor, a negocierii virajelor, deseori dificile, a traversării localităţilor rurale, cu multiple probleme ce le ridică, ei nu reuşesc să treacă acest examen complex. Urmarea: în 3 ani ei au comis în provincie, nu mai puţin de 350 de accidente soldate cu morţi şi răniţi. Mult, foarte mult.

Dar provincialii în Bucureşti? Şi ei dau nu puţine probleme. Mulţi gîndesc cam aşa: „Nu intru eu în vîltoarea, în aglomeraţia circulaţiei bucureştene, mai bine mă duc cu trenu..." Alţii îşi iau inima în dinţi şi intră pe străzile Capitalei. Încurcă, se mai tamponează, pătrund pe sensuri interzise. Cu excepţia ploieştenilor, teleormănenilor, giurgiuvenilor, ialomiţenilor şi argeşenilor (nu toţi, bineînţeles) care circulă prin Bucureşti ca la ei acasă, restul merg destul de inhibaţi, cu frică, pe străzile Capitalei. Oricum, ei nu comit nici pe departe atîtea accidente în Bucureşti în comparaţie cu şoferii amatori ai Capitalei, în provincie.

„Omul, cum trăieşte, aşa conduce", spune un slogan automobilistic. Realităţile circulaţiei confirmă pe deplin aceste vorbe. Cei cu tare grave de caracter, de comportament, care scapă prin filtrul circulaţiei, devin spaima şoselelor. Dar sînt şi inocenţi agresivi. Aceştia, după ce au efectuat o depăşire, ce a făcut să îngheţe sîngele celor din jur şi au creat pericolul unei potenţiale catastrofe, coboară de la volan liniştiţi, cu un aer total nevinovat şi remarcă cu candoare, „Aa, n-a fost nimic, cel care venea din sens opus era departe". Aci poate fi vorba de două ipoteze: ori respectivul e un actor desăvîrşit, ori e vorba de un inconştient iremediabil. „Agresivitatea inocentă" reprezintă un pericol mai mare pentru circulaţie pentru că e mai greu de depistat, ascunzîndu-se sub un înveliş psihic, deseori derutant.

Oricum, cursul dezvoltării circulaţiei în România e pozitiv. Solidaritatea covîrşitoarei majorităţi a participanţilor la circulaţie, pregătirea lor superioară, creează garanţia ca în viitor traficul rutier să devină din ce în ce mai sigur şi civilizat.

VICTOR BEDA ■

„A citi nu înseamnă altceva decît a deveni puternic“

CONVORBIRE CU SCRIITORUL ITALIAN ALBERTO MORAVIA

O boală gravă l-a constrîns pe Alberto Moravia încă din timpul adolescenței la imobilitate. Această imobilitate, însoțită de susținute lecturi, s-a dovedit a fi fundamentală pentru formația sa literară. Așa se explică cum a reușit, la numai 22 de ani, să publice, în 1929, un roman ca „Indiferenții", care s-a bucurat de un succes deosebit atît în rîndul criticii cît și al marelui public aducîndu-i consacrarea imediată și celebritatea. Următoarele opere ale lui Moravia au confirmat întrutotul calitățile primei sale lucrări în faptul că el, după cum se exprima un critic, nu este un scriitor cu evoluție în timp, a cărui operă să se dezvolte de la promisiuni inițiale, ci un creator stăpîn de la început pe mijloacele sale de expresie. Practic, cele aproape douăzeci de romane ale lui Moravia oferă un portret fidel al burgheziei italiene, o oglindă în care aceasta își poate vedea propriul său chip de-a lungul a mai bine de jumătate de secol. Are perfectă dreptate Vittorio Spinazzola cînd afirmă că puțini scriitori italieni au reușit să facă acest lucru cu o luciditate atît de tenace.

Moravia însuși și-a denumit tema centrală a investigațiilor sale realitatea înstrăinării. Este vorba în fapt de înstrăinarea omului față de societate, față de semenii săi, față de sine însuși, ca urmare a capacităților creatoare omenești care îi sînt înăbușite de către o organizare socială nedreaptă. Analizînd în profunzime diferite aspecte ale descompunerii omenești, Moravia ajunge în anii războiului să creeze portrete veridice ale dezumanizării fasciste ca în povestirea alegorică „Mascarada" (1941) centrată în jurul figurii grotești a unui dictator sud-american, sau în „Conformistul", pe care îl va publica cîțiva ani mai tîrziu.

După 1945, Moravia a scris o serie de romane care capătă o importanță deosebită în opera sa și care atestă influența împrejurărilor sociale și istorice ale timpului, legătura tot mai strînsă a scriitorului cu viața, cu frămîntările și speranțele de reînnoire ale maselor populare. Sînt semnificative în acest sens „Femeia din Roma" (1947) și „La Ciocciara" (1957) în care autorul creează tipuri mult mai naturale, oameni cu valențe sufletești nealterate, cu o înțelegere mult mai reală a vieții și cu o capacitate de a acționa mult mai vie. Romanul „La Ciocciara", care s-a aflat la baza scenariului cunoscutului film, constituie dealtfel un protest vehement împotriva războiului, un document de o mare valoare literară.

Moravia locuiește într-o casă de pe malul Tibrului. De fapt este o zonă de locuințe spațioase și pline de lumină, care se aseamănă cu o mare terasă ce privește de la distanță orașul. De aici se vede rîul Tibru care chiar în față descrie o largă curbă, se văd arborii din Villa Borghese, precum și casele roșiatice cărămizii ale Romei. Lumea în care trăiește Moravia nu este cu nimic distantă de cea a

romanelor sale. Poate şi de aceea cineva spunea că el se află aici ca peştele în apă. Moravia însuşi recunoaşte că îi place casa de pe Lungotevere della Vittoria, ca dealtfel toate acele zone liniştite, pline de verdeaţă, neîncărcate de istorie. A trăi împreună cu ruinele faimoase, spune el, conturbă munca de creaţie. Acestea sînt bune doar pentru străini.

În acest refugiu luminos, dominat de etajere albe şi tablouri simple cu culori adesea îndoielnice, Moravia îşi fabrică cu conştiinciozitate produsele sale, romanele care l-au transformat în unul din cei mai prestigioşi oameni de cultură italieni şi în orice caz în prozatorul cel mai tradus peste hotarele ţării. Dincolo de romancierul Moravia există însă şi un alt Moravia, neliniştit şi însetat de cunoaştere, care nu încetează să întreprindă expediţii în alte domenii; în gazetărie, în critica de artă şi chiar în politică. Susţinuta sa activitate publicistică, intervenţia sa incisivă şi constantă în problemele de actualitate culturală şi politică ale ţării confirmă pe deplin „importanţa deosebită a contribuţiei lui Moravia la lupta contra obscurantismului şi înapoierii, pentru progresul civilizaţiei italiene".

Nu odată lui Moravia îi place să spună că el împarte intelectualii în două categorii: cei care au schimbat cu adevărat lumea şi cei care vorbesc de dragul de a vorbi. „În ce mă priveşte sper să se afirme despre mine că sînt un intelectual serios". Cu toate acestea Moravia preferă să fie considerat un artist, un artist plin de îndoieli, de replici, de incertitudini. El intercalează nuvelele sau romanele sale a căror gestaţie este foarte lungă (cea a romanului „Viaţa interioară" publicat în 1978 a durat mai bine de şapte ani), cu diferite experienţe de teatru sau de televiziune sau cu călătorii în cele mai diverse locuri ale Terrei şi în special în ţările lumii a treia. Intervievează cu dezinvoltură pe Claudia Cardinale (cineva spunea că acesta a fost examenul dat pentru a deveni ziarist profesionist) dar şi personaje dintre cele mai incitante ale scenei internaţionale. De mai bine de două decenii şi jumătate conduce împreună cu Enzo Siciliano (după ce pînă în 1975 a condus-o cu Pasolini) revista „Nuovi Argomenti", un mod, recunoaşte Moravia, de a combate alte clanuri literare într-un oraş în care nu există cenacluri sau ateneuri ci doar disputele interminabile între diferite categorii de literaţi. Judecata lui Moravia în această privinţă este dintre cele mai severe: „Roma este hemofilică, sîngele nu se coagulează; a face cultura la Roma este ca şi cum ai turna apă într-o cană rămasă fără fund".

— V-aş propune să începem prin a discuta despre unul din ultimele dumneavoastră romane: „Viaţa interioară". Romanul a atras mai multe recenzii negative decît pozitive. Într-un ziar din Roma am citit o cronică în care se afirma că „în şapte zile critica italiană a distrus o muncă care a durat şapte ani". Foarte mulţi dintre critici au comparat acest roman cu „Indiferenţii". Nu ştiu dacă am înţeles bine dar mi s-a părut că din confruntarea dintre cele două lucrări s-a ajuns la concluzia că primul ar deţine întîietate. Aşa este?

— Există, fără îndoială, puncte de asemănare între ele. De ce? Deoarece există două moduri de a te inspira: a pleca de la romanele anterioare, adică a te imita pe tine însuţi (acest lucru, de exemplu, l-a făcut Hemingway începînd cu „Pentru cine bat clopotele"), sau a săpa (verbul poate că nu este prea potrivit) în interiorul propriei persoane şi a găsi modele originale. Dealtfel adeseori există şi asemănări chiar şi mai misterioase. Îmi amintesc, de pildă, că după ce am scris „Atenţiune" care vroia să fie romanul unui roman, am descoperit că istoria era foarte asemănătoare cu cea din „Şase personaje în căutarea unui autor" a lui Pirandello, în care exista, dacă se poate spune aşa, drama dramei.

— Ştiu că pentru dumneavoastră nu există critică ci critici, nu odată aţi avut ocazia să afirmaţi acest lucru. Dar dacă v-aş ruga să vă spuneţi, ca autor, părerea despre recenziile publicate la romanul amintit ce mi-aţi răspunde?

— Aş răspunde că raportul meu cu critica de-a lungul a mai bine de jumătate de secol nu s-a schimbat. Mă priveşte în general cu seriozitate, care este dealtfel lucrul la care eu ţin cel mai mult. Dar în acelaşi timp manifestă şi diferite rezerve potrivit genului de cultură la care aparţin criticii. De această dată criticile cele mai bune, sau cel puţin cele în care au fost scrise lucrurile cele mai interesante au fost cele ce aparţin criticii de avangardă sau structuraliste. Şi cred că se poate explica şi de ce. „Viaţa interioară" are o structură foarte complicată, care nu se evidenţiază cu uşurinţă în ochii celor ce caută într-o carte doar structura şi nimic altceva. Prin structură eu înţeleg, fireşte, temele, personajele, situaţiile etc.

— Ce părere aveţi, criticul literar este un creator autonom de cultură sau nu?

— Cred că este nevoie să se distingă între critic şi recenzent. Recenzentul are, fără îndoială, utilitatea sa socială imediată. Critica o face însă criticul mai tîrziu şi detaşat de moment. Şi în acest caz nu se poate nega că cel ce face critica este un creator independent de cultură. După părerea mea cei mai buni critici de romane sînt romancierii care cunosc în mod direct meseria şi ştiu foarte bine despre ce este vorba. Criticul nu scrie însă romane, nu ştie să le scrie. Este, să spunem aşa, un operator cultural de gradul doi. Astfel raportul între romancieri şi critici este bazat pe un echivoc: romancierul se exprimă plecînd de la un lucru extraliterar, criticul, în schimb, pleacă de la roman, adică de la literatură. Dar în fond care raport nu se bazează pe un echivoc?

— S-au înregistrat în ultimul timp modificări în atitudinea criticii față de lucrările dumneavoastră?

— A devenit un obicei ca atunci cînd apare o nouă carte a mea criticii să spună că era mai bună ca cea dinainte. Dincolo de acest aspect mai mult sau mai puțin hilar trebuie să vă spun că în ultimii ani critica și-a modificat foarte puțin atitudinea față de mine. Problema de fond este că eu nu fac parte din „tradiția" italiană de tip clasic sau nu atît cît ar trebui. Sînt un caz, dacă vreți, asemănător lui Svevo și Pirandello. Critica italiană nu a rezolvat încă problema celor doi, de ce ar rezolva atunci pe a mea?

— Care este „nivelul de atenție" al scriitorilor italieni față de realitățile țării?

— Predomină o atitudine formală față de această realitate, o viziune a vieții individualistă, parcelată, puțin ambițioasă. În ce mă privește eu mă consider ceva mai aparte. În toate romanele pe care le-am publicat după „Indiferenții" am cultivat aceeași dilemă: legătura cu realitatea, raportul între subiect și obiect. Cărțile mele sînt inspirate din realitatea imediată, sînt în legătură directă cu aceasta mai mult decît cărțile altor scriitori. Între altele eu sînt integrat întrutotul în ceea ce se numește societatea italiană, iar acest lucru nu poate să nu se facă simțit în opera mea.

— Cum explicați faptul că numeroși critici consideră că literatura actuală italiană este monotonă?

— S-ar putea să greșesc dar cred că acest lucru se datorează unui motiv foarte serios. Vedeți, adevărata descriere a societății noastre a fost făcută prin intermediul picturii și nu al literaturii. Altfel spus, dacă dumneavoastră doriți să cunoașteți Italia, ceea ce reprezintă aceasta, trebuie să-i cunoașteți pictura. De la Giotto pînă la Guardi se află întruchipată o paletă foarte largă a societății italiene. Italienii trăiesc foarte mult prin intermediul ochilor. Este o lume de curioși, de spectatori, de oameni care privesc. Mai există apoi și un alt motiv: italienii iubesc mai mult frumusețea decît realitatea. Cu alte cuvinte Italia este o țară platonică, care are un ideal de frumusețe, iar frumusețea nu este întotdeauna distractivă. Petrarca constituie un exemplu tipic în această privință. Realitatea, în schimb, are mereu și cîte ceva crud, înțepător, polemic...

— Aveți o metodă proprie, originală de scris?

— Nu. Scriu direct la mașină. Iar apoi corectez textele. De regulă foarte mult. Mi se întîmplă să scriu un text de cinci, șase și chiar șapte ori. Pînă și cronica cinematografică pe care o public săptămînal în revista „L'Espresso" o redactez de cel puțin trei ori. Lucrez doar dimineața. Mă scol la ora șase și jumătate. Lucrez de la ora opt pînă la douăsprezece. A doua zi recitesc ceea ce am scris sau mai precis refac. Nu mai lucrez după amiaza și noaptea. De obicei dorm cam cinci ore pe noapte.

— Ce rol acordați limbajului în scrierile dumneavoastră?

— Problema limbajului mi se pare a fi fundamentală într-un roman sau o nuvelă. Și aceasta deoarece realizarea și succesul unei cărți depind în mod direct de modul în care este privită acțiunea. Astăzi nu se mai poate povesti ca în secolul trecut folosind limbajul cititorilor. Fiecare scriitor trebuie să inventeze un limbaj. Altfel spus, scriitorul obiectivează limbajul. Desigur la mijloc nu este vorba doar de limbă. Limbajul se convertește într-un obiect. Celelalte lucruri vin după aceea, sînt subordonate.

— Se vorbește mult în Italia de o criză a romanului, un fenomen însoțit se pare de un altul și anume de scăderea pasiunii pentru citit.

— Este adevărat că romanul caracteristic secolului XVIII a murit. Totuși ideea de a povesti, plăcerea de a face acest lucru va exista întotdeauna. Cît privește cel de al doilea fenomen cred că într-adevăr aveți dreptate: oamenii nu mai manifestă prea multă răbdare pentru lectură. Și totuși cum se poate oare explica succesul de necrezut al așa-numitelor ediții de buzunar (pocket books). Datorită nerăbdării s-a născut practic o nouă categorie de cititori, o categorie populară, cu simțăminte mai pure, mai curate. Personal eu cred că deoarece cuvîntul este legat de o funcțiune umană este dificil ca nuvela, romanul și în general cartea să dispară. Cuvîntul nu poate fi substituit cu imaginea.

— Pînă cînd vor putea cărțile să reziste totuși avalanșei de civilizație audiovizuală?

— Succesul filmului se datorează faptului că este o artă populară care a apărut cînd masele erau încă inculte. Dealtfel se poate spune că primul lucru pe care l-a posedat omul a fost imaginea și nu cuvîntul. Cuvîntul reprezintă ceva mult mai elaborat. Pînă nu de mult masele priveau aici la noi imaginile din biserici sau pe cele de la cinematograf. Odată cu succesul deosebit al acestor ediții de buzunar încep să cred că imaginile vor fi un pic abandonate. Cinematograful cunoaște deja o anumită criză. În schimb, se cumpără mai multe cărți.

— Prin întreaga dumneavoastră activitate publicistică ați creat impresia că nu există o diferență vizibilă între gazetărie și literatură.

— Eu fac o gazetărie strict literară și nicidecum de pură informație. Sînt critic cinematografic și cred că această îndeletnicire reprezintă unica activitate demnă de un poet, de un scriitor. Toți marii poeți au fost critici. Leopardi, Baudelaire și atîția alții. Actul de creație implică o anumită tendință către critică. În același timp am călătorit. Un lucru care este la fel de demn de un scriitor. Toți scriitorii care au călătorit

au pus pe hîrtie impresiile lor. Amintiți-vă, de pildă, de Stendhal. Acestea sînt cele două lucruri pe care le fac în publicistică. Dar repet, publicistica mea este un pic sui generis, este literatură. Nu are nimic comun cu gazetăria făcută la rece, de informație.

— Ați amintit de călătorii. După cîte știu recent ați predat la tipar cartea „Scrisori din Sahara". Ce se ascunde în spatele călătoriilor dumneavoastră atît de frecvente?

— Călătoresc pentru trei motive. În primul rînd pentru că mă simt atras de restul lumii și mai ales de țările așa-numitei a treia lumi. Îmi place să-mi fac o imagine proprie despre mapamond. În al doilea rînd aceste călătorii mă scot din anumite situații limită, care survin uneori în activitatea mea. În sfîrșit, un alt motiv ar putea fi următorul: viața sedentară scurtează viața, călătoriile o prelungesc. Pentru mine călătoria reprezintă un fel de regenerare, de electroșoc. În timpul călătoriei imaginile care la un moment dat se blocaseră, împiedicîndu-mă să mai înaintez în scrierea unui roman sau a unei nuvele, se repun în mișcare, iar problemele pe care le consideram irezolvabile se dezleagă ca prin miracol. Și mai este ceva. Eu sînt convins că astăzi cultura nu mai poate avea un caracter național, că dimpotrivă are tot mai mult un caracter planetar.

— Se poate spune că între dumneavoastră și Africa, unde mi se pare că voiajați cel mai des, s-a stabilit un fel de legătură directă, aparte?

— Vedeți, printre altele, pe mine călătoria mă ajută să verific autenticitatea unei știri ce este difuzată de exemplu la televiziune; pentru mine contează raportul existențial, fizic cu locul respectiv. În Africa, de pildă, caut acea legătură cu natura care în Europa a dispărut de secole. Și încă ceva: caut să mă conving singur de ceea ce a reprezentat colonialismul pentru popoarele de aici. Pînă în secolul XVII călătorii debarcau în Africa ca și cum ar fi fost toți Marco Polo: fără nici un fel de schemă preconcepută, respectînd ceea ce li se înfățișa înaintea ochilor. Țări, potentați, obiceiuri, tradiții și chiar și culoarea pielii nu dădeau naștere la nici o diferență. Imperialismul, conceptul însuși al superiorității rasei albe aparțin secolului XIX. Desigur, colonialismul a acționat în Africa cu mare cruzime, totuși cu un anumit avantaj față de America Latină: aici a durat șaizeci de ani iar dincolo patru secole. Cu opt milioane de morți.

— În marșurile pentru pace care au împînzit Europa și alte continente una din cerințele tot mai insistente este cea referitoare la schimbarea destinației actualelor cheltuieli militare spre dezvoltare.

— Cred că e foarte justă și foarte firească o astfel de solicitare. În acest fel țările dezvoltate pot contribui la depășirea stării de subdezvoltare în care se află numeroase state ale lumii ca urmare a dominației coloniale. După părerea mea, marșurile pentru pace sînt în mare parte rezultatul unei impunătoare voințe care începe să dea conținuturi politice și sociale unui cuvînt — pace — pînă acum foarte abstract și vag și care îi făcea pe mulți să surîdă. Ele demonstrează că masele de cele mai diferite convingeri și opinii nu vor să se resemneze a trăi continuu sub spectrul distrugerilor și al războiului, vor să se îndepărteze tot mai mult de pericolul unei conflagrații nucleare.

— Cum vedeți rolul intelectualului în lumea contemporană?

— Funcția intelectualului azi mi se pare a fi cea de administrator al gîndirii. Dacă în secolul XVII căuta adevărul, acum face cunoscut adevărul său în acele moduri care pot rezulta concluzii utile atît lui cît și celorlalți.

— Cum priviți generațiile tinere de azi?

— După părerea mea tinerii trebuie să aibă mai multă răbdare. Vara trecută, la Sabaudia, un tînăr de optsprezece ani mi-a povestit că în viața sa a citit doar o singură carte: „Triunghiul Bermudelor". În acest fel ignoranța se lărgește: pare o mutație antropologică. Cine nu citește, cine nu are cunoștințe, va avea mereu pe cineva care îl domină, deoarece a citi nu înseamnă altceva decît a deveni puternici. Puterea, în realitate, se află în minte și nu în altă parte.

— Picasso spunea o dată că dacă n-ar fi devenit pictor ar fi vroit să fie un fel de „dongiovanni"; Brecht lemnar; D'Arrigo descoperitor de talente fotbalistice. Dumneavoastră?

— Arheolog. Se desfășoară o viață de studii în aer liber, în locuri foarte frumoase și departe de civilizația modernă; se fac descoperiri emoționante; se găsesc obiecte încîntătoare, ascunse de milenii sub pămînt. În Egipt, în Orientul Mijlociu, în Africa de nord și chiar în Grecia este încă foarte mult de săpat, de căutat în adîncuri.

— Ați vizitat de cîteva ori România. Ultima oară ca trimis special al revistei „L'Espresso", ați luat un interviu președintelui Nicolae Ceaușescu înaintea vizitei oficiale pe care domnia sa a efectuat-o în Italia. Ce impresii mai păstrați din aceste vizite?

— Păstrez și astăzi în memorie întîlnirea cu președintele țării dumneavoastră. Am apreciat și apreciez calitățile sale de om politic, eforturile necontenite îndreptate spre căutarea de soluții marilor probleme care confruntă omenirea în conformitate cu interesele și voința tuturor popoarelor. Contactele mele cu oameni de cultură români au fost de asemenea foarte utile și deosebit de interesante, ajutîndu-mă să înțeleg odată mai mult apropierea existentă între cele două culturi ale noastre, mesajul umanist pe care îl transmite astăzi lumii literatura română contemporană.

RADU BOGDAN ■

Totuși, iubirea

Și totuși există iubire
Și totuși există blestem
Dau lumii, dau lumii de știre
Iubesc, am curaj și mă tem

Adrian Păunescu

Victor Hugo

Juliette Drouet

„SĂ ÎNCEPEM CU ACESTE CUVINTE DIVINE:

S-a întîmplat la 17 februarie 1833. O actriță de mîna a doua, consemnată de biografii ei din posteritate drept o actriță fără geniu, nu a rezistat tentației și a căzut în brațele lui Victor Hugo. Poetul, dramaturgul și romancierul reuniți în Victor Hugo urcau atunci treptele dintîi ale gloriei. Juliette Drouet primise un rol prea puțin important în ultima dramă a scriitorului, Lucreția Borgia. *Frumusețea particulară a actriței a stîrnit în Victor Hugo o pasiune particulară. În ciuda faptului că scriitorul a traversat destule iubiri, această neobișnuită pasiune a durat 49 de ani și 3 luni. În jurul fiecărui 17 februarie, timp de 49 de ani, deși nu o dată li s-au despărțit drumurile, Juliette Drouet a primit de la Victor Hugo cîte o scrisoare de o rară acuitate și prospețime a sentimentului. Cu excepția a doi ani. Și în caseta de corespondență a actriței s-au adunat astfel 47 scrisori. Ele au devenit publice foarte tîrziu și le prezentăm selectiv. Lectura lor ne încredințează că și o dragoste aparent efemeră se poate ridica la înălțimi fabuloase. Și ne învață, totodată, să nu ne irosim dragostea.*

TE IUBESC!"

Coperta a IV-a a volumului apărut în anul 1983 la Editura „Albatros"

NOAPTEA DE 16 SPRE 17 FEBRUARIE 1836, ORA 1,30

Acum trei ani, la aceeași oră, am fost pentru prima dată în brațele tale. Nu am trăit vreodată o oră mai luminoasă decît această oră misterioasă. În noaptea aceea, sufletele noastre s-au contopit. În noaptea aceea, am avut în mine o ființă nouă, pe tine!

După acea noapte din februarie 1833, multe ore sumbre și multe ore fermecătoare au traversat viața noastră. Am văzut multe umbre și multe raze de lumină trecînd peste fruntea ta.

Adineauri plîngeai încă. Și iată că acum tu zîmbești, mult iubita mea. Treci peste toate, nu te îngrijora de aceste cețuri care se risipesc repede. Nori găsim doar în cer și în dragoste.

18 FEBRUARIE 1840

Iată al șaptelea an împlinit, îngerul meu. Tu ești mereu mai seducătoare, eu sînt mereu mai tulburat. Frumusețea ta e întocmai ca dragostea mea, mereu tînără.

Anii trec, dar nimic nu se schimbă în inimi ca ale noastre. Copacii au rădăcini foarte adînci. Asta e totul.

Acum, tu faci parte din viața mea. Din ziua cînd te-am văzut prima dată, tu făceai parte din sufletul meu. Tu ești pentru mine mai mult decît o femeie — ziua ești floarea mea înmiresmată, noaptea ești flacăra mea luminîndă.

NOAPTEA DE 17 SPRE 18 FEBRUARIE 1841

Îți amintești, mult iubita mea? Prima noastră noapte a fost o noapte de carnaval, o noapte dintr-o marți dezlegătoare de post din 1833. În nu știu ce teatru se desfășura nu știu ce bal, unde trebuia să fim împreună și de la care am lipsit amîndoi... Nimic, nici chiar moartea, sînt sigur, nu va estompa în mine această amintire. Toate orele acelei nopți, astăzi, trec una după alta prin gîndurile mele ca niște stele care se perindă înaintea unui ochi ascuns din sufletul meu. Da, trebuia să mergi la bal, nu te-ai dus, ci m-ai așteptat, înger sărac al frumuseții și al iubirii. Camera ta minusculă era plină de o adorabilă liniște. Afară, Parisul rîdea și cînta și măștile se agitau cu mari strigăte. În mijlocul marii sărbători generale, noi am pus de-o parte și am ascuns o dulce sărbătoare care a fost doar a noastră. Amețeala Parisului era falsă, a noastră era adevărată. Nu uita niciodată, îngerul meu, această oră misterioasă care ți-a schimbat viața. Acea noapte de 17 februarie 1833 a fost un simbol, ca un chip anume al marelui și solemnului lucru care se împlinea în tine. În noaptea aceea tu ai lăsat de-o parte, departe de tine, tumultul, zgomotul, fascinațiile false, mulțimea, pentru a pătrunde în mister, în singurătate și în dragoste.

În noaptea aceea, am petrecut opt ore alături de tine. Fiecare din orele acelea a zămislit deja cîte un an. De-a lungul acestor opt ani, inima mea a fost plină de tine și nimic nu o va schimba, chiar dacă fiecare din acești ani ar zămisli fiecare cîte un secol.

17 FEBRUARIE 1844

S-au împlinit unsprezece ani, bietul meu înger. Unsprezece ani de dragoste, unsprezece ani de fericire! Să-i mulțumim lui Dumnezeu.

În acești unsprezece ani, vai! atît de repede petrecuți, sufletul tău a dăruit comori de tandrețe, de devotament, de fidelitate, de virtute; și totuși acest suflet frumos este mai bogat decît oricînd altădată. Ochii tăi mi-au dăruit multe zîmbete, gura ta multe sărutări, și totuși obrazul tău dulce este mai tînăr decît oricînd altădată. Ai dăruit totul și ai păstrat totul. Am avut totul și ai avut totul. Numai aștrii din cer pot, la fel, să ne trimită întruna razele fără să-și piardă vreodată lumina. Anul care s-a încheiat a fost foarte trist. Jumătate din inima mea este moartă. O! Cît de dulce ai fost pentru mine în aceste ore de neliniște! Dumnezeu să te răsplătească și să te binecuvînteze! Dragostea ta, îngerul meu, seamănă cu virtutea.

O aniversare dureroasă se amestecă de acum înainte în frumoasele noastre aniversări. Vai! Gîndul meu se îndreaptă de la copilul meu mult iubit către tine, alt copil al meu mult iubit, de asemenea. Voința Domnului să se împlinească. Există un înger în cer, dar a rămas și pe pămînt unul.

18 FEBRUARIE 1847

Ieri, mult iubita mea, dragostea noastră a avut vîrsta unui frumos adolescent, paisprezece ani. Vezi, sîntem tineri. Da, sîntem tineri, pentru că avem în inimă toate primăverile, toate aurorele, toate parfumurile, toate razele; tu ai săruturile mele, eu am zîmbetele tale. Nu uita niciodată asta. Nu are însemnătate că anii trec. Ei nu scad nimic din ce este în inimă. Inima este glastra închisă, glastra sfîntă; cupa pe care numai Dumnezeu poate s-o deschidă și în care răstoarnă misterios stările de extaz, beatitudinile, clipele de tandrețe, amintirile fermecătoare, speranțele infinite. Îți amintești că ți-am spus: inimile nu au niciodată riduri. Dragostea nu este numai viață, dragostea este și tinerețe. Să iubim deci, să fii fericită cum ești de frumoasă, să fii iubită cum ești de sfîntă; să ne gîndim amîndoi la îngerii noștri care sînt sus, acolo, surîde-le și surîde-mi și mie!

24 FEBRUARIE 1852. BRUXELLES.

Este marțea dezlegării de post și este, de asemenea, aniversarea noastră, pentru că prima noastră zi, îți amintești, a fost 17 februarie 1833, într-o marți, cînd s-a dezlegat postul. Nouăsprezece ani! Iată timpul trecut. Ei bine, după acești nouăsprezece ani, îmi privesc inima și o regăsesc plină de

tine, tulburată cum era chiar în prima zi, îndrăgostită cum va fi în ultima. Te iubesc, și aceste cuvinte au în ele mai mult decît viața mea. Au în ele toată inima mea. Îți scriu asta din adîncul exilului. Acest an a fost greu. El a frînt multe lucruri în jurul nostru; el nu a frînt nimic în noi. Zilele periculoase au venit, și în vîrtejul lor te-am regăsit așa cum ești tu, mare prin dragoste, mare prin devoțiune. Nimic nu te-a înspăimîntat, nimic nu te-a oprit. Au fost zile și ore cînd nu mai știam dacă am cîteva minute înaintea mea, mă culcam cu un ochi întredeschis, nu știam nimic noaptea și mă trezeam dimineața; grație ție, mult iubita mea, nu am avut o clipă de anxietate, nici de slăbiciune. Simțeam moartea aproape, dar pe tine te simțeam mult mai aproape. Îngerul m-a făcut să uit stafia. Auzeam cheia porții mele tresărind sub mîna ta, tu intrai și eu mă simțeam ocrotit și salvat. Totul îmi revine în gînduri, înger scump, la ora asta cînd îți trimit inima mea.

17 FEBRUARIE 1855.

În noaptea aceasta, m-am trezit pe neașteptate. M-am gîndit la fericirea noastră tulburătoare de acum douăzeci și doi de ani; m-am gîndit la fratele meu, care abia a murit, m-am gîndit la fiica mea care s-a măritat aproape în aceeași zi, acum doisprezece ani, și care a murit apoi după șase luni; le-am vorbit acestor două umbre scumpe despre fericirea noastră trecută, despre dragostea noastră de azi, despre fericirea ce o așteptăm împreună. M-am gîndit și la Clara ta, de asemenea, am chemat-o și mi s-a părut că se apropie de mine; le-am spus acestor trei umbre aplecate asupra mea cît de mult te iubesc și le-am cerut să meargă și să spună totul lui Dumnezeu. Apoi m-am rugat și am adormit iar. Și mi s-a părut că umbra din jurul meu devine albastră. Te iubesc.

16 FEBRUARIE 1862.

Părul nostru e alb. Acum douăzeci și nouă de ani era negru: iată toată schimbarea. Inimile noastre sînt aceleași. Ele sînt ca și cum 1833 ar fi fost ieri și pentru ele treizeci de ani sînt treizeci de ore — fie Domnul binecuvîntat!

Cea mai mare parte din viață este în spatele nostru; am renunțat la tinerețea obișnuită; ne apropiem de tinerețea eternă. Aceasta este marele răsărit și în acest mare răsărit este marea dragoste. O, îngerul meu dulce, cît de înaltă și cît de imensă ar fi această dragoste eternă, o depășește pe a noastră în beatitudine, dar nu o depășește în măreție. Inimile noastre, cînd vom muri, vor intra cu pas neted în această iubire. Nu vom avea nimic altceva decît nemurirea. Și aici fiind să-l binecuvîntăm încă pe Dumnezeu! Te iubesc.

16 FEBRUARIE 1873.

Patruzeci de ani, mult iubita mea. În noaptea aceasta, se vor împlini patruzeci de ani! Ce frumoasă este această lungă iubire. Lungă dragoste, mare dragoste. Pe pămînt, nu mai avem patruzeci de ani înaintea noastră, dar dincolo avem eternitatea. În această carte a inimilor noastre întrezăresc o absență. 1871 și 1872 lipsesc. Atunci lipsim și noi, dar împreună mereu. Acești doi ani, care nu-și au paginile lor în această carte, își au paginile lor în inimile noastre. Nimic nu lipsește deci și noi am trăit de-a lungul acestor ani trecuți inimă lîngă inimă, așa cum vom trăi în anii viitori, suflet lîngă suflet. Să ne așezăm sub aripile îngerilor noștri, care ne așteaptă, și să-l binecuvîntăm pe Dumnezeu. Te iubesc.

16 FEBRUARIE 1881.

Amintire profundă și dulce. Noapte sfîntă! Acum patruzeci și opt de ani mi te-ai dăruit! Te-am avut întreagă, pe tine, frumusețea, pe tine, grația, pe tine, femeia secolului tău! Să rămînă mare această zi totdeauna. Mult iubita mea, te iubesc, ești a mea, te binecuvîntez, te ador; cu un surîs, tu ești bucuria mea, cu o clipă de întristare, tu ești durerea mea. Dar nu, să nu fie durere! Fii bucuria mea pentru totdeauna! Fii speranța și consolarea mea. Mă gîndesc la tine, văd în tine, am încredere în tine, tu îmi dai deplinătate, tu mă ai, tu mă duci cu tine, tu mă încînți și tu mă farmeci, și îngerii noștri surîd, și noi devenim din ce în ce mai mult suflete, și se face azur în inimile noastre o, mult iubita mea, și acolo, aproape de noi, un colț de cer se deschide încet.

17 FEBRUARIE 1882.

Să începem al cincizecilea an sfînt cu aceste cuvinte divine: te iubesc...

Prezentare și traducere de
MIHAI PELIN

„Să începem cu aceste cuvinte divine: TE IUBESC!"

Aceiași

„Suferințele tînărului Werther"

Johan Wolfgang Goethe

Charlotte Buff

*** Celebra „love story" de acum 210 ani * Napoleon Bonaparte și Werther * Moda wertheriană * Eroii literari și reali ai dramei * Cine a fost adevăratul Werther?**

La 16 iunie 1984 se vor împlini două sute zece ani de la apariția unei cărți celebre: „Suferințele tînărului Werther". Referindu-se la acest roman de dragoste, doamna de Staël avea să profetizeze: „va provoca mai multe sinucideri decît cea mai frumoasă femeie din lume". Napoleon Bonaparte la întîlnirea de la Erfurt, în anul 1808, pe care a avut-o cu Goethe, a abordat, printre altele și problematica romanului „Werther". Cartea făcuse vîlvă și citirea ei era la modă. Și nu numai citirea. Jacheta albastră pe care Werther o purtase la chermeza din pădure și cu care ceruse să fie înmormîntat ajunge „en vogue". Femeile poartă eșarfe și coafuri „a la Charlotte". În magazine se vînd bomboniere, catarame de cordon, evantaie — purtînd pe ele motive wertheriene. Dar apar și situații tragice. Își face loc „patima roșie". La Kiel este găsit un tînăr suedez, care și-a luat viața, avînd alături cartea „Suferințele tînărului Werther". Servitoarele lui Goethe pescuiesc în Illm o tînără care se înecase cu un „Werther" în buzunarul pardesiului. O aristocrată germană, doamna Elise von Hohenhausen, recunoaște mai tîrziu că romanul a avut o influență nefastă și asupra fiului ei Karl, care și-a pus capăt zilelor la 20 de ani. Lista e prea mare ca să o putem continua. Vom spune numai că dincolo de latura sentimentală a cărții, ea reprezintă un document al acelei epoci, în care, dincolo de visuri și de dragoste, se cască un abis, gata oricînd să înghită o viață omenească. Cum e și firesc, cartea lasă urme în literatură, dar și în muzică.

Dar cine a fost adevăratul Werther? Care au fost motivele ce l-au îndemnat pe Goethe să scrie această carte și cine sînt personajele reale pe care marele clasic al literaturii germane și universale le conturează în paginile nemuritorului său roman.

Kestner

Localitatea Wetzlar este situată în zona renană a Republicii Federale Germania, azi puternic industrializată. Pe vremea cînd tînărul Goethe a fost trimis în această urbe provincială să se perfecționeze în avocatură, Wetzlarul era un orășel prăfuit, cu străduțe înguste, formate din cîteva case, așezate la întîmplare — dominate însă de ruinele unei cetăți situate pe o colină vecină. La Wetzlar funcționa o „Cameră imperială", a cărei activitate, dominată de corupție, frîna activitatea a 16 000 de întreprinderi din țară. Pentru a face ordine, împăratul Iosif al II-lea (1765—1790) a trimis aici o deputăție pentru a face ordine. Printre cei trimiși se afla și un delegat din Bremen — pe nume Kestner, un tînăr zelos, muncitor, stăpîn pe funcția sa de secretar de legație. Dar, după cum se va vedea, nu aceste calități au fost hotărîtoare pentru a-l desemna drept personaj al unei cărți celebre, ci cu totul altceva. Un episod romantic l-a determinat pe Goethe să se oprească asupra lui — și nu numai a lui — pentru a-l fixa pentru posteritate. Dar cine vor fi ceilalți eroi ai operei?

Domnișoara Charlotte...

Da, o chema Charlotte Buff, avea 19 ani și făcea parte dintr-o familie numeroasă. Mama ei, înainte de a muri, i-a încredințat soarta a unsprezece frați și surori mai mici. Viitoarea situație a tinerei Lotte, cum i se mai spunea, fusese statornicită încă din timpul vieții mamei sale, care a încredințat-o lui Christian Kestner, tînărul și zelosul delegat imperial, ce o curta de cîțiva ani. Între cei doi tineri se înfiripase o dragoste sinceră, neumbrită de nici o altă alternativă. Și, în timp ce vedea de treburile

casei îngrijindu-se de numeroasa ei familie, tînăra Charlotte se pregătea meticulos, fără grabă, să intre în căsnicie cu Kestner. Cerul era senin şi aparent nici un nor nu ameninţa să tulbure acest drum şi întreaga poveste de dragoste s-ar fi cufundat într-un anonimat profund, dacă n-ar fi întîlnit-o Goethe în după-amiaza zilei de 9 iunie 1772, acolo la Wetzlar, cu ocazia unei serbări cîmpeneşti, organizată pe lîngă un pavilion de vînătoare. Doamnele din acest orăşel provincial îşi aduceau aici fetele de măritat, în intenţia de a găsi pentru odraslele lor o partidă cît mai strălucită.

Johann Wolfgang Goethe

Avea 24 de ani şi întovărăşea în ziua aceea, la susamintita chermeză, pe o doamnă consilier Lange, mătuşa lui. În Wetzlar el se simţea atît de singur! Monotonia şi plictiseala îl îndemnau să-l părăsească cît mai curînd şi să se întoarcă acasă, la Frankfurt. Aşa s-ar fi întîmplat, dacă nu ar fi întîlnit-o pe Charlotte în acea după-amiază, pe drumul spre serbare. Tînăra Charlotte era într-o trăsură împodobită cu flori. El o găseşte încîntătoare pe această tînără cu obrajii rumeni, cu şuviţe de păr bălai ce-i cădeau peste urechi, cu un aer sănătos, plin de viaţă, de tinereţe, de voioşie...

Aşa a început o idilă care a intrat în istorie.

După prima lor întîlnire, la chermeză, Goethe o vizita acasă la ea. L-au impresionat în mod deosebit atitudinile ei în viaţa casnică, rolul ei în creşterea şi educarea copiilor. Stăteau mult de vorbă în grădina casei. Uneori Charlotte cînta la pianul din salonul casei de la etaj. Goethe o asculta în grădină. Era purtat de puternice sentimente pentru tînăra fată, al cărei destin, pe drumul căsniciei cu Kestner nu putea fi schimbat...

Goethe îi citea Charlottei versuri şi se cufunda în discuţii legate de nemurire, de viaţa veşnică, subiecte ce o tulburau mult şi-i aduceau aminte de mama ei, moartă de timpuriu.

La 22 august 1772, de ziua lui Goethe, Charlotte îi dăruieşte panglica roşie, cu care se împodobise în ziua chermezei. Într-o zi el încearcă s-o sărute, dar ea îl dojeneşte, iar seara îi povesteşte logodnicului ei cele întîmplate. Kestner însă nu se arată cîtuşi de puţin tulburat de această ieşire a lui Goethe... El se simţea stăpîn pe inima fecioralnică a Charlottei.

Goethe, dîndu-şi seama, că în sufletul ei nu era loc şi pentru el, părăseşte Wetzlar-ul şi se întoarce la Frankfurt, unde îşi găseşte o efemeră consolare cu Maximillienne de la Roche, soţia unui băcan-angrosist, dar acesta nu are nici încrederea şi nici răbdarea lui Kestner şi-l dă afară.

Jerusalem

La Frankfurt lui Goethe îi parvine o veste tristă. Un tînăr pe nume Jerusalem îşi zboară creierii la Wetzlar. Motivul? O dragoste nefericită pentru o tînără femeie măritată — o anume doamnă Merder. Revolverul cu care se împuşcase Jerusalem fusese împrumutat de la Kestner, logodnicul Charlottei. Goethe vine la Wetzlar şi pe mormîntul încă proaspăt a lui Jerusalem depune flori. O vizitează şi pe Charlotte.

În primăvara anului 1773, Charlotte şi Kestner îşi serbează nunta. Goethe le oferă în dar inelele de căsătorie şi se arată dispus să le boteze primul lor copil. El părăseşte Wetzlar-ul, purtînd în suflet povara tuturor celor petrecute acolo. În mintea lui se conturează o operă, pe care trebuie neapărat s-o scrie.

Lucrează zi şi noapte şi în anul 1774 apare cartea „Suferinţele tînărului Werther", despre el, Goethe, spune, că asemenea pelicanului, el a nutrit-o cu propriul lui sînge."

La întrebarea: cine a fost adevăratul Werther? — nu poate fi decît un singur răspuns: Jerusalem, tînărul care şi-a sacrificat viaţa pentru o dragoste neîmpărtăşită. Desigur că el a intrat în istorie, în nemurire, dar nu singur, pentru că fiecare din personajele reale a dat cîte o părticică din fiinţa lor — fără însă s-o ştie — acestei capodopere. Dar Goethe? El a strîns picătură cu picătură, ca într-o cupă, amărăciunile dragostei şi ale timpului său, pe care le-a revărsat pe paginile cărţii. A făcut-o pentru a-şi uşura sufletul şi pentru posteritate.

Aceasta este adevărata istorie a „Suferinţelor tînărului Werther", care a avut puternice influenţe pe multiple planuri: literatură, teatru, muzică, cinematograf. Accente wertheriene se pot regăsi în Delphine şi Adolphe de Benjamin Constant, Oneghin de Puşkin, în Nedjanov de Turghenief. Atît Musset, cît şi Lamartine nu se sfiesc să spună că Werther i-a inspirat şi pe ei. În 1893 la aproape 100 de ani de la apariţie, se joacă Werther pe una din principalele scene ale Franţei care a ajuns la cea de-a 1 000 reprezentaţie, la Opera comică din Paris, realizat de Massenet. Şi în cinematograf — un prim Werther a fost ecranizat în 1910, urmat de multe altele.

Înainte de a încheia aceste succinte note, trebuie spus ce-au ajuns unii din eroii reali ai dramei. Charlotte aduce pe lume patru fete şi opt băieţii, şi moare la şaptezeci şi cinci de ani. Goethe are numeroase iubiri şi succese.

Moare la 82 de ani. În amurgul vieţii are unele regrete pe care le mărturiseşte: „N-am mai reînceput nici cîntecele mele, nici pe Werther". Se gîndeşte cu melancolie şi la Jerusalem, prietenul, care a murit pentru ca alţii să fie nemuritori.

Ce ciudate sînt uneori drumurile vieţii şi ale gloriei...

EUGEN PANIGHIANŢ

Veronica Micle

Lumina stinsului amor...

Deşi intrată în aura biografiei şi creaţiei lui Eminescu, Veronica Micle face, încă din contemporaneitatea ei şi pînă astăzi, obiectul unor prejudecăţi de negare şi cras mahalagism. Relaţiile dintre Eminescu şi Veronica Micle, despre care atestă, în afara tradiţiei junimiste, un ciclu de amintiri, scrisorile lor directe nu toate păstrate, corespondenţa schimbată între Harieta Eminovici şi Cornelia Emilian, aşa-zisul registru de adnotări lamartiniene „dela mine pentru dinsul", publicat de Octav Minar şi asupra căruia lipsesc garanţiile autenticităţii, interpretările raţiunii intime pentru cîteva creaţii eminesciene, s-au banalizat prin publicaţiile mediocre ale lui N.V. Baboeanu şi Octav Minar, excelînd prin exagerări, cultivîndu-se prin romanţarea apocrifă, impostura, spectacularul lirizant. Printre nemulţumiri se afirmă că, fără raţiune, Maiorescu s-a opus în două rînduri la proiectul căsătoriei poetului cu Veronica Micle, criticul fiind suspectat de răutate, de invidie, de nesinceritate, că Iacob Negruzzi s-ar fi comportat şi colportat „neruşinat" în durata idilei celor doi poeţi, că pînă şi Creangă, „care era mai realist, îl certa pentru astfel de intenţii şi ajunsese a-l convinge (pe Eminescu) că o căsătorie cu Veronica Micle ar fi o nenorocire". De aici deducţia că, datorită rezistenţei întîmpinată în cei mai devotaţi prieteni literari, Eminescu pînă la urmă a fost lipsit de asistenţa familială necesară pentru a-l sustrage existenţei dezordonate de burlac şi a-i crea astfel mediul prielnic creaţiei şi tratamentelor medicale.

În procesul înscenat lui Maiorescu de belferii bărnuţieni sub falsa acuză a comportărilor imorale la Şcoala Centrală din Iaşi, Veronica Micle depusese ca martoră a acuzării la 11 noiembrie 1864, contrazicîndu-se — după expresia avocaţilor — „amuzant", dar persistînd, împinsă de soţul său, Ştefan Micle, să înfiereze pe fostu-i profesor, pe directoare şi pe pedagoga-şefă.

Raporturile poetului cu Veronica Micle, desigur cele mai conturate sufleteşte în aria iubirilor lor, se precizează într-o înflăcărare tinerească începută la Viena în 1872, continuată cu precauţii la Iaşi pînă la moartea rectorului Micle, apoi exteriorizată pe culmile eroticii. Epocă de reverie, de complaceri şi despărţiri pasionale, de raptusuri sentimentale şi de reconcilieri — după care, de fiece dată, iarăşi imputări, termeni vexatori, întreruperea corespondenţei, colportări polemice faţă de terţi, căutarea altor cupluri, indiferent de se suprapuneau comutării spirituale, pînă ce, recunoscîndu-şi deopotrivă „vina" şi dînd încredinţări de iubire statornicită de-atunci înainte, se împăcau! Sensibilizaţi, la cea dintîi intrigă calamităţile se reluau cu aceleaşi modalităţi şi continuau cîteva luni pînă la o nouă împăcare.

După mutarea la Bucureşti, o vreme singur, Titu Maiorescu fu angrenat în perspectiva colaterală a unei temerare aventuri cu Mite Kremnitz, ceea ce peste cîţiva ani duse la despărţirea de prima lui soţie, Clara, născută Kremnitz. Relaţiile dintre critic şi secretara prinţului, „sultana favorită", comentate în culise chiar şi de Eminescu, subestimau prin diversiunea opiniei publice cercul „Junimei" şi pe mentorul ei.

Istoricii literari dispun astăzi de numeroase documente referitoare la apropierea dintre critic şi Eminescu, începînd din vremea studiilor superioare ale poetului *Epigonilor*, dar mai deosebit după 1874, cînd Eminescu, în imposibilitate procedurală de-a dobîndi

Mihai Eminescu

titlul universitar la Berlin, reveni în ţară şi funcţionă prin diligenţele „ministrului" Maiorescu ca director al Bibliotecii centrale din Iaşi şi apoi ca revizor şcolar peste judeţele Iaşi şi Vaslui cu salariu dublu, spre a nu mai vorbi de familiaritatea ce Maiorescu i-a acordat după 1877, de grijile constante în momentele tragice ale bolii lui sau nefolosind pentru sine niciodată — dimpotrivă, ascunzînd — titlurile solicitudinii, carităţii, pe care o parte din contemporani i le-au contestat în campanii de presă împinse pînă la neomenie (rămîne dureros cînd ei se numeau I.L. Caragiale, B.P. Haşdeu, G. Panu!).

Şi Maiorescu şi Iacob Negruzzi şi Slavici şi Caragiale şi Creangă şi alţii au cunoscut şi au dus cu ei în mormînt mult mai mult decît au lăsat să se ştie prin scris şi şoapte despre visatul proiect de căsătorie al Veronicăi Micle cu Eminescu. Mai curînd trebuiesc concentrate într-un focar aserţiunile lui I.Al. Brătescu-Voineşti despre împrejurările biografice sublimate în *Luceafărul*, corelate cu pateticele recunoaşteri din scrisoarea lui Eminescu din 28 februarie 1882 către Veronica Micle, ba şi cu lirica sa care se confesează şi cu epistola adresată de Veronica Micle la 26 septembrie 1881 minorului ei coleg de stihuri, şi într-un timp pretendent, Iuliu I. Roşca, din Bucureşti, corespondenţă în care ea subliniază:

„Viaţa mea a fost o complicare ciudată de întîmplări, de fericiri care nu m-au fericit, de bunuri a căror valoare nu am ştiut la timpul lor să le apreciez, de o nenorocire, pe care nu o pot numi decît o favoare a sorţii, căci era vorba să devin soţia D-lui Eminescu şi mulţumesc lui D-zeu că nu s-a întîmplat. Sunt lucruri în lume pe care ai dori să se întîmple, şi de care mulţumeşti cerului, că nu-ţi îndeplineşte dorinţa, aşa e cazul meu".

Maiorescu dacă s-a opus la perfectarea alianţei dintre poetă şi Eminescu, după moartea lui Ştefan Micle, a făcut aceasta pe de o parte pentru că păstra în minte depoziţiile nesincere ale Veronicăi Micle din 1864 şi, trecînd peste acest penibil suvenir, el a procedat cu luciditate în faţa „dramei", a lipsurilor de venituri în care căsătoria cu Bălăuca l-ar fi excedat pe poet. La bariera invizibilă a filozofiei şi experienţelor, criticul meditase la adîncul suferinţei care îi apropie pe oameni şi la puţinele pe cît de efemerele mulţumiri care le contopeşte aspiraţia, degrab confruntată cu decepţiile.

Întors la caietele sale mari din perioada veroniană, Eminescu, trecut la Bucureşti, încearcă să pătrundă la începutul anului 1879 în inima Mitei Kremnitz. Respins cu diplomaţie, tremură peste cîteva luni „pe lîngă plopii fără soţ" de lîngă ferestrele Cleopatrei Poenaru-Lecca, din str. Cometei. Tot zadarnic. În fine, sub imperiul aducerilor aminte în aceeaşi vreme, el din Capitală, Veronica Micle din Iaşi, revin vremelnic în amiciţie cît fu trebuitor recunoaşterilor reciproce de „greşale", reîmpărtăşirilor, iertărilor, altor proiecte. Febra planurilor de revedere, de locuinţă comună, de căsătorie, îi reţinu tandri un şir de săptămîni, pînă cînd „marea dragoste", odată împlinită biologic, se răstigneşte pînă la altă reînviere.

Legenda de la Iaşi sprijinită pe mitul teiului de la Copou, pe amintirile contemporanilor şi pe poemele amîndurora au adăugat Veronicăi Micle vălul rozaceu al muzei în „aşteptările" celui mai mare poet al nostru — învinuit de ea în scris de a se fi lăsat victima cunoscuţilor invidioşi, aventurilor uşoare, „Haremului" din casa lui Maiorescu.

Nu trebuie uitat că pînă la poeta din Năsăud, puţinele scriitoare din literatura noastră nu prilejuiseră diversiuni publice, nu participaseră nici din afară la cancanurile de cenaclu şi nu întîlniseră pasional literaţi ca să-i înconjure cu afecţiuni şi dedicaţii. Cercetarea onestă nu poate confunda serafismul, stimul dragostei platonice, cu galanteria comodă satisfacţiilor, specifică rafinamentului prin căutare, realistă prin finalitate.

Pînă la Veronica Micle ne-a lipsit muza scriitoare, în timp ce literaturile apusene numărau atîtea şi la noi substitutiv le vesteau, în epoca *Doamnei cu camelii* romanele lui Edm. About şi G. Flaubert, „marmorele reci" şi fecioarele epicii bolintiniene.

Teiul, „floarea albă de cireş", „floarea albastră", numită în Bucovina veronică, „părul bălai", ochii de culoarea peruzelelor, elemente descriptive pe care Eminescu le integrase portretelor „iubite" şi, înainte de a se adresa Veronicăi Micle, „iubitei de la Ipoteşti", el le va releva şi Mitei Kremnitz, toate blonde. Că astfel a fost concepută efigia romantică a Veronicăi Micle surprinde doar pe necunoscători. Contradicţia apare cu atît mai evidentă cînd se disociază esenţa artistică a liricii lui Eminescu de incidentele vieţii ce i-a fost hărăzită.

Din punct de vedere liric, despărţirile, comentatele despărţiri au exemplificat la cel părăsit, la cea părăsită din cuplul îndrăgostiţilor, reflexul elegiac sau protestatar,

intersectat de disperări, de chemări, de efuziuni geloase, de acuzări, de iertare, rar subsumate categoriei artistice — aceasta în măsura în care opera de artă reprezintă transpunerea în inefabil, în semantica specială a cotidianului, ca minim al spiritualității creatorului și ca maximum sublimarea existenței lui obiectivate. Caz tipic mussetismul după drama din Veneția, cînd George Sand a părăsit pe inspiratul *Nopților*, pe care-l cunoscuse în adunările romantice și la *Revue de Deux-Mondes*.

Să rămînă Veronica Micle doar o coincidență cînd citațiile din înaintașa George Sand și liniile de contur ale biografiei ei îndrituiesc, prin stil și locuri comune, definiția de emulă? O întrebare care în speța Veronicăi Micle se lămurește prin prețiozitatea citărilor epistolare din aforismele fugoasei romantice George Sand, preromanticei Doamne de Staël, ca și prin pseudonimul Corina, folosit în proza scurtă iscălită în *Noul curier român*.

Reconstituirea imaginativă a cenaclelor pariziene în care George Sand trăise mesajul creației ei literare cu feminitate galantă, contrastînd îndrăzneț cu morga academică a doamnei Récamier, au preocupat pe poeta de la Iași, care a organizat adunări literare la ea acasă, fără să participe la ședințele „Junimei" (contemporana ei colegă de poezie Matilda Cugler-Poni îi preciza lui G. Bogdan-Duică în 1922 că nici o femeie, niciodată, nici măcar stăpîna casei, n-a luat parte la aceste întîlniri și nici la cenaclul literar al „Junimei"). Nici George Sand, nici Veronica Micle n-au beneficiat de cultură sistematică, dar s-au folosit de uzul societății, mărit prin lecturi la modă, modulat prin muzică, prin poliglotie și amiciții suspuse. Romanciera franceză amintește „D'une courte phase de dévotion réligieuse" în chinovia Augustinilor englezi din Paris; la Veronica Micle identitatea vizitelor la Văratec, unde s-a și sfîrșit, după ce, cu destinație de metoc, testase mînăstirii o casă modestă la Tîrgu-Neamț, peste drum de spital. La amîndouă scrisul exteriorizează fervoarea lirică și ideile misionarismului social feminin.

Intuiția artei — deși primele poezii ale Veronicăi Micle adresate *Convorbirilor literare* au fost justificat respinse de redactorul Iacob Negruzzi — percepție mărită prin lecturi, din care se pot preciza opinii pentru capacitatea de înțelegere a Veronicăi Micle, l-a selectat scriitoricește și afectiv pe Eminescu cu mulți ani înainte de moartea soțului ei. De-o vîrstă cu ea, Eminescu era mai tînăr cu peste 30 de ani decît Ștefan Micle.

Colportările ce-o înveninau în societatea ieșeană pînă la înfrîngere, intrigile de după 1879 ale unor femei de talia Corneliei Șt. Emilian și Ana Conta, chemările și o serie de cereri în căsătorie refuzate, cărora le-a preferat legătura fără speranțe cu Eminescu, episodul Caragiale cu destule rezecții morale, o conduseră pe Veronica în miezul tragic al acelor realități, potrivnice iubirii, pe care clasicul ei îndrăgostit și-o închipuia (într-o amăgire înduioșătoare ce absolutiza) agitat de simțuri, colindat de fantezie, un domeniu al său.

Înălțîndu-se la simbolul Luceafărului, Eminescu rămînea față de sine același. Veronica Micle, însă, își opri, datorită prejudecăților de cînd e lumea și învinuirilor procuratoriale din postumitate, partea destinului, dojana Cătălinei în legenda-i nemuritoare de iubire!

Corespondența Veronicăi Micle cu Eminescu, cîtă s-a păstrat, nu depășește durata 1877—1882, are caracter intim și nu agrementează probleme literare decît prin artă epistolară.

Din nici un loc nereieșind că ar fi fost scrisă intenționat pentru viitorime sau spre a fi citită de terți, intima corespondență a Veronicăi Micle reprezintă un documentar sincer. Sînt comunicări, mărturisiri, rezistențe înaripate sau firave față de moarte. La urma urmei și Eminescu în puținele-i scrisori îndreptate femeii iubite din dulce Tîrgu-Ieșului, la fel o cheamă: *Draga mea Veronică, Dragă Veronicuță, Veronicuța mea, Dulcea și draga mea copilă, Nicuță, Dragă Nică, Dragă Nicuță, Nicuța mea, Dulcea mea Nicuță, Iubită femee, Mițule mă Mițule, Mițico dragă, Momoțel, Momoțelul meu cel drag și dulce, Momoțelul meu cel scump.*

Într-o redactare din București la *Povestea Teiului*, Eminescu referă la acest nomenclator intim: *Vin iubită, multe nume / Mîngîioase îți păstrez / Și ferice să te vezi / Este dorul meu în lume*, la care, sigur, este de adăugat registrul de nume obținut prin metateza literelor ce compun numele Veronica și Verona.

În timp ce poetul semnează constant Eminescu, „muza", după circumstanțe, iscălește: *Veronica* de cele mai multe ori, *Veronica Micle* în patru scrisori din 1879—1880, *Veronica ta, Veronica ta care se stinge după tine*, la împăcarea de la sfîrșitul anului 1881, *Tolla, Tolla la petite femme de Gajus* într-o misivă din 28 mart. 1882.

De reținut în *Ms. rom., 2271, f, 24 (Dicționarul de rime al lui Eminescu*, publicat științific de Marin Bucur și Victoria Ana Tăușan, Ed. Albatros, Buc., 1976, p. 73—74) rima subliniată cu creionul roșu *strică, nimică* în improvizația: *Alei, dragă, alei mică, / Rea depărtare ne strică. / Viața trece, frunza pică, / Nu ne-alegem cu nemică. // Alei mică, alei dragă, / Ia vezi frunza cea pribeagă / Și-mi privește viața-ntreagă*, reluată în altă serenadă de identic ritm popular, în care Eminescu introduce însuși numele poetei: *Alei*, Veronică dragă, / *Uite, frunza cea pribeagă / E ca viața noastră-ntreagă; / Alei, dulce* Veronică, / *Despărțirea rău ne strică, / Viața trece, frunza pică*. Eminescu încheie sceptic pentru sine: dar, înainte-văzător și cu lumină măreață sprijinea printr-un catren semnificația dialogului poetic și epistolar cu Veronica Micle peste vremuri: *Ce s-au ales din două vieți? / O mînă de cuvinte, / Căror abea le-ar da un preț / Aducerile-aminte.*

AUGUSTIN Z.N. POP

PERLE NATURALE... PERLE DE CULTURĂ

— În acest local puteți consuma o friptură într-un mediu ambiant.

— Iată și clasamentul după adnotările mele.

— Universiada este un prilej în care se oferă publicului multe evenimente.

— Aceste valori insurmontabile ale folclorului românesc.

— Vom asculta astăzi una din realizările lucrative ale dirijorului.

— Orchestra mi s-a părut foarte participativă.

— Nu-ți fă probleme, tipul e suficient de monetar.

— Mîine vom asculta finalele pe diferite baze sportive în cinci probe.

— Din spitalul unde era imobilizat de o rană căpătată pe cîmpul de luptă, Francis Lopez s-a îndreptat cu pași siguri spre compoziție.

— Aceste accidente au fost soldate din fericire fără urmări prea grave.

— Infractorul a fost prins în flagrant de miliție.

— Frumusețea hirsută a acestei sclave a împodobit carul învingătorului la Roma.

— „Moartea lebedei", poemul balerin al lui Saint Saëns...

— Sînt în măsură să vă informez cu evoluția sportivelor noastre.

— Mîncați mai multe mere, că sînt foarte vindicative.

— Bolnavul prezenta la început o stare generală.

— Pe insula aceasta își desfășoară bogătașii viața lor luxuriantă.

— Iată cîteva fenomene petrecute în adîncimile telurice ale pămîntului.

— Eroul plînge pentru că la 18 ani stările emotive sînt exprimate tranșant deși viața e uneori luată în treacăt.

— Am avut cu o discuție, tacită, cu el, dar degeaba.

— Trebuie să accentuăm pe această problemă.

— Albumul FFN își prevestește calitățile prin longevitatea cu care a fost pregătit.

— Copilul trebuie să stea afară majoritatea timpului unde să practice jocuri și sporturi.

— Toate aceste cauze se constituie într-o sursă de accidente.

— Dincolo de performanțe, competiția presupune și un mare grad de periculozitate.

— Cu Sărbătoarea primăverii de Stravinski intrăm în aerul rarefiat al piscurilor muzical-coregrafice.

*

— Pentru spectacolele din țară, ansamblul Sopianae prezintă ca a treia piesă de program un colaj de muzică din filmele mute al cărui titlu „Indiscreții" lasă să se presupună intenția de a parodia.

*

— De vreme ce existența noastră este un balet rudimentar, utilitar, de vreme ce nimic nu ne este fiecăruia mai apropiat, mai familiar decît propriul nostru corp (devenit instrument în arta coregrafică), de vreme ce, așadar, fiecare dintre noi se exprimă într-o anumită măsură prin gesturi, este firesc să fim sensibili și receptivi în primul rînd la sugestiile coregrafice.

— Avea o comportare atentă, grijulie dar circumstanțială.

— Compozitorul ne propune o meditație despre legendele trecutului.

PERLE SEMI-EXOTICE

(din traduceri)

„Dar trebuie să vii mîine în Parcul Weasel, Saxon. Tagma zidarilor, întotdeauna plină de viață, organzează lupte cu odgonul, curse de oameni grași, muzică autentică irlandeză, cîntată la gigă și... și de toate. Iar ringul de dans grozav."

„N-am nici cea mai mică chemare în a încerca să învețe agricultura. Eu știu tot ce se poate despre acest subiect. Oare nu eu am condus trei ferme?"

ANDREI BANTAȘ ■

AMZA PELLEA

Vă mai amintiți de Iordache Olimpiotul din filmul **Tudor**? Vă mai amintiți de secvența aceea prelungă de amurg în cîmpie, cu norii îngrămădiți sugrumînd soarele, lîngă fîntîna aceea cu ciutură clătinîndu-se în neliniștea vîntului de seară, cînd se întîlnesc pentru ultima oară Tudor cu Olimpiotul? E una din secvențele cele mai expresive din filmul românesc, e secvența trădării Olimpiotului și a crimei împotriva lui Tudor, secvență tragică, frumos încadrată plastic și greu de șters din memorie.

Vă mai amintiți de figura impenetrabilă, rece, aproape sticloasă a lui **Mihai Viteazul** din vremea peregrinărilor sale pe la curțile imperiale, de chipul său aprins de jertfa luptelor pentru reîntregirea neamului, de brațul înfipt printre dușmani ca să facă drum ostașilor săi? Vă amintiți de triumful lui Mihai Viteazul în biserica din Alba Iulia, de lumina ochilor săi limpezi, fericiți, de trăsăturile sale destinse pe peliculă, ca într-o legendă filmată pe viu? Era chipul care întregea pentru mulți dintre noi figura reprezentativă, figura simbol a celui care a fost vreme de o clipă în istorie domnul unirii tuturor românilor.

Vă mai amintiți necruțătorul chip al răzbunării din filmul **Și atunci i-am condamnat pe toți la moarte**, de acel Ipu, feroce și totuși calm, implacabil în dialog cu moartea? Mai țineți minte hăituiala halucinantă din **Osînda**, filmul unei iubiri imposibile, filmul condamnării la moarte prin dragoste? Vă reamintiți acum figura tristă, obosită a inginerului acuzat de spionaj pentru lectura unor reviste străine de specialitate în primii ani ai luptei de reconstrucție din filmul **Puterea și adevărul?**

Mai țineți minte pe legendarul Nea Mărin din filmul **Nea Mărin miliardar**, în care personajul popular al monoloagelor de pe micul ecran prindea imagine pe marele ecran într-o comedie care a cucerit publicul de pe multe meridiane? Un Nea Mărin pitoresc, fără să fie burlesc, fără cabotinaj, simplu, firesc, comunicativ, isteț, intrînd în conflict cu prostia și reaua voință și ieșind întotdeauna triumfător? Vă mai amintiți, prin urmare, de Nea Mărin miliardarul celor mai multe hohote de rîs din filmografia noastră?

Mai țineți minte chipul acela răvășit, pentru care somnul se află într-o continuă restanță, cu ochii vii, inteligenți, luminoși sau tulburi, după cum era premeditat în scenariu sau în litera textului de teatru, cu statura impozantă, de erou dar și de om simplu, de țăran dar și de muncitor sau de intelectual, de voievod dar și de haiduc, care a dominat scena, micul ecran și marele ecran vreme de peste douăzeci și cinci de ani, devenind acum un punct de popas al istoriei filmului românesc, un personaj demn de un ciclu al „cinematecii", un monstru sacru al cinematografiei noastre cu una dintre cele mai impresionante filmografii?

Ei bine, acesta este, a fost și va rămîne marele artist Amza Pellea!

ADRIAN DOHOTARU

Fotografie de ȘTEFAN RĂDULESCU

Adevăruri dintr-o carte neagră

Am răsfoit cu ochii deodată înnegurați paginile unei „Cărți negre"* în care se păstrează mărturiile pogromului de la Iași din vara anului 1941. Trebuie menționat însă că documentele autentice ale acelor vremi nu au fost încă descoperite și probabil nici nu vor mai ieși niciodată la lumină, întrucît *ocupanții hitleriști au avut grijă să distrugă întreaga arhivă care ar fi putut dezvălui adevărul întreg asupra crimelor lor, săvîrșite atunci — și în general în România.*

Din reconstituirea faptelor, în cadrul unei minuțioase anchete, rezultă că în intenția Germaniei hitleriste pogromul de la Iași ar fi trebuit să aibă rolul unui semnal pentru dezlănțuirea „spontană" a masacrării evreilor din Europa, în scopul exterminării lor de către înseși populațiile țărilor aflate sub ocupația nazistă. Calculul a fost greșit, întrucît nici poporul român, nici alte popoare nu au putut fi antrenate într-o asemenea acțiune. Opera hitleristă de exterminare generală a evreilor — care în România, în pofida anilor de dictatură fascistă nu a fost realizabilă, datorită sentimentului de omenie al maselor poporului și simpatiei de care se bucurau evreii chiar și în rîndurile unor factori oficiali guvernamentali — a trebuit să fie organizată, pînă la urmă, instituțional de către însăși birocrația Reichului, care a elaborat planurile lagărelor de exterminare, înzestrate cu camere de gazare și crematorii, unde — după cum se știe — au fost asasinați 6 milioane de evrei din diverse țări ale Europei.

Din dosarul pogromului de la Iași, mărturiile aduc la suprafață unele aspecte ce se constituie în elementele unei reconstituiri a faptelor, cu pecetea specifică a acelei epoci, cu moravurile sale, cu prejudecăți, trădări și mîrșăvii ce au însoțit procesul de desfășurare a fascismului din România. Astfel aflăm dintr-un proces verbal al audierii de Curtea Militară de Casare și Justiție a lui Eugen Cristescu, fost șef al Serviciului Special de Informații (S.S.I.), că în „afacerea de la Iași" au avut amestec 3 servicii de informații: *Gestapoul*, care a stat sub comanda colonelului Geissler, *S.D.* (Sicherheitsdienst = Serviciul de siguranță), condus de Kurt Auer, și *Geheimfeldpolitzei* Poliția secretă de campanie). Prin urmare, conchide fostul șef al Serviciului Special de Informații, „afacerea de la Iași" trebuie apreciată, ceea ce și era de fapt, „o provocațiune, care s-a făcut de către elemente germane".

În ce anume a constat această provocațiune pusă la cale de către armata hitleristă? În faptul că din preajma chesturei de la Iași s-a tras cu arme de mic calibru (tip „Flaubert") și cu cartușe oarbe asupra unor soldați germani din organizația Todt, care, avînd misiunea de a face construcții, în special amenajări de șosele și poduri, se aflau în număr mare la Iași. Aceștia însă „nu avuseseră nici un rănit". Ancheta ce a urmat

* Matatias Carp: *Cartea neagră, 1940—1944*, vol. II, *Pogromul de la Iași*, București, 1948.

acestui pretins atac a stabilit că provocatorii naziști s-au folosit și de cîteva vechi elemente antisemite locale, care fuseseră recrutate ca agenți în serviciile clandestine de informație germane, conduse de un oarecare Marinescu. Toți acești agenți, a căror culpabilitate era neîndoielnică, s-au refugiat apoi în Germania, unde li s-a pierdut urma.

Hitler a dezlănțuit, pe un front larg, atacul mîrșav al armatei sale împotriva U.R.S.S., la 22 iunie 1941. În zilele premergătoare războiului, la 19 iunie, Centrul de informație de pe lîngă Consiliul de Miniștri al României a ordonat Ministerului de Interne (nr. 62783/19.VI.1941) să supravegheze cu atenție specială pe comuniștii și pe evreii din Moldova și să-i țină în evidență, întrucît „Ministerul de interne trebuie să-i știe, să le interzică circulația și să fie în măsură a face cu ei ceea ce se va ordona, cînd va fi momentul oportun".*

Întreaga țară, cu populația ei pașnică, era tiranizată de vedeniile pline de oroare și suferințe ale războiului, cu ploaia de obuze, bombe și cu permanenta amenințare a lipsurilor și a morții. Într-un cuvînt războiul lui Hitler nu se bucura de nici o popularitate în România. Într-o situație cînd noțiunea „frontului" nu preciza și calitatea de aliat al unei armate aflate din voia ei pe pămîntul țării tale, cînd războiul însuși era considerat o catastrofă și un dezastru, Germania avea tot interesul să transforme obiceiurile pașnice ale țării noastre și să introducă cît mai puternic și energic „ideologia" frontului, cu încleștările ei sîngeroase și neerutătoare. În acest scop a încercat să recurgă și la diversiunea antisemitismului.

O atmosferă de suspiciune, nesiguranță, de panică chiar ar fi justificat introducerea unor măsuri de timorare colectivă. Germania hitleristă avea tot interesul să amplifice, printr-o manifestare de forță, autoritatea ei față de țara noastră și să potențeze complexul de inferioritate a oficialității românești, constatat în relațiile româno-germane încă de la începutul unei colaborări, pe care România, hărțuită și dezechilibrată, nu o putea refuza în conjunctura politică a acelor ani.

Inițiativa tragicelor evenimente de la Iași și din alte părți ale Moldovei a aparținut, fără îndoială, nemților. Interesul lor era să se semene frică în rîndurile întregii populații din Moldova și din întreaga țară.

De ce a fost aleasă regiunea Iașilor pentru dezlănțuirea atrocităților și de ce data acestora a coincis cu prima săptămînă a războiului antisovietic? Motivele se pot distinge dintr-o serie de împrejurări:

— Orașul Iași dispunea de cea mai mare populație evreiască dintre toate orașele aflate în imediata apropiere a frontului; era situat într-o zonă strategică de extremă importanță, motiv pentru care germanii au și cerut evacuarea lui chiar înainte de declanșarea ostilităților cu U.R.S.S.; efectele operațiunilor întreprinse de corpul armatelor aflate sub comanda generalului von Salmuth și al armatei a XI-a condusă de generalul von Schobert erau sub așteptările comandamentelor și ale lui Hitler, dar — în același timp — atacurile viguroase și precise ale aviației sovietice împotriva unor obiective dispunînd de o slabă apărare antiaeriană au provocat nu numai panică în rîndurile populației locale, ci au avut un ecou mai larg, de proporții europene. Abia mai tîrziu se va înțelege că masacrul de la Iași și tot șirul evenimentelor tragice din Moldova s-au datorat și orgoliului acelui sinistru personaj, care a fost Hitler, obiceiului său — devenit ulterior cunoscut — de a hotărî, de a vrea și de a domina totul, folosind în acest scop teroarea și confundînd crima cu puterea.

Din mărturiile și documentele existente în legătură cu masacrele de la Iași se desprind cîteva elemente care permit stabilirea unor fapte sigure:

— Manevrele diabolice de la Berlin urmăreau o explozie a antisemitismului în România și în alte părți. Pretutindeni în țările aflate sub ocupație nazistă apar afișe înfățișînd pe evrei și pe comuniști ca răspunzători de declanșarea războiului și incitări la ură împotriva bolșevismului și a evreilor.

— Comandamentul garnizoanei de la Iași identifică un grup de 30—40 legionari înarmați, dar nu le ia armele și munițiile.

— Cu toate că se spunea că s-a tras împotriva trupelor germane și române, *„nici un militar nu a fost omorît sau rănit, nici nu s-a găsit nicăieri o armă și nimeni nu a fost prins trăgînd din case"*. (Adresa nr. 23621/29 iunie 1941 a Inspectoratului de poliție Iași)

— Dintr-o comunicare a lui Gh. V. Leahu, chestorul poliției municipiului Iași, aflăm printre altele: *„Germanii văzînd că evreii aduși de ei și de patrule* (în curtea poliției — n.n.) *sînt puși în libertate, s-au înfuriat și au început să aducă din nou cît mai mulți din întreg orașul; exprimîndu-se că poliția este jidovită au instituit o echipă a lor din formațiunea Todt, la poarta chesturii, care îi percheziționa și maltrata grav cu ciomegile și îi împușca"*.

— Într-un *memoriu* asupra anchetei executată conform ordinului nr. 4678 din 1 iulie 1941 al Ministerului Afacerilor Interne, în legătură cu tulburările ce s-au produs la Iași în 27/6 și 1/7 1941, citim:

„...*nici germanii* (ca și românii dealtfel — n.n.) *nu au avut morți și răniți, prin urmare atacul a fost un simulacru executat cu arme de salon (s-au găsit pe teren tuburi trase de arme din această categorie) și cu un sistem de pocnitori, care a imitat focul armelor automate. Socotesc că atacatorii au fost legionari și borfași, care urmăreau să producă panică pentru a devasta."*

„Părerea mea (documentul este semnat de directorul general al poliției, general de divizie Leoveanu) *este că, acest simulacru de atentat este organizat după un plan conceput de cineva interesat și executat de legio-*

* *Op. cit.*, p. 42.

nari, în scopul de a intensifica ura armatei germane în contra populației evreiești și a se deda la devastări.

Justificare:

Nu a existat nici un rănit și nici un mort în urma acestor atacuri. Am găsit cartușe mici de arme Flaubert, de modelul alăturat...

Activitatea inspectoratului și chesturei Iași este neutralizată prin intervenția organelor poliției germane..."

La 7 ani de la întîmplările relatate mai sus și la 6 luni de la proclamarea Republicii Populare Române, au fost judecați cei care aveau vreo vină în măcelul de la Iași.

Numărul exact al victimelor ar fi fost se pare cel stabilit de Dosarul Judiciar al pogromului, adică circa 8 000 de morți! („Din declarațiile unui ministru din guvernul român de după 23 august 1944 — I. Hudiță — ...rezultă că pogromul de la Iași și trenurile morții au produs peste 12 000 victime". Cf. Matatias Carp: *Fapte și documente*, vol. I, p. 26, 1946).

Vinovații au fost aspru pedepsiți: peste 20 dintre ei cu muncă silnică pe viață, alții cu condamnări variind între 5—25 ani cu muncă silnică (abia 4 acuzați au fost achitați). Dar nu au fost judecați generalul von Schobert — mort într-un accident de avion la Kiev; nu au putut fi nici măcar interogați generalii germani von Salmuth și von Roetig, colonelul Rödler, conducătorul Abwehrului în România (al cărui șef fusese amiralul Canaris) și adjunctul său maiorul Alexander Herman von Stranski (cu nume conspirativ maiorul Sandu sau Stavrescu, nepot al lui Ribbentrop, omul de legătură între Abwehr, S.D., Gestapo și Serviciul Secret de Informații).

Din relatările lui Eugen Cristescu, fost șef al Serviciului Special de Informații pe vremea lui Ion Antonescu, aflăm că amiralul Canaris îndată după masacru, în jurul datei de 10 iulie 1941, a făcut o vizită la Iași, fiind informat la cartierul generalului Schobert, de către maiorul Stranski, despre modul în care a fost pregătit și realizat planul pentru comiterea masacrului, ca și despre participarea elementelor militare la acel măcel.

Crima de la Iași nu a fost însă opera cîtorva vinovați. A fost crima regimului politic de tip nazist care ar fi vrut să instaureze în Europa, cu prețul subjugării popoarelor ei, un regim politic clădit pe dușmănie, pe lipsa de respect a demnității umane, pe viclenie, forță și violență, regim de pe urma căruia n-au rămas decît fumul și cenușa crematoriilor, milioanele de oameni morți, sute de orașe distruse.

În materialul de amintiri păstrate de documentele legii au rămas însă și mărturii ale unor fapte de curaj și de mare omenie, de o valoare inestimabilă pentru reconstituirea atmosferei reale a epocii în România din timpul războiului cel mare. Vom aminti cazul preotului Paul Teodorescu. Acesta, mergînd la cimitirul evreiesc din Tg. Frumos în urma camioanelor ce transportau de la gară cadavrele celor de la Iași, lîngă groapa comună a auzit deodată un vaiet. Atunci a întrebat pe cei din jurul său:

— Dar cine este aici mai mare?

— Uite subofițerul ăsta neamț care se apropie.

„Subofițerul a venit la mine și m-a întrebat în limba lui ce vreau eu. I-am răspuns că în groapă este un om viu și ar trebui scos afară.

— Dar ce ești dumneata?

— Eu sînt preot ortodox român și nici o lege din lume nu aprobă ca un om să fie îngropat de viu"...

„M-am îndîrjit și i-am spus că nu plec pînă nu-l scot afară pe cel viu..." (din depoziția lui P. Teodorescu, în ziua de 20 iunie 1945, audiat de către acuzatorul public D. Săracu).

Prin acest tragic eveniment din cimitirul de la Tg. Frumos, istoria acelor ani primește și o altă înfățișare. Fiindcă un om — și nu a fost singurul — refuză barbaria odioasă, care a pierdut orice decență, și-și amintește de credința filantropului, de dărnicia de sine ca și de stima pentru oameni și de acea etică care știe să protesteze împotriva nedreptății, contra persecuției ori contra unei ilegalități. Fapta unor asemenea oameni, miloși și curajoși, ne arată ca pildă că remedii potrivite nu se aduc prin intenții gîndite, *ci prin săvîrșiri de acte.*

Dar spiritul de solidaritate cu miile de victime nevinovate ale furiei nazisto-legionare nu a avut doar aspectul unor ajutoare ori compasiuni individuale.

Datorită unor împrejurări speciale, sînt în măsură să consemnez, mai bine zis să relatez faptul că principiul autorității responsabile din România nu s-a identificat cu ororile de la Iași. Cînd în ziua de 30 iunie 1941 am aflat la București de cele ce se petreceau la Iași, adică de masacrarea în masă a evreilor, de crimele inițiate și organizate de acel faimos maior hitlerist, amintit deja, care a fost Alexander von Stranski, după cum se pare principalul organizator al măcelului, m-am adresat Inspectoratului General al Jandarmeriei, mai precis lt. colonelului Theodor Petruc (care după eliberare a devenit prefect al poliției Capitalei, cu grad de general), pe care îl cunoșteam de la Cernăuți din anii adolescenței și tinereții. Simțeam că asupra mea apasă o răspundere cumplită. Dispuneam de o „relație", datorită căreia puteam deveni „eficient". Cunoșteam simpatia lui Th. Petruc față de oameni, indiferent de limba și religia lor. Aflasem de la el cu acel prilej că la București nici măcar comandanții pe țară ai jandarmeriei nu știau nimic despre evenimentele de la Iași. Astăzi este greu de imaginat fizionomia sistemului ce funcționa în viața publică a acelor ani, cînd în țară puterea era exercitată nu atît de autoritățile româ-

nești, cît mai ales de către comandamentul armatei Germaniei hitleriste. Însăși noțiunea de autoritate avea un caracter problematic, cum se va vedea din cele ce urmează:

La sesizarea lt. colonelului Petruc, *generalul C. Anton* a telefonat la Iași pentru a se informa. Știrile îngrozitoare aflate de mine i-au fost confirmate. Atunci l-am determinat pe generalul C. Anton să-l informeze pe Ion Antonescu, șeful statului și al guvernului, despre cele petrecute la Iași. După cum am aflat de la generalul C. Anton, Ion Antonescu, care nu știuse pînă în acel moment nimic despre tragedia de la Iași, a dispus telefonic ca generalul Emanoil Leoveanu, directorul general al poliției, să plece imediat la Iași pentru a reprima dezordinea și a pune capăt crimelor ce se comiteau acolo.

În *Cartea neagră* la care ne-am referit deja, este reprodus în întregime *Memoriul* lui Leoveanu asupra anchetei. Din concluziile acestui memoriu aflăm, între altele, că poliția din Iași a încercat să trieze pe cei arestați: „femeile, copiii și bătrînii peste 60 ani au fost eliberați de chestură cu un bilet cu mențiunea „LIBER". Germanii însă au protestat furioși, rearestînd pe cei eliberați, pe care îi aduceau apoi la chestură maltratați...".

Simultan cu trimiterea generalului Leoveanu la Iași, Ion Antonescu a acceptat expedierea la Iași a unei telegrame redactate de mine și prezentată mareșalului de către generalul C. Anton.

Telegrama a avut următorul cuprins: 3 iulie 1941.

Către *generalul Schobert, comandantul Armatei XI germane, Iași, cu sediul la Școala normală din Iași:*

D.O. al domnului mareșal Ion Antonescu: Avem onoarea a vă ruga să opriți imediat dezordinile din orașul Iași și împrejurimi. Iași-ul care din p.d.v. strategic se află în imediata apropiere a Prutului, este tot timpul amenințat de primejdia războiului. Nu avem nevoie de haosul creat acolo cu evreii.

Semnat: *general C. Anton*
D.O. Șef de Stat Major
Inspectoratul general al Jandarmeriei*
București

În fond, în pofida conținutului său, din care rezultă intenția de a curma „haosul cu evreii", telegrama rămîne o brutală consemnare a rolului subordonat față de germani pe care l-au avut autoritățile statului român, confirmată și de următoarea mențiune ce se poate citi în *Memoriul* lui Leoveanu: „căpitanul german Hoffmann — Comandantul Pieței (de la Iași — n.n.) deși acesta acceptase cererea mea (de a întreprindere o anchetă — n.n. E.K.), la ora indicată a motivat că este interzis acest control de către organe ce sînt străine de armata germană". Și în încheiere afirmă „Activitatea inspectoratului și chesturei Iași este neutralizată prin intervenția organelor poliției germane."

Dogma hitleristă a introdus violența, crima ca *argument politic* și a transformat viața într-un coșmar.

Depoziția D. Captaru (fost prefect al județului Iași) de la Tribunalul militar** ne oferă astăzi explicitarea rolului pe care l-au avut forțele germane în săvîrșirea ororilor de la Iași: „În ziua de 29 iunie 1941 sau 30 iunie dimineața... am fost chemat la telefon de Mihai Antonescu, care m-a întrebat asupra celor ce se petrec la Iași. Eu i-am relatat... *arătînd că în sarcina evreilor nu am găsit probe de vinovăție...* Precizez că germanii care au ocupat Chestura și păzeau pe cei arestați, au menținut Chestura ocupată în cursul zilei de 29 și în ziua de 30 iunie. Tot ei făceau paza celor arestați în acest timp. Germanii nu au permis organelor militare și polițienești de a pregăti și organiza transportul celor ce trebuiau să fie evacuați. O unitate germană încadrată cu tancuri a condus la gară... pe cei arestați la Chestură, cca 2500 arestați, pe care sub paza lor i-a îmbarcat în mod brutal în 35 vagoane acoperite. După îmbarcare, paza vagoanelor era făcută tot de soldați germani. În afară de cei 2500 arestați s-au mai efectuat arestări... în după amiaza zilei de 29 iulie, în seara de 29—30 și în dimineața de 30 iunie 1941, constituind al doilea lot de 1902, care au fost reținuți sub pază germană tot la Chestură și care au fost transportați la gară, de asemenea tot sub pază puternică numai germană, în amiaza zilei de 30 iunie 1941. Aceștia au fost îngrămădiți într-un număr de 15 vagoane, puse sub pază numai germană...

După relatările date de Chestură, cercetarea locuințelor, arestarea și ducerea la Chestură a celor bănuiți, s-au făcut din ordinul Comandamentului german, după cum reiese din rapoartele 1047 și 1053 din 29 iunie 1941 și din Darea de seamă a Prefecturii către Ministerul de Interne".

Odată ajunse pe panta arbitrarului și a bunului plac, crimele și măcelurile nu se mai puteau opri — au fost continuate de armata nazistă în U.R.S.S., Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia și, în colaborare cu Ungaria horthystă, în Transilvania de Nord — argumentele lor nefiind într-un motiv exterior, obiectiv, ci în caracterul criminal al programului politic al hitlerismului.

Dar întregul edificiu al nazismului și legionarismului s-a năruit o dată cu eliberarea întregului teritoriu național de sub dominația hitleristo-horthystă prin jertfa sutelor de mii de ostași români și sovietici, care într-o strînsă colaborare și frăție de arme și-au vărsat sîngele alături de celelalte popoare ale coaliției antihitleriste pentru libertate și independență națională, pentru demnitatea omului.

EMANUEL KINSBRUNER ■

* Institutul de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.

** *Op. cit.*, pp. 118—120.

Unde ați aflat despre toate acestea? În „FLACĂRA", firește!

■ *Mircea Diaconu:* „Eu am o convingere... de țăran, și anume: despre orice lucru poți să vorbești interesant și frumos, și mai ales să transmiți ceva ce poate fi folositor. Să presupunem că doi oameni se întîlnesc într-o stație de tramvai, iar tramvaiul ăsta nu vine timp de o oră și 45 de minute, exact cît durează un film. Un scenarist talentat și un regizor foarte bun pot face, cred, un film extraordinar din această așteptare".

(Flacăra nr. 1)

■ *Silviu Lung:* Cel mai bun portar al anului 1982 mărturisește: „La Craiova, țin la toți băieții, sîntem o familie. Pe Costică îl respect în mod deosebit pentru că are caracter. Tot așa, mă simt foarte atașat de Tilihoi. Pune mult suflet în tot ce face".

(Flacăra nr. 1)

■ În plină iarnă, imagini de western la ferma lui Mihai Șagău din Alunișul de Mureș. *Mihai Șagău* este un munte de om. E șaten, cu un păr mare, ondulat, poartă căciulă numai așa, ca să fie, și are o vorbă: „Importantă e iubirea de pămînt, de oameni și de animale. Restul vine de la sine..."

(Flacăra nr. 2)

■ Celebrul chirurg *prof. dr. docent Valentin Neagu*, șeful catedrei de urologie din I.M.F. București, directorul Spitalului clinic Panduri, declară:

„Noi românii, formați la școala lui Amza Jianu, operăm rapid, evitînd pierderile de sînge și anesteziile prelungite".

(Flacăra nr. 2)

■ *Zoe Dumitrescu Bușulenga* se confesează:

„Condiția umană nu este o condiție a fericirii. Am știut asta încă din copilărie. Fericirea este, cred eu, o stare de împlinire spirituală — și acolo se pare că n-am putut încă accede".

(Flacăra nr. 3)

■ Vrednicul gospodar *Gigi Ursu* din Obcina Mare, prieten cu doctorul Radu Rey: „Ceea ce mă deranjează este faptul că la 25 de ani nu sînt încă însurat". În urma unui reportaj, Gigi Ursu a primit nu mai puțin de 25 de cereri în căsătorie.

(Flacăra nr. 4)

■ *Aurel Iozefini*, omul care și-a dorit totdeauna să-i facă pe oameni să rîdă, recunoaște: „Chestiile cu spiritismul sau reîncarnările nu țin la mine: le-am fumat de mult. Sînt niște gogorițe. Eu sînt un mag care cred în materialismul dialectic".

(Flacăra nr. 4)

■ Andreescu sau despătimirea culorilor, un splendid eseu de *Ioan Alexandru*, din care face parte și acest mic fragment:

„Toate aceste flori, aceste făpturi, aceste fete cu broboade simbolice, acest bătrîn cu plete sînt îndrăgostiți, iubesc cu ardoare în acești ochi ai fetii cu năframă de aur verde precum sfînta Sophia licăre lacrima dragostei eterne, au fost atinși în adîncul durerii de focul dragostei mistuitoare a Logosului întrupat în istorie, poartă văpaia rece a dragostei neprihănite care arde precum în ochii Luceafărului eminescian cu care Andreescu este înrudit prin structură".

(Flacăra nr. 5)

■ Dialog cu o condamnată la moarte, dialog cu un om viu! Un interviu al poetului *Adrian Păunescu* cu Adriana Țuțuianu și salvatorul ei, dr. Mihai Leontopol.

(Flacăra nr. 5)

■ *Iosif Constantin Drăgan* despre Mileniul imperial al dacilor:

„Repet că noi nu am fost niciodată dominați de nimeni; supuși împrejurărilor, da, am fost, dar am trăit în ale noastre, în tradiția noastră orală, în limba vorbită, în care se rugau lui Dumnezeu cei mulți, atunci cînd se căuta calvinizarea românilor și abaterea lor de la limbă pînă și în graiul rugăciunii".

(Flacăra nr. 6)

■ *Mihaela Martin:*

„Sînt sinceră cu dumneavoastră: îmi face plăcere să am succes, și l-am avut de mică".

(Flacăra nr. 8)

■ *Margareta Mureșan*, intervievată de Adrian Păunescu: „N-aș schimba poziția de luptător cu poziția de spectator."

(Flacăra nr. 11)

■ *Nichita Stănescu*, la 50 de ani:

„— Cîtă poezie ai scris în viața ta, Nichita?

— O, mai nimic din cîtă am pățit."

(Flacăra nr. 13)

■ Rombac 1-11, un avion pentru toate anotimpurile.

(Flacăra nr. 14)

■ O mare idee a dr. Radu Rey: *Agroturismul montan.*

(Flacăra nr. 14)

■ Acești munți ai noștri trebuie să fie redescoperiți!

Opt pagini dedicate munților României și oamenilor lor, problemelor economico-sociale de acută însemnătate și extremă urgență sub emblema Carpați-2000.

(Flacăra nr. 15)

■ Țăranca — mîna dreaptă a satului românesc, speranța și clipa lui de eternitate

Opt reportaje despre Măria Sa, țăranca, modest omagiu pentru munca ei grea, anonimă, nerăsplătită, nerăsplătibilă.

(Flacăra nr. 18)

■ Noua cale ferată Vîlcele—Rîmnicu Vîlcea

Cinci reportaje despre cea mai spectaculoasă construcție feroviară din România acestui ceas.

(Flacăra nr. 18)

■ *Constantin Rauțchi:*

„In meseria noastră, totul pleacă de la talent și intuiție."

(Flacăra nr. 19)

■ *RESTITUIRI: Grigore C. Moisil*

3 eseuri semnate de ilustrul matematician și om de cultură.

(Flacăra nr. 20)

■ „Misiunea unui chirurg de copii este mult mai dificilă decît a unuia de adulți" — mărturisește cunoscutul medic *Alexandru Pesamosca*, șeful secției de chirurgie viscerală de la Spitalul central clinic de copii „Grigore Alexandrescu" din București.

(Flacăra nr. 21)

■ Am trăit s-o vedem și pe asta: *Blocul pe roate* — istoria minut cu minut a mutării unui colos cu 7 etaje

■ Un poet în stare de veghe, *Marin Sorescu*, afirmă: „Creatorul trebuie să aibă îndrăzneala naivului, să creadă că lumea a fost făcută ca s-o descopere el".

(Flacăra nr. 22)

■ *RESTITUIRI: Onisifor Ghibu*

Amintiri despre fondarea Universității românești din Cluj - Napoca

(Flacăra nr. 25)

■ Medicamentele viitorului: Prostaglandinele

(Flacăra nr. 26)

■ Dialogul poetului Ioan Alexandru cu celebrul scriitor japonez *Daisaku Ikeda*, autorul unei cărți care a făcut ocolul lumii: *A alege viața*

(Flacăra nr. 31 și 32)

■ *Un brașovean pe lista laureaților Premiului Herder: Günther Schuller.*

„Cînd am primit vestea, — se confesează domnia sa reporterului nostru, — am fost asaltat de întrebările mele proprii: cum? de ce să merit eu o asemenea recompensă!"

(Flacăra nr. 34)

■ „Tratamentul surdității prin acupunctură" — cazurile doctorului Vasile Iacob din Sibiu

(Flacăra nr. 37)

■ *Edgar Papu:* „Iubesc cărțile pentru că sînt făcute de om. Iubesc, deci, mai mult decît cărțile, chiar omul. Iubesc și natura, dar ea nu mi-a oferit niciodată satisfacția pe care mi-a dat-o prietenia". Mărturisirea cunoscutului om de cultură a fost făcută în interviul acordat revistei noastre, cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani.

(Flacăra nr. 38)

■ „— Alo! Bună ziua! Sînteți de acord să mărturisiți public modelul vieții dumneavoastră?" — răspund ineditei anchete 5 nume de prestigiu ale culturii noastre: *Zoe Dumitrescu Bușulenga, Mihai Beniuc, Solomon Marcus, Octavian Cotescu și Adrian Păunescu.*

(Flacăra nr. 39)

■ Precursori ai Marii Uniri: *Simion Bărnuțiu.* Revista noastră dedică o pagină, omagiind 175 de ani petrecuți de la nașterea sa, celui ce spunea atît de frumos și drept: „Am luptat ca români pentru pămîntul și numele nostru"

(Flacăra nr. 40)

■ *Dăbuleni și Poiana Mare:* Două dintre cele mai mari comune ale țării își făuresc destinul cu palme bătătorite. Martori oculari: D. Eliade și S. Postolache.

(Flacăra nr. 40)

■ În avanpremieră, o nouă carte a poetului *Adrian Păunescu:*

ULTIMA NOAPTE PE ATLANTIDA.

(Flacăra nr. 40)

■ Două pagini de mare interes, două dintre campaniile Flacării: *Moștenirea Odobleja* și *Chemăm în judecată cancerul.*

(Flacăra nr. 41)

■ Capitole ale aceluiași dosar *„Chemăm în judecată cancerul": Serodiagnoza. Premieră la Borșa* — testul doctorului *Ioan Arpad Tomoyagă*

(Flacăra nr. 43)

■ America privește cu interes și speranță spre cercetările științifice ale dr. Ioan Pușcaș din Șimleu Silvaniei. După un lung drum, un interviu pe măsură: *How do you do, Ioane?* de Adrian Păunescu

(Flacăra nr. 44)

■ Ce conțin plantele de la Vîrciorog? Puteți afla în numărul nostru din 11 noiembrie, citind despre infuzia cu efecte radicale în bolile de ficat, descoperire a medicului orădean Ladislau Elthes.

(Flacăra nr. 45)

Selecție realizată de RĂZVAN BĂRBULESCU ■

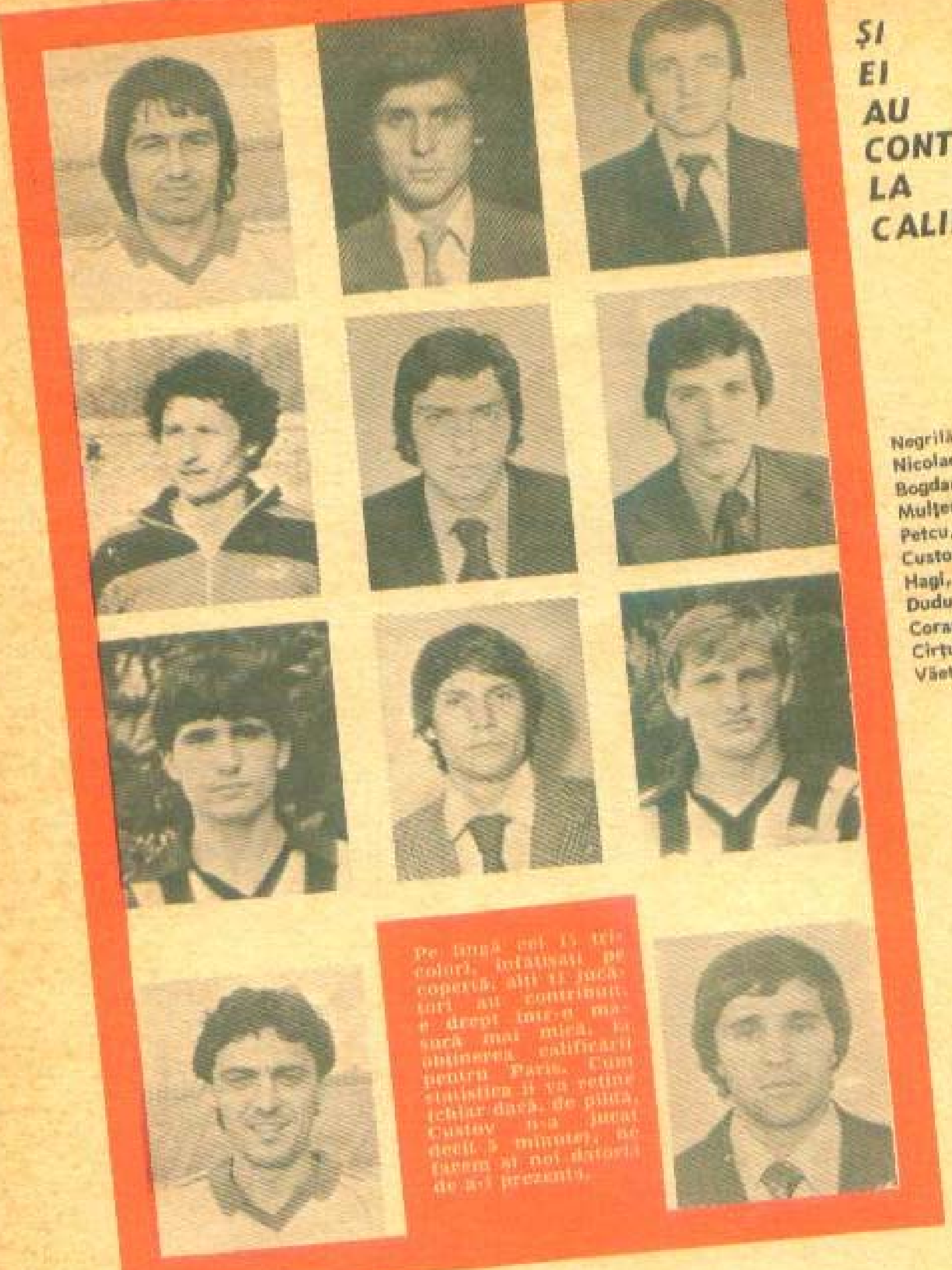

Pe lîngă cei 15 tricolori, înfățișați pe copertă, alți 11 jucători au contribuit, e drept într-o măsură mai mică, la obținerea calificării pentru Paris. Cum statistica îi va reține (chiar dacă, de pildă, Custov n-a jucat decît 5 minute), ne facem și noi datoria de a-i prezenta.

ȘI EI AU CONTRIBUIT LA CALIFICARE

Negrilă,
Nicolae,
Bogdan,
Mulțescu,
Petcu,
Custov,
Hagi,
Dudu Georgescu,
Coraș,
Cîrțu,
Văetuș

Redactor șef al publicațiilor Flacăra
ADRIAN PĂUNESCU

De realizarea Almanahului Flacăra 1984 s-au îngrijit :
NICOLAE ARSENIE, redactor șef adjunct
DAN BIRLĂDEANU, secretar responsabil

Copertele : fotografii de PAUL AGARICI (I), VICTOR RĂDULESCU, DRAGOȘ NEAGU (III, IV), LUCIAN POPA (grafica)

30 lei

almanah 1984

MULT SUCCES TRICOLORILOR LA PARIS!

1983 a fost un an bun pentru fotbalul nostru: Universitatea Craiova a ajuns in semifinalele Cupei U.E.F.A., Dinamo Bucureşti a eliminat din Cupa campionilor pe Hamburger S.V., deţinătdarea trofeului, in sfîrşit, echipa naţională a izbutit cea dintîi calificare a fotbalului românesc la turneul final al campionatului continental! Greul bătăliei pentru calificare a fost dus de cei 15 fotbalişti prezentanţi mai jos şi, fireşte, de antrenorii lor, Mircea Lucescu şi Mircea Rădulescu. Pe ceilalţi jucători care au contribuit la această izbîndă îi prezentăm pe coperta a III. Să le urăm, din suflet, mult succes la Paris!

Lung, Moraru, Rednic, Iorgulescu, Ştefănescu,

Andone, Ungureanu, Ţicleanu, Bölöni, Klein, Balaci,

Augustin, Geolgău, Cămătaru, Gabor, Mircea Lucescu, Mircea Rădulescu.